5 5

200

Ստեփաննոս Պօղոսեան
ՄԵՐՆԵՐՍԿԵԱՆ

1609-U2

ՎԱՐՔ
ՍՐԲՈՅ ՀՕՐՆ ՄԵՐՈՅ
ԱՆՏՈՆԻ ԱԲԲԱՅԻ ՄԵԾԻ։

Շարադրեալ 'ի սրբոյն Աթանասէ աղեքսանդրացւոյ. և վերածեալ 'ի յոյն բարբառոյ 'ի լատին 'ի ձեռն Եւագրի անտիոքացւոյ, և անտի 'ի հայ

Աշխատասիրութեամբ Հայր Արսենեայ Վրդի շաւըլ- ճեան կեսարացւոյ, 'ի միաբանութէ ամենապատուելի տն Մխիթարայ աբբայի։

Տպագրեալ հրամանաւ գերյարգոյ Ստեփաննոսի աբբայի՝ նորին յաջորդի։

Նախիւք բարերարաց ոմանց։

'Ի հայրապետութեան տն Ղուկասու հայոց կթղկսի։

Յամի տն. 1794. յօգոստոսի. 25.
և 'ի թուականին հայոց. ռՄխԳ։

'Ի ՎԵՆԵՏԻԿ
'Ի Վանս սրբոյն Ղազարու
Հրամանաւ Մեծաւորաց։

235-3

Բան թարգմանչի առ ընթերցօղս ։

Յայտ է ՚ի յորդոր բարեպաշտից առ օգտաւէտ ընթերցանութե̅ վարուց սրբոյն անուանի աբբային, սքանչելի անուանն նր քարոզեալ ընդ տիեզերս, և ցանկալի արդեանց վաստակոց նր բազմապտուղ առատացեալ յոգիս բազմաց յաւուրց անտի նորա մինչև ցայժմ ։ Մ̅յ թողեալ ընթերցողաց պարտոյն՝ զոր ունէին ջանալ ՚ի հոգեւորանց դպրանոցն ասոր, ուստի մեր մայրն ծանուցանել աշխատասիրող բանիւք կայսերն մշակութե̅ս մեր՝ ինէ ըստ ձմանեայ գործակցութե̅ աշխատանաց առաջին հաստատակարաց ։

Արդ՝ յայտ է ամենեցուն, զի առաջին հեղինակ վարուց սրբոյն անուանի աբբային եղև ժամանակակից և ականատես նորայն՝ սր̅ն Աթանաս հայրապետ աղեքսանդրու. որ գրեաց ճշգրիտ զոր միանգամ ստուգեաց ՚ի տեղւոյ և ՚ի լրոյ, ըստ տանելոյ առաջինեաց ժամանակին՝ ՚ի խնդրոյ ջանասէր եղբարց, զանց արարեալ զայլ և եւս՝ զոր ոչ էր լուեալ, կամ չէր լուեալ տեղեկացեալ ։ Զայս գործ թարգմանեցին ՚ի նախնի ժամանակս՝ հայք ՚ի հայ բարբառ, և լատինք ՚ի լատին. և զի մինչև ցարդ չընծայեցաւ ՚ի լոյս հայերէն թարգմանութիւն հին, առ այժմ ըստ թախանձելոյ բարեպաշտից՝ նորոգ թարգմանութե̅ ՚ի լատին լեզուէ հարկեցայ տպագրել. մինչև ըստ ժամանակին և հինն թերևս տպագրեսցի ։ Արդ՝ թէ ոք զնորս զայս ՚ի հնոյն խտիր խտիր տարբեր գտանիցէ, մի ինչ զարմասցի. զի այն անմիջապէս ՚ի յունականէն է թարգմանեալ ըստ նախնեացն ոճոյ. իսկ այս ՚ի լատինականէն՝ փոխանցելոյ ՚ի յունէ ՚ի ձեռն Եւագրեայ [illegible], որ եղև յետոյ եպս̅ ան-

տիո-

դեռոքայացոց՝ առ ժամանակօք ս̄րց Թարգմանչաց մերոց ։ Թո՛ղ զայն, զի և զոմն զարագրութե̄ հերքինոյս այս մե-րոյս Թարգմանութե̄ ըստ կարի պարզ և դիւրիմաց յօ-րինել փոյթ կալաք, զի ամ̄ն իմանալի լիցի ։

Նոյնն և այլ պատմաբանք ոչ սակաւ գիտեն մեծին Աթա-նասի , որք զթողեալսն 'ի նմանէ լցուցին , նմ̄ զայլ ևս մանաւանդ գործս և զխրատս ինչ 'ի գիր արձանագրու-ցին . որպէս են այն պատմութ̄ք և բանք , որք գտանին սփռեալ 'ի գիրս հարանց վարուց՝ 'ի գլուխս գլուխս , և յաւէտ 'ի վարս պօղոսի անապատականի , և պօղոյ միայնակեցի . զորս դիւրին է հոգեսէրաց 'ի մատենէ-անդր հաւաքել ։ Այլ այս մերս փոյթ եղև լոկ զթարգմա-ան աստանդեալսն ասորոյն փոխագրել . որում բազումք կա-րօտէին յազգի մերում , և հանդէին 'ի ջեռին . հ̄րց յա-ամք՝ Թէ ճաշակմամբ ընկալցին , և 'ի վայելս անդ-ղդուշնաքեայ աշխատութե̄ս մեր ոչ անպտուղ արասցեն ։ Նոյլ զ̄ գլխաւորագոյն մատենիս ծանի՛ր , զի ոչ գտա-նի այն 'ի բնագրի հայ 'ի հին օրինակս . այլ 'ի լատին փոխագրութե̄ միայն . զոր և մեք եդաք համաձայն բովան-դեանց՝ 'ի դիւրութ̄ի ընթերցողաց ։ Օ այս աղագաւ զի մ̄ ոք անթանաւ կարծեսցէ զբաժանումն և զկերպա-գիրս գլխոց . քանզի նա 'ի յն̄ Թղթագրութե̄ միակցորդ յօրինեալ 'ի սկզբնէ մինչև ցաւարտ ։

ՆԱԽԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հեղինակին, որ է՝

Սբյն Աթանասի Մեծի՝ աղեքսանդրու հայրապետին ։

Աթանաս եպիսկոպոս՝ առ հեռաւոր եղբարս հանդարտեալս ։

Զգեղեցիկ զինուորութենէ բուռն հարէք եղբարք, կէտ առաջի եդեալ նմանիլ միայնակեցացն եգիպտացւոց, կմ զանցանել զնոքօք ՚ի փոյթս առաքինութեան ։ Քանզի և առ ձեզ յաջախեալ իսկ են վանորայք բազում, և տարածեալ յոյժ միայնակեցացդ անուն ։ այլ և ը̃ բարեյօժար կամս ձեր յիրաւի է ա̃մ ուժեք սքանչանալ ։ վ̃ս այն ունիմ, եթէ ձերովդ աղօթիւք շնորհեսցէ ա̃ծ զխնդրելին ա̃մն ։ Եւ զի խնդրէիք էր ձեր յինէն գրել ձեզ զքաղաքավարութե̃ երանելոյն անտոնի՝ փափաքելով ուսանիլ, թէ զիարդ սկիզբն եղև ընթացից նր̃, և զինչպիսի ոք էր յառաջ քան զմ̃ն կոչումն ։ և զինչ կատարած կենաց նորա ։ և թէ՝ ճշմարի̃տ իցեն, որ ինչ համբաւի զնմանէ, ո̃չ զի մարթասջիք նախանձաւոր լինել վա-

վարուցն՛ը, և զհետ երթալ հետոցն՛ը, կամիք
մտօք զուարթութ՛ յանձին կալեալ զայդ պատ-
ուէր սիրոյ ձերոյ ։ Վասնզի և ինձ շահ մեծ
է և օգուտ ըստ՛ յիշատակ մեծին անտոնի ․
և դուք 'ի լսել անդ՛ քաջ գիտեմ, զի զար-
մասջիք, և անդէն փափաքիջիք զհետ երթալ
զնացից նր ։ Վասնզի արդարև՛ կատարեալ
ճանապարհ է առ առաքինութի՛ գիտելն իսկ ․

Թէ ո՛վ և ո՛րպիսի ոք էր անտոն ։

Որդ՛ զի համառօտ ասացից ․ տիրապէս հա-
ւատացէք մի, որ ինչ զնմանէ բան գոլութե̃
պատմի ․ և ոչ այսչափ միայն, այլև համա-
րեսջիք եթէ փոքունս 'ի մեծամեծաց նորա
լուայք ։ Վասնզի ճշմարտեն գիտեմ, զի և նք
չեղեն բաւական մի հասու լինել ․ ոմ և ես
իսկ գլխովին, որ 'ի խնդրոյ ձերմէ եկի յայս,
ո՛րչափ և նշանակեցից թղթովս՛ զզուգակշռան
նր արդեանց չունիմ պատմել ։ Արդ և դուք
'ի միոյ միոյ 'ի նչէ՛ որ միանգամ ասաց այդր
նաւիցեն, զզուշագոյնս խոյզ և խնդիր արաս-
ջիք ․ զի 'ի պատմել առն առն զգործ իւրա-
քանչիւր՛ որում իրագէտ գտանիցի, լրումն
առցէ վայելուչ և արժանաւոր պատմութի մե-
ծանուն առնս ։

Որդ՛ յետ ընթեռնլոյ զգիր ձեր՛ եդի 'ի մտի
կոչել զոմանս 'ի միայնակեցաց առ իս, մանա-
նաւանդ զորս ստէպ երթայինն առ նա, զի
լիագոյն ինչ արդեօք տեղեկացեն՛ 'ի նոցանէ՛
յղել մարթացայց ձեզ զպարգև մեծագոյն։
Այլ քանզի ժամանակք նաւարկութ անցա-
նէին, և թղթաբերն ճեպեալ փութայր, նմին
իրի և զոր ինչ ես ինձէն գիտէի, (քզի ստէպ
եր-

երթայի 'ի տես նո՛ր .) և զոր միանգամ ուսայ 'ի նմանէ՝ որ 'ի սպասու կայր առ նմա ոչ սակաւ ժամանակս՝ ջուր մատուցանել նմա , փութացայ յայտնաբանել ձեզ սիրելեացդ , երկոքումբք փոյթ կալեալ ճշմարտութե՛ . զի մի՛ աւելի ինչ լուեալ ուրուք՝ ոչ արժանահաւատ համարեսցի զյաճախումն սքանչելեացն. և մի՛ ևս նուաստագոյնս քան զարժանն ծանուցէ՝ ոչ արժանի համարեսցի հրաշից զայնպիսի հրաշանուն այր ։

ՎԱՐՔ ՍՐԲՈՅ ՀՕՐՆ
ՄԵՐՈՅ ԱՆՏՈՆԻ ԱԲԲԱՅԻ
ՄԵԾԻ։

Գլուխ Ա.

Ծնունդըն, եւ սրբակրօն սնունդըն Անտոնի. եւ անեղծն մանկական կենաց։

ԱՆՏՈՆԻՈՍ ԷՐ ԱԶՆուական և բարեպաշտօն ծնողաց զաւակ՝ յերկրէն եգիպտացւոց. սնեալ անդստին յուրոցն զգուշաւոր խնամով, մինչև ոչինչ գիտել նմա, բայց միայն զտունն և զծնօղս իւր։ Իսկ մինչդեռ մանուկ էր՝ ոչ գրովք վարժեցաւ, և ոչ զհետ տղայական բանից սնոտեաց յարեցաւ, այլ՝ սիրովն այ վառեալ՝ եղև ըստ գրեցելումն * Այր առանց պաճուճանաց ընդասուն ||։

Համապազ կանխէր յեկեղեցին ընդ ծնօղս իւր մեկ-

մեկնեալ ՚ի լրբութէ և ՚ի ստահակութէ ման֊
կանց տղայոց. միայն բանից ընթերցուածոց՝
զորս լսէր, միտ եդեալ, զօգտակարութի պատ֊
ուիրանացն յանձն իւր ձգէր անպարատ քաղա֊
քավարութ։ Ո՛չ երբեք նեղեաց նա զիւրսն՝
ըստ տղայական բուսոյ բարուց յաղագս ազգի
ազգի և անուշակ ճաշակաց, և ո՛չ զհետ գըր֊
գանաց փափուկ կերակրոց չոգաւ. այլ՝ շատ
անձին համարէր զոր ինչ և տային նմ, աւե֊
լի ինչ ո՛չ խնդրէր։

Եւ եղև յետ վախճանելոյ ծնողացն՝ իբրև
ութևտասան կմ քսան ամաց մնացեալ ընդ կըր֊
սերագոյն քեռն՝ խնամ ունէր զդաստութե
տանն և քեռ իւրում։ Եւ այն ինչ՝ չև էին ան֊
ցեալ ամիսք վեց, յորս ըստ սովորութեն համապա֊
զորդեալ կանխէր յեկեղեցին, խորհուրդք ան
կան ՚ի միտս նր՝ թէ զիարդ առաքեալքն ար֊
համարհելով զամ չոգան զհետ փրկչին. և
թէ ո՛րպ բզմք՝ ըստ ընթերցուածոյ գործոց առա֊
քելոց, զինչս իւրեանց վաճառեալ՝ դնէին
զգինս առ ոտս նց, բաշխել կարօտելոց. և թէ
զի՛նչպիսի կամ ո՛րչափ յոյս գանձեալ պահի նց
յերկինս։ Զայս ամ զմտաւ ածելով՝ իբրև
եմուտ յեկեղեցի, դէպ եղև՝ զի ընթեռնու֊
լին յայնժամ զաւետարանն, ուր ասէ տէրն
առ մեծատունն. * Եթէ կամիս կատարեալ
լինել, երթ վաճառեա զինչս քո, և տուր աղ֊
քատաց, և ունիցիս գանձս յերկինս, և եկ
զկնի իմ ‖։ Զայս լուեալ նր, իբրև առ յինք
համարեցաւ զխրատս սրտի իւրոյ. և ո՛րպ թէ
վն իւր լցէ ընթերցուածն այն ածային տա֊
ճրին, յինքն ձգեաց զտրունի պատուիրանն։

Իսկ անդէն վաղվաղակի երթեալ վաճառեաց զինչս և զստացուածս իւր ։ Էին նր̄ անդաստանք շահեկանք և արգաւանդք յոյժ՝ երեքհարիւր արտաչափ (ըստ Եգիպտացւոց) . զորս ետ մերձաւորաց իւրոց . զի մի՛ իւիք անձին կամ քեռն բեռն լինիցին ։ Իսկ զմնացեալ գոյս իւր զամ̃ վաճառեաց . և ժողովեալ գանձ բազում ՚ի գնոց անտի , բաշխեաց կարօտելոց . պահեալ միայն սակաւ ինչ ՚ի պէտս քեռն իւրոյ իբրև տկարագունի բնութեամբ և հասակաւ ։

Դարձեալ՝ մտեալ յեկեղեցին , իբրև լուաւ զբան տեառն , զոր ասէ յաւետարանին անդ . * Մի՛ այսուհետև հոգայցէք վն̄ վաղուին ||, փութացաւ բաշխեաց և զմնացեալ բաժինն տնանկաց . և ոչ կամեցաւ այլ ևս կալ ՚ի տան , այլ յանձն արարեալ զքոյրն հաւատարիմ և ծանօթ կուսանաց , զի ըստ օրինակի նց̄ զարգասցի , և ինքն այնուհետև ազատացեալ յամ̃ կապանաց կենցաղոյս՝ բուռն եհար զխիստ և զանձուկ կարգաց ։ Չև էին յայնժամ բազմացեալ վանորայք յԵգիպտոս , և չէր ոք տակաւին տեղեկացեալ անկոխ անապատի առանձնութե̃ . այլ՝ որ միանգամ յաջադէմ լինել ցանկայր ՚ի ծառայութե̃ քս̃ի , ոչ ինչ կարի բացագոյն ՚ի գեղջէ իւրմէ առանձնացեալ հանդարտէր ։

Արդ՝ էր ծեր ոմն ՚ի մօտաւոր գեօղ ուրեմն, անդստին ՚ի մանկութէ̃ պարապեալ միակեցական վարուց ։ Զսա տեսեալ Անտոնի , նախանձաւոր եղև բարւոյն ։ Իսկ սկսաւ և ինքն զառաջինն բնակիլ ՚ի տեղիս սակաւ ինչ բա-

ցագոյնս 'ի գեղջն ։ Յետ այսորիկ զոր միան-
գամ գտանէր յայսպիսի ձգունս յառաջա-
դէմ, 'ի խնդիր նր իբրև զհանճարեղն մե-
ղու ընթանայր . և ոչ դառնայր 'ի բնակութի
իւր, մինչև էր լիով վայելեալ 'ի քաղցր տե-
սութե նր՝ որում փափաքէր . և այնպս՝ իբրև
թէ յանձին բարձեալ զմթերս մեղու՝ դարձ
առնէր 'ի տեղի իւր ։

Այսու օրինակաւ սկիզբն արարեալ հան-
դարտութե անդէն, օր ը օրէ զօրանայր յանձն
իւր, մինչև չյիշեալ նմա այնուհետև զմեծու-
թի հայրենի, և զազգականս իւր, այլ զամ
յօժարութի և զփոյթ իւր՝ յոր ինչ ձեռնա-
մուխն եղև, ուղերձէր ։ Իսկ գործէր ձեռօք
իւրովք, գխտելով զգրեալն, թէ * որ ոչն գոր-
ծիցէ, և կերիցէ մի ‖ ։ Այլ զվարձս ձեռա-
գործի իւրոյ աղքատաց բաշխէր՝ բաց 'ի գնոյ
հացին ։ Յաղօթս կայր ստէպ . զի քաջ ու-
սեալ էր, թէ պարտ է * անդադար աղօթս
առնել առ այ ‖ ։ Ունկնդրութե ածաշունչ
գրոց այնչափ փոյթ ընծայէր, մինչև ոչինչ
անկանիլ յուշոյ մտաց նր, այլ՝ զամ պատ-
ուիրանս այ պահելով՝ զյիշողականն փոխա-
նակ գրոց առնէր ։

Զայսպիսի վարուց սահման անձին եդեալ՝
ամ եղբարց սեռն սիրով սիրելի լինէր . և ա-
մենեցուն՝ առ որս երթայր անձկանօք ուսա-
նելոյ, հպատակ զանձն ընծայելով, զմիոյ
միոյ 'ինչէ զշնորհս յանձն իւր ձգէր ։ Ումեմն
ժուժկալութե և ումեմն զուարթամտութեն
նմանօղ լինէր . միումն հանդարտութե, միւսումն
տքնութե, և այլոյ ումեմն ընթերցասիրութեննմա-
խան

խանձաւոր լինէր ։ Ընդ միոյն պահուն , և ընդ միւսոյն գետնախշտութիւն սքանչանայր ․ զոմանց համբերութիւն , և զայլոց զհեզութիւն քարոզէր ։ Եւ 'ի մէջ ամի՝ զամենեցուն՝ որ առ ինքն զհարազատ զսէր , յանձին օրինակեալ , և ամենայն մասամբք առաքինութեանց ուսուցեալ՝ դառնայր անդրէն 'ի բնակութիւն իւր ։ Եւ անդ զայս ամենայն ստէպ յուշածելով՝ ջանայր զամենեցուն զբարելաւութիւնս յանձին նկարագրել ։ Եւ ոչ ընդդէմ հասակակից եղբարց երբեք 'ի նախանձ գրգռէր , այլ՝ այն ևեթ բոց արծարծեալ վառէր 'ի սիրտ սքանչելի առնս , զի մի քան զոք յետնեալ գտցի 'ի նախասացեալ գործս առաքինութեանց ։

Եւ զայս այնպէս առնէր , զի՝ թէպէտ և զամենեքումբք զանցանէր փառաւորութեամբ , սակայն և այնպէս ամենեցուն սիրելի լինէր ։ Քանզի մերձաւոր եղբարք և միայնակեացք առ որս ստէպ երթայր , տեսեալ զԱնտոն՝ Աստուածասէր զնա ձայնէին (այսինքն սիրելի Աստուծոյ) ․ և տուէին նմա անուանս գգուանաց՝ սիրէին զնա կէսք իբրև զորդի , և այլք իբրև զեղբայր ։

Գլուխ ․ Բ ։

Աղաչէին յաղթուած անպատուէ ընդդէմ չարին ․ եւ անջատել ծառայական նորին ։

Մինչդեռ զայս օրինակ քաջ վարէր Անտոն , որով զամենեցուն զսէրն յինքն յանկուցանէր , թշնամին քինակալն անուանն բանսարկուն

կուն սատանայ՝ չհանդուրժէր մախանօք է՟
այնչափ առաքինութիւն պատանւոյն՝ հլին խո-
րամանկութ՟ն յարեաւ 'ի վ՟ր ն՟ր ։ Եւ նախ
փորձելով՝ եթէ հնար իցէ իւիք խափա-
նել զնա յառաջեդեալ գեղեցիկ կարգաց ,
յուշ առնէր նմա զստացուածս իւր , զկար-
և որ խնամս 'ի վ՟ր քեռն, զտոհմային ազնուա-
կանութ՟ին , զսէր ընչիցն , զանցաւոր փառս
աշխարհիս , զազգի ազգի փափկութ՟իս կերա-
կրոց , և զայլ ևս հրապոյրս դիւրութ՟ե և ը՟ար-
ձակ կենաց ։ Եւ դարձեալ յիշեցուցանէր
նմա զդժուարամատոյց կատարմն առաքինու-
թ՟եց , և զանհնարին վիշտս հասանելոյ առ
այն . առաջի դնէր և զտկարութ՟ի մարմնոյն ,
և զբազմամեայ երկարութ՟ի կենացն ։ Եւ այն-
պէս 'ի վերայ յարուցանէր թանձր աղջա-
մուղջս խորհրդոց , կամելով յետս ընկրկել
զնա յուղիղ առաջարկութ՟էն ։

Այլ իբրև ետես բանսարկուն , եթէ աղօ-
թիւք ն՟ր առ Տ՟ր և հաստատուն համբերութ՟բ
ամօթապարտէր նկուն լինի յերեսաց ն՟ր , այ-
նուհետև զսովորական զէնն 'ի ձեռս առեալ՝
որ ընդդէմ ա՟մ մանկական հասակի , դիւրե-
րային ցնորիւք նեղէր զնա ։ Եւ զառաջինն՝
'ի մէջ գիշերի խաւուն խառն ժանօք բազմութ՟ե
և ահագին դղրդմամբք ջանայր խռովեցու-
ցանել զնա . ո՟ք և 'ի տեսլեան յայտնի նե-
տիւք յառնէր 'ի վերայ . մինչև ամենեցուն
յայտնի լինիլ՝ եթէ մարտ եդեալ կռուի ան-
տոն ընդ բանսարկուին ։ Քանզի նա զուն
գործէր խորհուրդս աղտեղիս 'ի միտս ն՟ր ար-
կանել . իսկ անտոն մշտամռունչ աղօթիւքն
'ի

'ի բաց մերժէր զնա ։ Նա վառէր 'ի գրգիռ
զզգայարանսն իւր բնաւորին տապով մարմնոյն.
իսկ սա հաւատովք, տքնութ և պահօք զմար-
մինն ողջոյն ամրացուցանէր ։ Նա 'ի գիշերի
'ի կերպարանս կանացի գեղոյ պճնեալ եր-
ևէր՝ յաճախելով զիւր հրապոյրս անառակու-
թեց. սա զվրիժաբեր բոց գեհենոյն, և ըղ-
տանջանս որդանցն զմտաւ ածեալ՝ նոքիմբք
ընդդէմ չկոփ յարձակմանց բաղխէր ։ Նա
զերկրատարածական վայելս աղցաւոր և զխ-
րասահ գնացից նմ յուշ առնէր, և սա զյա-
ւիտենից տանջանսն հանդերձեալ դատաստա-
նին յուշ ածեալ՝ ողջ անարատ պահէր զսըր-
բութի հոգւոյն 'ի փորձութեան ։

Իսկ այս ամ յամօթ նախատանաց բանսարկ-
ուին լինէր. զի որ համարէր զանձն իշխել
նման այ լինել, ահա արդ ամի նկուն երև-
եալ ծաղր լինէր 'ի պատանւոյ. և որ ընդդէմ
մարմնոյ և արեան զօրանայր, 'ի տկար մարմ-
նոյ անտի զգետնեալ գտաւ ։ Քանզի 'ի թի-
կունս հասանէր մին իւրում ծառայի. այն՝
որ յաղագս մեր մարմնացեալ՝ պարգևեաց
մարմնոյ զյաղթութի ընդդէմ ստնյի. մինչև
ամի՝ որ միանգամ սովին օրինօք մրցին, 'ի
դէպ գայ ասել զառաքելոյն բան, եթէ * ոչ
ես, այլ շնորհքն այ՝ որ ընդ իս ‖ ։ Երբև այն
ինչ անկարանայր և զովլին փորձանօք կործա-
նել զանտոն՝ վիշապն մահաշունչ, և տեսա-
նէր զանձն 'ի խորհրդոց նորա հանապազ
հերքեալ, ապա այնուհետև ըստ գրեցե-
լումն՝ * կրճտելով զատամունս իւր ‖, և
դուժաղովյոմբ և են՝ յայն կերպարանս երևէր

ըստ

ըստ արժանւոյն. իբրև մանուկ մի զարշ և սեաւ հնդիկ անկեալ առ ոտս նո՛ր լայր ձայնիւ մարդոյ, և ասէր. Ո՛ բազում մոլորեցուցի, և զևս բազմս պատրեցի. այլ այժմ, ո՛չ յայլոց անտի սբց, նոյնպէս և 'ի քոց ձգանց պարտեալ ամաչեցի: Եւ իբրև եհարց զնա անտոն. ո՛վ ես դու, որ զայդ խօսիդ: Պատասխանի տուեալ ասէ. Ես եմ բարեկամ պղծութեան. և ես եմ որ 'ի կիր արկանեմ զբազմատեսակ զէնս անառակութեց ընդդէմ ամ երիտասարդական հասակի. վսյ և ոգ ի պոռնկութեան՝ անուն է իմ: Քանի՛ք իցեն 'ի մաքրասիրաց, զորս պատրեալ ը տիղմ թաւալեցուցի. և քանի՛ք 'ի թուլամիտ զգաստացելոց, զորս յառաջին անմաքրութիւն դառնալ հրապուրեցի: Ես եմ, վսյ մարգարէն կշտամբելով զանկեալսն ասէ*. Այսու պոռնկութ (այսինքն ոգւովս պոռնկութեան) մոլորեցայք‖. Քզի արդարև և նոքա ինև գլխ'իվայր կործան անկան: Ես ինքն եմ, որ և զքեզ բազմ անգամ փորձեցի, և յոմն 'ի բաց վանեալ հալածեցայ: Ո՛ այս իբրև լուաւ նահատակն քի, գոհացաւ ըզտեառնէ. և առաւելագոյն արութ զօրացեալ ընդդէմ բանսարկուին՝ ասէ. Ապա գլխովին արհամարհ և անպիտան ես դու. քանզի և տեսիլդ խաւարագնեաց, և նկուն հասակդ քումդ անպիտանութե են նշանակք: Եւ արդ ոչինչ այսուհետև փոյթ լիցի ինձ զքէն.
* Տր է իմ օգնական, և ես ուրախ եղէց 'ի թշնամիս իմ‖: Եւ յայն բարբառ՝ զայդ ընդսաղմոսել նր զայս՝ և առ աչօք տեսիլն այն անյայտ եղև:

Այս եղեւ առաջին յաղթութիւն Անտոնի ըն-
դէմ բանսարկուին, մանաւանդ թէ զօ-
րութիւն փրկչին յանձն Անտոնի. * Որ դատա-
պարտեաց զմեղս 'ի մարմնի անդ, զի արդա-
րութիւն օրինացն կատարեսցի 'ի մեզ, որք ոչ ըստ
մարմնոյ գնայցեմք, այլ ըստ հոգւոյ ‖ : Այլ
ոչ Անտոն յանհոգութիւն ինչ կրթեցաւ դոլին
միակ յաղթութեամբ, եւ ոչ զօրութիւնք բանսարկ-
ուին յետ միանգամ խորտակելոյ բեկան խա-
պառ : Քանզի նա * իբրեւ զառիւծ գոչէր
եւ խնդրէր ‖ մուտս յարձակելոյ 'ի վերայ նորա.
Իսկ նա խրատեալ յաստուածեղէն գրոց, եթէ բա-
զում են հնարք սատանայի, անխափան վաստա-
կօք պինդ ունէր զառաջեդեն կեանսն, զմտաւ-
ածէր թէ որ պատերազմաւ մարմնոյ յաղթե-
ցաւ՝ սատանայ, ոչ դադարէ ընդդէմ իւր լա-
րել զեւս սատակագոյն եւ նորանոր որոգայթս
մեքենայից : Որոյն վասն եւս քան զեւս * Ճնշէր
զմարմին իւր ‖, զի մի՛ արդեօք որ յաղթեացն
այդց փորձանաց, յաղթեսցի յայլոց : Ապա՝
հաստատեալ 'ի միտս իւր խստագոյն եւս վա-
րուց կրթութեամբ Ճնշել զանձն, մինչեւ զարմա-
նալ ամենեցուն ընդ անձանձրոյթ հաստա-
տութեան պատանւոյն, որոյ միօք յանձին բե-
րէր զծանր Ճգնութեան վաստակոց. զի անդուլ վաս-
տակաւորութեան կամաւոր ծառայութեան 'ի գործն
Աստուծոյ՝ զսովորութիւն 'ի բնութիւն գլխովին էր փո-
խարկեալ :

Այլ պահոց եւ տքնութեանց մասամբ այնչափ
ժուժկալ էր, մինչեւ յաղթել տխրապէս
անհաւան լսելեաց : Ջանէր ստէպ զգիշերն
'ի գլուխ յաղօթս : Յաւուրն միանգամ Ճա-

չակեր յետ մտանելոյ արեգական ։ Դր՝ զի և զերկաւորրք և զերեքաւորրք անսոհաղ-կացեալ՝ ապա յաւուրն չորրորդի առնոյր զօ-գեպահիկ կերակուրն ։ Եւ էր կերակուր նր̃ հաց՝ և աղ , և ջուր սակաւ ։ Զմսոյ և զգինւոյ լաւ համարիմ լռել՝ քան ասել ինչ ․ որով-հետև և աւ բազում 'ի միանձանց ոչ գտանի ինչ յայսպիսեաց աստի ։

'Ի տալ հանգիստ մարմնոյն՝ արկանէր 'ի ներ-քոյ փսիաթ պրտուեղէն , և խորգ մազեղէն ․ և բնմ այն էր՝ զի 'ի վր̃ մերկ հողոյ գետնա-խշտի լինէր ։ Յօծանելեաց բացէ 'ի բաց էր հրաժարեա̃լ ․ քանզի ասէր ․ Ոչ երբէք կարեն զօրանալ , որոց մարմինք դրգանան այսպի-սեօք , և մանաւանդ Երիտասարդաց , եթէ փափկութե̃ իւղոց մեղկասցին ․ այլ պարտ է նուաճել զմարմինն խստամբեր աշխատութ̃ք սբ̃ առաքելոյն պատուիրանի , որ ասէ ․ * Յոր-ժամ տկարանամ , յայնժամ զօրանամ‖ ։ Եւ դարձեալ կնքէր ասելով ․ Զօրութիք հոգւոյն յայնժամ ազդի առաւել բարգաւաճին , յորժամ մարմնոյն զօրութիք ճնշեալ պարտասին ։ Նա և ոչ ժամանակաց երկարութե̃ զարդիւնս վաս-տակոց չափէր , այլ՝ սիրով և մտադիւր ծա-ռայութե̃՝ հանապազ իբրև այն ինչ սկիզբն ա-րարեալ՝ զեռանդն սրտին բորբոքէր 'ի փոյթ յառաջադիմութե̃ յերկիւղն ա̃յ ․ և բաղձալով նորս 'ի վր̃ յաւելուլ անցելոցն՝ զնորին զմտաւ ածէր զառաքելոյն բան , որ ասէ ․ * Զառ 'ի յետոյսն մոռացեալ եմ , և յառաջադէմսն նկրտիմ‖ ։

Զիշէր և զբանն եղիայի մարգարէին , որ ա-սէ ․

ւէ. * Կենդանի է Տէր՝ որոյ կացի այսօր առա-
ջի նորա ||։ Իսկ մտախոհ լինէր 'ի սրտի իւրում՝
թէ ընդէ՞ր յաւելու մարգարէն զայսօրն. վասն
զի ոչ 'ի համար արկանէր եղիա զանցեալ ժա-
մանակն, այլ հանապազօր որպէս թէ 'ի ճակատա-
մարտի կացեալ այնպիսի ցանկայր զանձն ըն-
ծայել, որպէս արժանն է լինել առաջի երեսացն
Աստուծոյ. նրբ սրտիւ, և դիւրապատրաստ յոմի 'ի
հնազանդիլ կամաց նորա ։

Գլուխ. Գ.

Առաջնորդէ անտառն 'ի գերեզմանս. և եղջերօրինակ
մրցանս ընծայեն ծործորանաց ։

Ապա խորհուրդ 'ի մտի եդեալ մերձ անտա-
ռի՝ եթէ պարտ է ծառայել Աստուծոյ 'ի գնացից
անտի մեծին Եղիայի առնուլ զօրինակ, և ըստ նմին
օրինակի զվարս իւր տնօրինել, դէմ եդեալ
գնաց 'ի գերեզմանատունս, որք ոչ ինչ կարի
հեռի էին 'ի գեղջէն, պատուէր առեալ
միում 'ի ծանօթից իւրոց՝ բերել նմա զկերա-
կուրն 'ի սահմանեալ աւուրս ։ Իսկ իբրև փա-
կեաց զնա եղբայրն 'ի միում 'ի գերեզմա-
նաց անտի՝ նստէր անտոն անդէն միայն ։
Յայնժամ վարանեալ բանսարկուին, թէ գու-
ցէ յետ ժամանակաց և զանապատն գլխովին
'ի բնակութիւն կարգեսցէ, ժողովեաց 'ի վերայ նորա
զարբանեակս իւր, և ետ ազգի ազգի հար-
ուածովք չարաչար խոշտանգել զնա, մինչև
'ի սաստկութենէ ցաւոցն կալ մնալ նմա անշարժ
և անբարբառ ։ Այլ և ինքն իսկ յետոյ պատ-

մէր բաղում անգամ, եթէ այնչափ խիստ
եղեն վէրքն այն, մինչև զանցանել զժամ տան-
ջանօք մարդկան ։ Այլ խնամք տեսչութեան
ա՟յ, որ ոչ երբէք թողու զյուսացեալս իւր,
պահեաց զնա կենդանի ։

'Ի վաղիւն անդր՝ եկն եղբայրն՝ բերել նմա
հաց. և իբրև եբաց զդուրս, և եգիտ զնա տա-
րածեալ 'ի վ՟ր երկրի կիսամահ, եբարձ զնա
շալակաւ, և տարաւ 'ի գաւիթ եկեղեցւոյն՝
որ 'ի շինին ։ Իբրև լու եղև այս, դիմեաց հա-
ւին անդր խուռն բազմութի՟ մերձակայից և
ծանօթից նց՟. և շուրջ պատեալ զնովաւ՝ սգա-
յին 'ի վ՟ր նր՟ իբրև 'ի վ՟ր մեռելոյ ողբաձայն
պաշտամամբք ։ Եւ իբրև գիշերն ընդ միջէր,
ամ՟ն՝ որոց անդն կային արթուն աքնութ՟,
ծանրացան աչք 'ի քնոյ, և անկան 'ի խոր
թմրութի՟ ։ Յայնժամ առ փոքր մի 'ի միտս ե-
կեալ անտոնի՝ յոգւոց եհան, և ամբարձ 'ի վեր
զգլուխն. և տեսեալ զամենեսին առ հ՟րկ
ըմբռնեալս 'ի խոր քուն, և զեղբայրն և եթ՝
որ եած էր զնա անդր, արթուն, ակնարկեալ
կոչեաց զնա առ ինքն, և աղաչեաց՝ զի ա-
ռանց զարթուցանելոյ զոք՝ անդրէն տարցէ
զնա յառաջին բնակութ՟ին ։

Արդ՝ իբրև եծաւ 'ի տեղի իւր, դարձեալ
ը՟ առաջին սովորութե՟ն մնայր անդէն միայն ։
Յոտն կալ ոչ կարէր յաղագս նորոգ հարուա-
ծոցն, այլ ը՟ գետնին տարածեալ՝ եկաց յա-
ղօթս. և յետ աղօթիցն համարձակ բարբա-
ռոյ սկսաւ ասել. Ահաւասիկ եմ անտոն աստ
եմ. ոչ փախչիմ 'ի պատերազմաց ձերոց. և ե-
թէ մեծամեծս ևս յարուցջիք, ոչինչ մեկնե-

ցէ զիս 'ի սիրոյն քո։ Եւ սաղմոսէր ասելով.
* Եթէ պատրաստեսցի 'ի վ̃ր իմ պատերազմ,
ոչ երկիցէ սիրտ իմ ։

Եւ իբրեւ նա զայս ասէր, Թշնամին բարեաց բանսարկուն՝ յաղթութի պարտեալ, զի յետ այնչափ զանիցն իշխեաց դառնալ անդրէն, կոչեաց առ ինքն զարբանեակս իւր իբրեւ ըզ-բազմութի̃ չանց, և ինքն գլխովին անհնարին կատաղութ̃բ խածատելով զանձն ասէր. Տեսանէք, զի ոչ ոգւով պոռնկութ̃, և ոչ տանջանօք մարմնոյ յաղթեցի՝ տակաւին իշխէ նա համարձակ 'ի գրգիռ մարտի կոչել զմեզ։ Ա՛-պա վառեցարուք ամ̃ զինուք, և սաստկագոյնս եւս պատերազմեսցուք ը̃ նմա. ո՞չ զի քաջ 'ի միտ առցէ և ծանիցէ, եթէ զո՞ 'ի մարտ գրգռէ ։ Զայս ասաց, և անդէն 'ի լուր բարբառոյ նոր̃ համախոհ գտան 'ի խորհուրդս չարութ̃ե. քանզի անհամար արուեստք
են բանսարկուին 'ի վնասել ։

Եւ ահա յանկարծակի հնչեաց ձայն ահագին, մինչև դղրդիլ տեղւոյն 'ի հիմանց, և պատառիլ որմոցն. և անդէն առ նմին հեղան զեղան 'ի ներքս բազմութիք այլանդակաց դժոխատեսիլ դիւաց։ Քանզի զգազանց և զսողնոց զկերպարանս զգեցեալ՝ յական թօթափել լցին զամ̃ տեղին ցնորիւք տեսլեան իբրև առիւծուց, ցլուց, գայլոց, քարբից և օձից, կարճաց, և ընձուց, և արջուց ։ Եւ ն̃ք ամենեքին ըստ բնածին բարուցն շչէին և գոչէին անդէն ։ Մռնչէր առիւծն՝ պատառել զնա կամելով. ցուլն բառանչելով՝ և եղջերօքն խեթկել սպառնայր. օձն զգայելով շչէր.

վոհմակք գայլոյն 'ի վ̃ր յարձակեցին. Նմին խայտախարիւ՜ երանգօքն զսկզբնաչարին իւ-րոյ յայտնէր զազգի ազգի չարարուեստ հնարս: Դէմք ամ̃ն ն̃ց խոժոռատեսիլ՝ ա-հարկու տեսանելեաց, և քստմնելի լսելեաց գոչիւն աղաղակի ն̃ց:

Այլ անտոնն՝ որ կոչկոճեալն էր հարուածովք գանից և վիրօք լի, Թէպէտ և զգայր զդառ-նակսկիծ ցաւս մարմնոյն, սակայն աներկիւղ կայր արթուն մտօք. և թէպէտ վէրք մարմ-նոյն ստիպէին զնա 'ի հեծեծանս, այլ սա-կայն մտօքն աներդրդուելի կայր, և իբրև խաղ առնելով զբազմութ̃ թշնամեաց իւրոց՝ ասէր ցն̃ս. Եթէ էր ձեր զօրութ̃, շատ էր մինդ 'ի ձէնջ 'ի պատերազմիլ ընդ իս: Այլ քանզի խորտակեաց տ̃ր զզօրութ̃ ձեր, բազմութ̃ հնա-րիք ինձ ահ արկանել. և այդ իսկ նշան է ձե-րումդ տկարութե̃, զի 'ի կերպարանս անբա-նից կենդանեաց կերպարանիք: Նա միւսան-գամ համարձակեալ ասէ. եթէ կարող ինչ-էք, և եթէ առեալ է ձեզ 'ի տ̃նէ իշխանութ̃ 'ի վ̃ր իմ, աւասիկ եմ. գիշատեցէք զմա-նե̃ս 'ի ձեռս ձեր. ապա եթէ չէք կարող, զի 'ի զուր վաստակիք: Քանզի նշան սր̃յ խաչին, և հաւատք հաստատուն առ տ̃ր, ան-մատչելի պարիսպ են մեզ: Այլ նոքա մեծա-մեծս սպառնալով ընդդէմ սր̃յն անտոնի՝ կրճտէին զատամունս իւրեանց, զի ոչ միայն 'ի դերև ելին փորձութիք ն̃ց, այլև յամօթ նո-ցին դարձան:

Ոչ անտես արար փրկիչն զհանդէս մրցանաց ծառայի իւրոյ, այլ վերակացու եղև նմա:

Նա

Իսկ իբրեւ 'ի վախճան մարտի ամբարձ զաչս իւր անտոն 'ի վեր, ետես՝ զի բացաւ ձեղուն յարկին, և լուսափիւռ ճառագայթ ծագեալ 'ի վե՛՝ փարատեաց զխաւարն: Իսկ ընդ ճառագայթել լուսոյն՝ դեւք ա՛մ 'ի չիք դարձան. և առ նմին ցաւք մարմնոյ նորա խափանեալ փարատեցան. և բնակարանն, որ փոքր մի յառաջ քանդեալ էր՝ անդրէն նորոգեցաւ: Յայնժամ դիտացեալ անտոնի զառաջիկայ լինել ա՛ն, և 'ի խորոց սրտէ յոգւոց հանեալ խօսել սկսաւ առ լոյսն, որ երեւեցաւն նմա, և ասէ. Ո՞ւր էիր բարի՛ յս, ո՞ւր էիր. և ը՞էր յսկզբանն ոչ եղեր մերձ, 'ի բժշկել զվէրս իմ: Ձայն եղեւ առ նա, և ասէ. Անտոնիէ՛, աստ էի. այլ սպասէի միայն տեսանել զքո մարտպատերազմի: Իսկ արդ՝ փոխանակ զի ոչ լքար 'ի պատերազմելոյ արիաբար, յա՛մ ժամ զօրավիգն եղէց քեզ, և արարից զքեզ անուանի ընդ ա՛մ տիեզերս: Զայս լուեալ նո՛ յարեաւ եկաց յաղօթս, զօրացեալ յոյժ. մինչև յանձին զգալ՝ եթէ զօրուն առաւելագոյն ընկալաւ քան զառաջինն: Իսկ էր յայնժամ անտոն երեսուն և հինգ ամաց:

Գլուխ. Գ:

Մեկնիլ անտոնի յանապատ: Սքանչելիք նշ՟, և շինումն վանորէից:

Յետ այսորիկ իբրեւ առաւելոյր ա՛ յօժարափոյթ կամացն 'ի յառաջադիմութի բարեկրօն կարգաց, գնացեալ առ ծերն՝ զոր 'ի

'ի վեր անդր յիշատակեցաք, աղաչէր զնա, զի միաբան երթիցեն արասցեն բնակութի՛ յանապատի ։ Նա իբրև սկսաւ պատճառս դնել զծերութի՛ իւր և զկրացն նորութի՛, ինքնին միայնակ դիմեաց 'ի լեառն. և մերժեալ զերկիւղ՝ բուռն եհար հորդել ճանապարհ անապատին, որ դեռևս անծանօթ էր միայնակեցաց ։ Սակայն և ոչ աստ զտեղի էառ ոսոխն անքուն. քանզի կամելով խափան լինել ընթացից նր՛, ընկեց 'ի վ՛ր ճանապարհի զսկաւառակ մի արծաթի ։

Զայն տեսեալ անտոնի՝ ծանեաւ զխարդախութի՛ չարարուեստ ոսոխին. եկաց անդէն վայր մի աներկիւղ, և խոժոռ ակամբ հայեցեալ 'ի վ՛ր սկաւառակին, անդունէր զդաւաճանագործն յայն երևոյթ արծաթոյն. զայս ինչ ասելով ընդ միտս. Ուստի իցէ յանապատի աստ սկաւառակ արծաթի. անկոխ է ճանապարհս այս, և ոչինչ հետք անցաւորաց երևին. եթէ անկեալ էր 'ի բեռանց՝ վասն մեծութեն ոչ կարէր թաքչել. և կ՛մ որ կորոյսն, ընդ կրունկն դարձեալ գտանէր արդեօք զընկեցեալն, առ անընդհատ ամայութե՛ տեղեացս ։ Այս հնարք քո է ով բանսարկու. մի լինիր խափան կամաց իմոց, արծաթ քո ընդ քեզ լիցի 'ի կորուստ ։ Եւ ընդ ասել նր՛ զայս՝ իբրև զծուխ յերևաց հրոյ անհետ եղև սկաւառակն ։

Յետ այսորիկ՝ ոչ որպ յառաջինն առ աչօք ինչ, այլ զմեծաքանակ ձոյլ ոսկի ետես արկեալ 'ի վ՛ր ճանապարհին ։ Այլ թէ զայս՝ բանսարկուն արդեօք հնարեցաւ, և կ՛մ թէ երկնային

նայցին ինչ զօրուն եցոյց, 'ի հանդէս ընտրութեան անտոնի՝ եթէ և ոչ 'ի սաստոյգ մեծուեց պատրի, առել ոչ ունիմք. զայս և եթ ճշմարտել գիտացաք, զի երևեալն էր ոսկի: Իսկ նո՛ր զարմացեալ ընդ մեծուի ճաճանչեղ ձուլածուին, մեծաւ շտապով երագէր յընթացս իբրև յերեսաց հրդեհի փախուցեալ. մինչև գայր հասանէր 'ի լեառն. և անցեալ ը̅ գետն՝ որ անդ, գտանէ պղղեալ մի աւերակ, յորում կային բազմուի թունաւոր զեռնոց՝ առ տեղւոյն ամայուէ, և հնուէ ժամանակին:

Անդէն օթեվանս կալաւ իբրև նորեկ հիւր. և ընդ մտանել նո՛ր՝ յոքնախուռն բազմուիք օձիցն վաղվաղակի ոչ 'ի հալածչէ վարեալք՝ փախեան 'ի տեղւոջէ անտի: Եւ նո՛ր խցեալ վիմօք զմուտն, հանդարտեաց անդ առանձինն, ունելով ը̅ իւր պաքսիմատս վասն վեց ամսոց ըստ սովորուէ թեբայեցւոց, (զի և զամն ողջոյն մնան սոքա առանց ապականութէ,) և զսակաւ ինչ ջուր: Եւ ոչ երբէք ելանէր անտի, և ոչ զոք ընդունէր առ ինքն. զի և յառնուլ նո՛ր զհաց երկիցս 'ի տարւոջ, զոր արկանէին 'ի վերուստ կողմանէ յարկին, լռուէ ընդունէր, և ոչ մի ինչ խօսելով ընդ բերողսն:

Եւ լինէր իբրև ընթանային առ նա բզմք՝ փափաքելով տեսուէ նո՛ր, և կամելով հարցանել ինչ 'ի նմանէ, եկեալ ագանէին զցայգ առդուրս նո՛ր. և լսէին 'ի ներքուստ զձայն խուժանի ընդդէմ անտոնի, և զաղմուկ ոգորելոյն ը̅ նմ, որք ասէին. Ո՞վ մտեալ բնակեալ ես դու 'ի յարկս մեր. զի՞ կայ քո՝ և անապատի.

տի ․ 'ի բաց զնա յօտարին սահմանաց ․ չես
դու կարօղ բնակիլ աստ, և ոչ հանդարտել
յերեսաց հնարից մերոց ։ Իսկ որք արտաքոյ
կային, համարեցան զառաջինն թէ դուցէ
արք ոմանք սանդուղս եդեն՝ 'ի ներքս մտե֊
լոցեն, և կացեն ընդ նմա ։ Այլ իբրև ընդ ծերպսն
'ի ներքս հայեցեն՝ տեսին և ոչ զոք, ծա֊
նեան՝ եթէ դևք են՝ որք կռուին ընդդէմ նր՟ ․
և յահի լեալ՝ զանտուն կարդային յօգնութի՟ ։
Իսկ նորա մերձեցեալ 'ի դուռն՝ քաջալերէր
զեղբարսն, զի մի երկիցեն, և աղաչէր զնս՟
երթալ անտի ։ Իսկ 'ի զանդիտել նց՟՝ ասացա֊
նէր զնս՟, թէ ոչ ուստեք է երկիւղ այդ,
բայց եթէ 'ի դիւաց ։ Իսկ ասէր ․ կնքեցէք
զանձինս ձեր նշանաւ խաչին, և երթիջիք
խաղաղութբ՟ յապահովս ․ և թողէք նց՟ ան֊
ձամբք զանձինս խայտառակել ։
Նա դարձեալ 'ի նմանէ, և անտուն մնայր ան֊
դէն անսասան ․ և ոչ երբէք վաստակեն լքա֊
նէր յերեսաց մրցմանց ։ Զանզի օր քան զօր
առաւելուին յառաջադիմութ՟ն նր՟, ոչ և տկա֊
րութի՟ հակառակորդաց նր՟, կարի յոյժ թե֊
թևացուցանէին զմարտ նորա, և ևս քան զևս
սրտապնդեն հաստատէին զոգի նր՟ ։ Իսկ եղև
իբրև միասանդամ հասանէին ամբոխն յանա֊
պատ անդր, համարելով զնա այնուհետև
գտանել մեռեալ, լսէին՝ զի նա 'ի ներքուստ
սաղմոսէր այսպ՟ ․ * Յարիցէ ած՟, և ցրուեսց֊
ցին ամ՟ թշնամիք նր՟ ․ փախիցեն ատեալք նր՟
յերեսաց նր՟ ։ Որպ՟ պակասի ծուխ՝ պակասես֊
ցին ․ և որպ՟ հալի մոմ առաջի հրոյ, այնպէս
կորիցեն մեղաւորք յերեսաց այ՟ ‖ ։ Իսկ դար֊
ձեալ ․

ձեալ. * Ս՟իմ ալիք շրջեցան զինև, և ան-
ուամբ ո՞ն յաղթեցի նց‖:

Զայս օրինակ՝ եկաց անտոն յառանձնութե զամս քսան՝ որոշեալ 'ի տեսութէ մարդկան: Իսկ քանզի բազումք 'ի ծանօթից, և յայլոց անտի՝ որք ցանկային զհետ երթալ վարուց նր, խուռն ընթանային առ նա, և ախտաժետաց ևս բազմութի յոյժ ժողովեալ կային առ դուրս նր, և ոչ կարէին մերձենալ առ նա, ուր ուրեմն հարկեալ բռնութբ բացին զդուրսն. և այնպէս յայտնեցաւ նա նց իբրև ոմն յանմատոյց սրբութեց անտի 'ի վեր երևեալ: Սքանչացան ամենեքին ընդ շնորհս երեսաց նր՝ և ընդ վայելչութի մարմնոյն. զի ոչ 'ի հանդարտութէ անտի վնասեալ ինչ էր, և ոչ յերեսաց պահոց և 'ի փորձանաց դիւաց տկարացեալ կամ այլադունեալ. այլ՝ որպ այն թէ չէր նորա արարեալ անդ աւուրս բազմս, դտաւ զուարթագին և անարատ ը առաջին վայելչութե մարմնոյն:

Մեծ էին արդեօք սքանչելիքս. այլ սքանչելի ևս էր մաքրափայլ վայելչութի հոգւոյ նր: Ոչ երբէք տարադէպ զուարճութբ 'ի ծաղր բերեալ եղև նա, և ոչ յիշատակաւ մեղացն՝ տրտմութե կնճռեալ ծնաւ յերեսս նր. որպ և ոչ մեծամեծ գովութբ՝ որոց զարմանային ը նա, ամբարձաւ միտ նր: Ոչ խորթութի ինչ ներգործեաց յանձին նր ամայութին անմարդի, և ոչ խստութի ինչ առթեցին 'ի նմա մշտամարտ կռիւք ընդդէմ թշնամեաց. այլ հանդարտեալ հոգւով՝ անայլայլակ դտանէր յամի:
Զբազումս 'ի ձեռն անտոնի ազատեցին շը-

նորհքն

նորհքն ո՛չ յայսոց պղծոց, և 'ի պէսպէս հի-ւանդութեանց։ Բանն նր իբրև աղբի՛ւր հանապա՛զ մխիթար լինէր վշտացելոց, և ուսուցիչ տգի-տաց, և հաշտարար խռովելոց, խրատելով զա-մենեսին՝ չառնել նախամեծար և ոչինչ քան զսէրն քի։ Առաջի դնէր նր զհանդերձելոց բարեացն զմեծութի, և զո՛չ զմարդասիրութին. և յուշ առնէր մի ըստ միոջէ զմեծամեծս նորա զանչափ շնորհս. այն՝ * Որ յիւր որդին ոչ խնայեաց, այլ վն մեր ամենեցուն փրկութե մատնեաց զնա ‖։ Նաև անդէն վաղվաղակի բանքն արդիւնք լինէին. զի զբազմաց սիրտս յունկնդրաց անտի յորդորեցին բանք նորա, արհամարհել առ օրին զա՛մ ինչ կենցաղոյս, և ընտրել զմիակեցական վարս. և այս իսկ եղև սկիզբն բնակութե յանապատի։

Այլ որ ինչ գործեցաւ 'ի կողմանս արսե-նոյիտայ, չէ պարտ և զայնու լռութեամբ անցանել։ Վասնզի իբրև կամ եղև անտանի յայց ելանել եղբարցն որ անդ, հասեալ 'ի վտակս ինչ նեղոս գետոյն, որ լի էր խեցի գա-զանօք և կոկորդիլոսօք, աներկիւղ և ան-փոյթ էանց յայնկոյս հնդերձ ընկերօք իւրովք. և միւսանգամ ողջանդամ դարձաւ անդրէն։ Ապա վերստին տուեալ զանձն յառաջին իւր ճգնութիս, զբ՛մ եղբարս հաստատեաց իւրով առաջնորդութբ. մինչև 'ի սուղ ժամանակի լինել բազմութե մենաստանաց։ Որ և ինքնին յանձանձէր հայրաբար խնամով զնոսա և զհինս 'ի միայնակեցաց ըստ իւրաքանչիւր հա-սակի և ժամանակի։

Գլուխ.

Գլուխ. Ե.

Խրատ անտոնի առ եղբարս վն հոգեւորական գործոյ:

Յաւուր միում ժողովեալ եղբարց առ սուրբ անտոն՝ աղաչէին զնա տալ նոցա պատուէրս ինչ վն բարեկրօն քաղաքավարութե. և նա լցեալ ածատես հոգւով՝ համբարձ զձայնն և ասէ: Բաւ պահպանութե ամ պատուիրանաց շատ են ածաշունչ գիրք. սակայն և այս օգուտ է յոյժ, եթէ եղբարք մխիթար լինին միմեանց փոխանակաւ 'ի ձեռն բանից մխիթարութե: Վասն դուք զոր գիտէք՝ պատմեցէք ինձ իբրև հօր, և ես զոր միանգամ խելամուտ եղէ յաւուրս բազումս՝ իբրև որդւոց ձեզ աւանդեցից: Նախ՝ այս լիցի իմ առ ձեզ առաջին պատուէր հասարակաց. մի ոք 'ի յառաջեդեալ ընթացից փութոյ լքանիցի, այլ իբրև այն ինչ սկիզբն արարեալ՝ միշտ յաւելուլ պարտ է 'ի սկսեալսն. մանաւանդ զի՝ ժամանակ ամաց մերոց առ համեմատութե անճմկ յաւիտենից սուղ ինչ է յոյժ՝ և կարճառօտ: Զայս օրինակ սկիզբն եդեալ բանիցն՝ լռեաց վայր մի. և 'ի զարմացման եղեալ ընդ առատապարգև բարութիւն այ, յաւել միւսանգամ, և ասէ: Յաւտե կեանս հաւասարաչափ կշռեն ինչք 'ի տուրև առս վաճառաց, և ոչ աւելի ինչ առնու՝ որ վաճառէն՝ 'ի գնողէն: Այլ խոստացեալ բարիք անմահ կենաց՝ գերագոյն յոյժ 'ի ձեռս բերլին: Այդ և գրեալ է,

* Լծին աւուրց ամաց մերոց եօթանասուն ամ, ապա թէ առաւել ես՝ ութսուն ամ, և որ ինչ աւելի է քան զայն՝ ցաւօք և հեծութք ||:
Նա արդ՝ եթէ ութսուն, և թէ ևս աւելի հարիւր ամս՝ լիցի մեզ կեալ և վաստակել 'ի գործս մն, ոչ նոյնին չափով աւուրց առաջի կայ մեզ թագաւորել 'ի հանդերձելումն, այլ փոխանակ ամացս այսոցիկ պարգևի մեզ թագաւորուն մն յաւիտենից: Ոչ զերկիր, այլ զերկինս ընկալցուք մեք 'ի ժառանգութի: Զմարմին մերկացեալ զապականացու, զգեցուք զնոյն հանդերձ անապականութք: Որդ-ո՛րդեակք մի՛ ձանձրոյթ զձեզ լքուսցէ, և մի՛ անտի փառացս ցանկութի հրապուրեսցէ:
* Զի ոչ են արժանի չարչարանք ժամանակիս հանդերձելոց փառացն, որ յայտնելոց են 'ի մեզ ||:

Մի՛ ոք՝ որոյ թողեալ իցէ զաշխարհ՝ համարիցի, եթէ մեծամեծս ինչ եթող. զի ամ երկիր առաջի մեծութե երկնից փոքր է յոյժ և չնչին: Իսկ արդ՝ եթէ և զբովանդակ աշխարհ թողեալ էր մեր, ոչ ունէաք տակաւին զարժանն փոխարինել այնմ երկնաւոր օթևանաց, հապա հայեսցի այր իւրաքանչիւր յանձն իւր, և անդէն խելամուտ լիցի, եթէ արհամարհելով զփոքրիկ անդս և զորմս յարկաց, կամ զոսկի չափով ևեթ, չէ և չէ արժան պարծիլ յանձն իւր՝ ոչ եթէ մեծ ինչ թողեալ իցէ, և ոչ լքանիլ՝ ոչ թէ դոյզն ինչ փոխարէնս ընդունելոց իցէ: Քանզի զոր օրինակ արհամարհէ ոք զպղնձի դրամ մի՝ առ 'ի շահիլ զհարիւր դրամ ոսկի, նոյնպէս՝ և որ

զճոխութիւն բոլոր տիեզերաց 'ի բաց լքանէ , զհարիւրապատիկն առցէ 'ի ցանկալի փորձուց անտի 'ի փառս բարձրութե վերին օթեւանաց ։ Եւ պարզաբար ասել , պարտ է մեզ եւ զայն 'ի միտ առնուլ , զի թէեւ զմեծութիւս մեր պինդ ունիցիմք առ մեզ , օրինօք մահու յակամայ կամս հարկ է թողուլ 'ի նոցանէ , եւ յայլոյ ձեռս թողուլ . ո̃ք եւ գրեալ է 'ի գիրս ժողովողի ։ Եւ զի է՞ զի ոչ առնեմք զհարկաւորն կամաւոր առաքինութի . եւ ընդէ՞ր առ ստանալոյ զերկնից արքայութի , ո՞չ յօժարակամ 'ի բաց թօթափեմք՝ զոր ունիմք կորուսանել յետ մեր յաստեաց ։

Մ՛է ինչ փոյթ լիցի առն քրիստոնէի զայնպիսեաց անտի , զորս չկարէ ընդ իւր տանել ։ Օ այն առաւել պարտ է մեզ պնդագոյնս խնդրել , որ տանի զմեզ յերկինս . զիմաստութի ասեմ , եւ զսրբութի , զարդարութի , զարիութի , զարթնութի մտաց , զաղքատսիրութի , զհաւատս հաստատունս 'ի քս , զանբարկացողութի , եւ զհամբերութի ։ Այսոցիկ զհետ երթալով պատրաստեսցուք մեզ օթեվանս յերկինս հեղոց , ըստ աւետարանին ։

'Ի միտ առցուք զանձինս մեր լինիլ ծ̃ռյս ա̃ծ. եւ զի պարտապան եմք ծառայել այնմ՝ որ արարն զմեզ ։ Եւ արդ՝ ո՞ք ծառայն՝ 'ի շնորհս անցելոց իւրոց ծառայութեց չիշխէ անսաստել հրամանին՝ որ 'ի ժամուն , եւ որ զկնի , եւ ոչ յանդգնի ազատ զանձն կացուցանել յառաջիկայ գործոյ վ̃ս առաջին վաստակոցն , այլ՝ հանապազորդ փութով (ո̃ք գրեալ է յաւետարանի ,) զնոյն պաշտէ ծառայութի ,

ունի, եթէ առ շնորհս գտանելոյ յաչս մեր խուրոյ, և եթէ առ անպատուհաս մնալոյ 'ի սաստից և 'ի գանից. այնպէս և մեզ արժան է հպատակիլ ամենայն պատուիրանաց, գիտելով' թէ նա որ արդարութեամբ հատուցանէ յոր ինչ իրս և գտցէ զոք, նա նմին և ունի դատել, որպէս եւ ինքնին վկայութի մարգարէին ձայնիւն եզեկիելի ։ Քանզի և թշուառութիւն յուդայս առ ամբարշտութեն' որ 'ի միում գիշերի, թափուր գտաւ յամ վաստակոց աւուրցն անցելոց։ Սորին վն պարտ է մեզ միշտ և հանապազ' ջանալ ունել զփոյթ կոչման ճգնողական փութով և ոչ հեղգանալ, քանզի և որ ինքնին ձեռնհասութ է մեզ. որպէս և գրեալ է, եթէ * որոց սիրեն զնա' յամենայնի գործակից լինի 'ի բարիս ‖ ։

Այլ վն հեղգութեն յաղթելոյ զառաքելոյն պատուէր դնել 'ի մէջ առցուք, որով վկայէր զանձնէ' զօրհանապազ մեռանիլ ։ Նա ամին օրինակի և մեք զմտաւ ածելով զմարդկային կենացս ընթացից զանաստոյգ վիճակ, ոչ երբէք յանցանիցեմք ։ Զի եթէ իբր զարթնուլն 'ի քնոյ' յերկբայս լինիցիմք յերեկոյն ժամանելոյ, և 'ի տալ հանգիստ մարմնոյ' ոչ վստահիցիմք տեսանել զլոյս առաւօտուց, և ամին ամ ուրեք անմնոյ յիշատակաւ դիւրեղծականն բնութե և կենաց մերոց' խելամուտ լիցուք, թէ խնամք տեչութեն մյ զմեզ պահպանէ, այսու օրինակաւ ոչ յանցանիցեմք, և ոչ ունոտի ցանկութ իւիք ըմբռնեսցուք. ոչ և իբր ուժեք բարկացուք, և ոչ 'ի խնդիր լիցուք ժողովելոյ զգանձս

երկրաւորս . այլ առաւել՝ ահի՛ և երկիւղի՛ հնդզորդեան մահուն, և ժամ 'ի ժամէ ակնկալու ը̅ քակտելոյ մարմնոյս՝ զամ աղցաւորս առստն հարցուք ։ Ի բաց լիցի այնուհետև սէր կանանց, և անդէն չիջցի տապ ցանկութե՛. ինքնին զպարտիս մեր միմեանց շնորհեսցուք համապաղ առաջի աչաց ունելով զգալուստ դատաւորին, և զհատուցումն յետին. Քզի ահագին դղրդումն դատաստանին, և սոսկալի երկիւղ պատժոցն չիջուցանէ զլուցկիս դիրասահ մարմնոյս, և ը̅ նմին 'ի վեր ունի 'ի գլորմանէ զվայրաբերել հոգին ը̅ դժնդէժս ։ Այս որոյ՝ ամ փութով պնդուն ուշ դիցուք եղբարք աղաչեմ յառաջեղել կետ նպատակի մերոյ ։ Մի՛ լիցի ումեք յետս ը̅ կրունկն հայիլ իբրև զկինն ղովտայ. Քզի և տ՞րն ասէ, * Ոչ ոք արկանէ ձեռն զմաճով՝ և հայիցի յետս, եթէ յաջողել իցէ արքայուե տյ ։ Նւ ո՞ր այլ իցէ հայիլն յետս, եթէ ոչ՝ զղջալ 'ի վճ սկսելոյն, և դարձեալ՝ 'ի նոյն յաշխարհական ցանկութիս շաղիլ ։

Մի՛ զանդխտիցէք աղաչեմ յանուանէ առաքինութե՝ անհնարին ինչ իրս կարծելով, և մի՛ օտարոտի ինչ՝ կամ անմերձ թուեսցի ձեզ սորայս մարզութի, որ զանձնիշխան կամաց մերոց կախեալ կայ ։ Սերմանք նր արկեալ են անդստին 'ի բնութիս. և այնպիսի ինչ է, որ միայն զկամս մեր խնդրէ ։ Հելլենացիք յածին ը̅ ծով զհետ գիտունց, և 'ի տար՚ս ընթանան 'ի խնդիր ուսուցչաց մնոտի ուսմանց. իսկ մեզ ոչ ինչ հարկ 'ի վճ կայ ուրեք երթեք երթալ, կամ ը̅ ծով անցանել՝ մղելով ը̅

ալխ, զի ա՟մ ուրեք ը՟ն տիեզերս մերձ է ար-
քայութիւն երկնից ։ Ըստ որում և տ՟րն ասէ
յաւետարանի. * Արքայութիւն ա՟յ ՚ի ներքս ՚ի
ձեզ է ॥ ։

Առաքինութիւն՝ որ ՚ի մեզ, միայն մ՟դկեղէն
միտս խնդրէ ։ Վասնզի ո՛ ոք երկբայեսցի
բնածին մաքրութե՟ հոգւոյն լինիլ աղբիւր և
սկիզբն ա՟մ առաքինութե՟ց, ցորչափ իցէ անա-
րատ յա՟մ արտաքին աղտոյ ։ Վասնզի ա՟մ
իրօք հաւաստեալ գիտեմք՝ զի բարի արօր զնա
արարիչն բարի ։ Իսկ թէ լիցի մեզ յերկուա-
նալ ը՟ն այդ, լուծիցուք յեսուայ որդւոյ նաւեայ,
որ ասէր առ ժողովուրդն. * Ուղիղ արարէք
զսիրտս ձեր առ տ՟ր ա՟ծ իսրայէլի ॥ ։ Ոչ տա-
րօրինակ ինչ քարոզէր և յովհաննէս յ՟դս
առաքինութե՟ն ասելով. * Ուղիղ արարէք
զշաւիղս նր՟ ॥ ։ Ա՟ն զի յայնժամ ուղիղ ասի
հոգին, յորժամ և ոչ մի ինչ արատ մոլութե՟ց
շաղախեալ իցէ ՚ի սկզբնատիպ վայելչութե՟ նո-
րին. ապա եթէ փոփոխեսցի ինչ բնութիւն,
թիւրեալ կոչի յայնժամ ։ Սեպհականն պա-
հեսցի վիճակ, և ահա առաքինութի՟ է այն ։
Յաւանդ մեզ ետ ա՟ծ զհոգիս մեր. արդ՝
պահեսցուք զաւանդն՝ ո՟պ և ընկալաք ։ Ոչ ոք
կարէ պատճառել զարտաքինն կազմութի՟
անձին վիճակեալ ։ Այն՝ որ արարն, գիտէ
զարարածն. գտցէ զիւր գործածն, ո՟պ և
ստեղծն ։ Շատ է մեզ որ ՚ի բնէ զարդն. մի՛
ապականեր ո՛վ մարդ, զոր քեզն առատա-
ձեռնեաց պարգևատուն ա՟ծ ։ Փոխել ըղ-
գործս ա՟յ՝ է ապականել ։

Պ՟ղոս.

Գլուխ. Զ.

Զգուշութիւն ընդդէմ չարաբանեաց հնարիցն դիմաց ։

Պարտ է մեզ և փոյթ մեծ ունել 'ի յաղթել բռնութեան մոլեգին բարկութեան. զի գրեալ է. * Բարկութիւն մարդոյ զարդարութիւն Այ ոչ գործէ ||: և դարձեալ՝ թէ * ցանկութիւն յղացեալ զմեղս ծնանի. և մեղքն կատարեալ՝ զմահ ծնանին ||: Հրաման է Տեառնային պատգամաց, զի ամ՟ պահպանութ՟ պահեսցուք զսիրտս մեր. և ամ՟ արթնութ՟ և զգուշութ՟ տարեալ հաստուսցուք 'ի կատարեալն չափ. զի թշնամիք են մեր չարաչնարք 'ի կործանել զմեզ. այսինքն են դևք, ընդդէմ որոց՝ (ըստ առաքելոյն վկայելոյ) առաջի կայ մեզ անդադար պատերազմ: Վասնզի ասէ. * Ոչ՛ է մեզ պատերազմ ընդ մարմնոյ և ընդ արեան. այլ ընդ իշխանութիւնս՝ և ընդ պետութիւնս, ընդ աշխարհակալս խաւարիս այսորիկ՝ ընդ այսս չարութե, որ են 'ի ներքոյ երկնից ||: 'Ի սոցանէ անթիւ բազմութ՟ ընդ օդս սահեալ յածին, և ոչ իսկ հեռի 'ի մէնջ շրջին խումբք թշնամեացս այսոցիկ: Այլ զօրաշունչ նոցին 'ի յայտ բերել ոչ իմումս տկարութե է գործ, այլ՝ այլոց թողում զայդ երիցադունից: Բայց զդիւրինն և զկարևորն՝ ըստ է՝ զխարդախութիւնս նց, զոր ընդդէմ մեր մեքենայեն, փոքր 'ի շատէ ցուցից ձեզ:

Նախ զայն իսկ պարտ է մեզ հաստատութ՟ դնել 'ի մտի, զի ոչ արար Այ՝ և ոչինչ, որ

իցէ չար . և ոչ 'ի հրամանաց անտի նր եղև սկիզբն դիւ՛աց : Այլ այս խոտորնակի չարուէ նց ոչ բնուէն է մեր, այլ կամացն անսաստուէ : Վասնզի բարի ստեղծան նք յայ, և անձնիշխան կամօք իւրեանց ստորանկեալ թօթափեցան յերկնից 'ի յերկիր : Որ և ը̅ դարշ տիղմ թաւալեալ՝ զհեթանոսական զանօրէն պաշտամունս սահմանեցին . և արդ ևս ընդդէմ մեր մախանօք բերեալ՝ քինախնդիր լինին չարուէ իւրեանց , և ոչ դադարին երբէք 'ի նիւթելոյ զմ̅ չարիս , զի մի զառաջին տեղի նց փոխանակ նց մ.ք ժառանգեսցուք :

Արդ՝ բազմապատիկ և զանազանեալ է չարուի նց . զի կէսք հասին 'ի ծայրս վնասասէր չարուէն , և կէսք առ համեմատուէ դժնդակագունից 'ի նա՝ մեղմագոյնք թուին : Այլ ամենեքին առ հնրկ ը̅ կարի ուժոյ իւրեանց մարտս յարուցանեն պէսպս ը̅ իւրաքանչիւր առթից : Սորին վս կարի կարևոր է ժտել 'ի տնէ շնորհս ընտրելոյ զոգիս , զի կարող լիցուք՝ կանխագէտ լինելով դաւաճանուէց և հնարից նց՝ կանգնել ընդդէմ բռնամարտ մրցանաց զմի միայն նշան յաղթուէ տրունեան խաչին : Զայս պարգև ընկալեալ սբյն պօղոսի՝ ուսուցանէր ասելով . * Զի չեմք ինչ անտեղեակ խորհրդոց նր ‖ : Զորոյ զօրինակի զհետ երթեալ և մեր , պարտ է՝ զի նոքիմբք զորոց զփորձ առաք , խրատտու լինիցիմք այր ը̅ եղբօր :

Ոխերիմ ատելուէ են նք ը̅դէմ տմ քրիստոնէից , և ևս առաւել՝ ընդդէմ միանձանց

ձանց

ձանց և կուսանաց քո̃ի ։ Ի շաւիղս դ̃ց լա-
րեն զորոգայթս իւրեանց , և զմիտս դ̃ց չար
և աղտեղի խորհրդովք խարբալել հնարին.
այլ՝ մի ինչ երկեացուսցեն զձեզ. զի աղօթիւք
հաւատացելոց , և պահօք՝ որ առ ա̃ծ՝ իսկ և
իսկ վանեն ցրեսցին ։ Այլ մի , յորժամ առ
ժայր մի դադարին , համարիջիք՝ ի գլուխ տա-
րեն զկատարեն յաղթութ̃ի. զի սովոր են ընդ-
կարեվէր խոցել սաստկագոյնս ևս 'ի վ̃ր յար-
ձակիլ. և փոխեն զարուեստ պատերազմին՝
եթէ խորհրդովք ոչինչ կարացին սասանել ,
արհաւրօք զարհուրեցուցանեն , է՝ զի զկա-
նանց , և է՝ զի զգազանաց և զզեռնոց զկեր-
պարանս յանձինս բերեն. որպէս և երբեմ̃ն
զհսկայաձև մարմին զգեցեն երևին, և գլուխք
ն̃ց երկայնեն մինչև 'ի յարկս տան հասա-
նեն. և յայլ բիւրակերպ ցնորս և 'ի գունդս
զօրաց կերպարանին. որք առ հասարակ
յերեսաց նշանի խաչին նոյնհետայն հալա-
ծեն չքոտին ։ Իսկ 'ի յայտնի լինել այսպիսի
հնարից խաբէութե̃՝ սկսանին այնուհետև
զգուշակութե̃ց բուռն հարկանել , և ցուցա-
նել պատմօղս լինել՝ որ ինչ լինելոց է զկնի
աւուրց ։ Իբրև այսու ևս յամօթ լինին , այ-
նուհետև զիշխանն իւրեանց չարութե̃ և ըզ-
գլուխն ա̃մ չարեաց կոչեն 'ի թիկունս պա-
տերազմի իւրեանց ։

Նաև յաւել հաստատել անտոն , թէ բա-
զում անգամ տեսեն է իմ զսատանայ ըստ
օրինակին, որով ծանեաւ զնա յոբ երանելին
'ի յայտնութե̃ ա̃ն. (որպէս և գրեալ է).
* Աչք ն̃ր իբրև զտեսիլ արուսեկի. 'իբերա-

նոյ նր ղամբարք բորբոքեալք․ և հաստանին անկանին շանթք հրոյ 'ի հերաց նր․ ըստ ընդունանր ծուխ ելանէ հնոցի հրոյ կայծականց ։ Անձն նր կայծակունք, և բոց 'ի բերանոյ նր ելանէ ‖ ։ Արդ՝ և ինձ, աստ՝ անտոն, այսպիսի ահաւոր տեսլեամբ երևեցաւ իշխանն դիւաց, և մեծամեծս յոխորտացեալ բազում անգամ խոստմամբք և սպառնալեօք, մեծաբանս սնոտեաց զգայուէր լեզուաւ ամբարշտութե իւրոյ․ որում յաղթեաց տր՝ ասելով ցյոբ․ * Համարի զերկաթ յարդ, և զպղինձ իբրև զփայտ փուտ․ զծով իբրև զոչինչ, և զտարտարոսն անդնդոց իբրև զգերի մի․ համարեցաւ զանդունդս իբր ձեմելի ‖ ։ Աւանիկ և մարգարէին խոստոսայ ասելով․ * Զհետ մտեալ հալածեցին, և հասին 'ի վր ամ տիեզերաց ձեռամբ իմով իբրև 'ի վր բունոյ, և բարձից իբրև զձուս մնացելոց ‖ ։ Զայս օրինակ ամբարիշտն արձակելով ձայնս մահաշունչս՝ սակս որոյ զոմանս ամանս 'ի բարեկրօնից ։

Այլ մեզ չէ պարտ ոչ խոստմանց նր հաւատալ, և ոչ 'ի սպառնալեաց ինչ նր զարհուրիլ․ զի հանապազ սուտ է, և ոչ մի ինչ ճշմարիտ բարբառի ։ Զի թէ չխօսէր զամ սուտ, զիարդ է՝ զի այն, որ այնչափ մեծաբանէ յանչափս, իբրև զվիշապ՝ կարթիւ խաչին ըմբռնեալ եղև 'ի տնէ, և եդաւ պախուրց շուրջ զցռկաւ նր ոմ դրաստու, և իբրև զծառայ փախստական նուաճեալ յանուրս, և դանդաղաւանդ ըստ կզակս նր անցուցել, չունելով իշխանութի և ոչ մի՝ կալեալ զոք երբէք 'ի հա-

հաւատացելոց: Յայժմ հիգացեալն իբրեւ զձնձղուկ մի 'ի հաւուց՝ որոտացեն տուհաւ 'ի քնէ 'ի խաղալիկ: Յայժմ ողբայ եւ զարբանեակս իւր տուեալն 'ի կոխան ոտից քրիստոնէից իբրեւ զօձս եւ զկարիճս: Յայն՝ որ զհամատարած ծովն՝ իբրեւ առ 'ի յիւրմէ ապականեն՝ մեծաքաներ, այն՝ որ խիզախէր 'ի բուին ունիլ զտիեզերս ամ, ահա արդ առ 'ի ձեռնջ յաղթի. ահաւասիկ եւ ոչ գլխ կարօղ լինչ է արդելուլ առ 'ի չխօսելոյ յանդիմանս ձեր ամէն հկուկ անձինն նր: Յայլ տմին անդամնելի է՝ որդեակք՝ մնապարծ դատողուին նր բամնիւք մնատուովք: Փայլելնաձեն այն շոզիւն՝ որով կերպարանի դեն լուսափայլ ծագել, չէ՛ ճշմարիտ լուսոյն ճառագայթ, այլ նշանակ է բոցոյն, որով կիզեն տուչորեացն. քանզի արագ արագ անհետ եղեն զկերպարանս պատծոց իւրոց ՟է՟ իւր առեն տանի:

Յայլ ով յետին յանդգնութե այսոցն չարաց. քանզի եւ սովոր իսկ են երեւիլ երբեմն՝ երդս սաղմոսաց 'ի բերան ունելով եւ յեղանակելով. ոչ եւ զայլ աստուածս տծեղէն տաւիղ պիղծ բերանով իւրեանց որոձեն: Քանզի բաղում անգամ յընթեռնուլ մեր անդ, կրկնեն անդրէն իբրեւ 'ի ձայն արձագանգաց փոխաձայնեն բանիցն վերջնոց: Եւ 'ի նմջելն զարթուցանեն յաղօթս, զի զողջոյն թսկ զգիշերոյն հասցեն զքուն: Եւ դրձլ առ բզիմ 'ի միայնակեցաց երեւեն 'ի կերպարանս արդոյ միանձանց, յանդիմանեն եւ խրատեն, եւ զսուտջին յանցուածսն՝ որոց

ինքնին են գիտակք՝ յանդիման հարկանեն։
Բայց պարտ է 'ի բաց անարգել զսատանայան-
դիմանունն նց, և զխրատս պահեցողուն, և
զնենգաւոր թելադրութիւս առ տքնութի։ Բան-
զի յայն սակս յանձին կրեն զընտանին մեր
զկերպարանս, զի նմանութք առաքինութեց
տեղի գտեալ՝ գիւրաւ սերմանեսցեն զթոյնս
իւրեանց 'ի մեզ, և զպարզամիտս յանմեղաց
պատրուճակաւ բարեկրօնութե մոլորեցուսցեն։
Նաև առաս այնուհետև անհնարին և խիստ ցու-
ցանեն զայս փոյթ Ճգանց. ոչ զի՝ իբրև այն
ինչ ծանրաբեռն մեզ թուիցի՝ յոր սկսաք,
յանյուսութի ըմբռնեալ՝ անկցուք 'ի ձանձրութի,
և 'ի ձնձրութէ 'ի հեղգութի։ Նա այսորիկ մար-
գարէն մծառաք գոյժ տուեալ՝ մեծաձայն
գոչէր ասելով. * Վայ որ արբուցանէ ըն-
կերի իւրում հրապոյրս պղտորս ||։ Օ ի այս-
պիսի հրապոյրք յորդորանաց նց խուժնիչք են
Ճանապարհին, որ տանի յերկինս։ Ամին իրի
իբրև եկն տրն մեր յՃս, և դեռ բռնադա-
տեալ՝ զՃշմարիտ քարոզէին զնմանէ, (Քզի
Ճշմարիտ ասէին. * Դու ես քս որդի այ
կենդանւոյ ||,) պապանձեցուցանէր զբերանս
նց՝ արձակիչն կապեալ լեզուաց մարդկան, զի
մի՛ ընդ Ճշմարիտ քարոզութեն զչարութե իւ-
րեանց թոյնս խառնեսցեն. և զի՝ նաև մեզ
տր օրինակի նր՝ թէև յօգտակարսն յորդո-
րեսցեն զմեզ, մի՛ և մի՛ իւիք հաւանեսցուք
նց. զի արդարև ոչ է արժան մեզ՝ յետ Ճո-
խանալոյ մծածիր ազատութբ, և կենսատու
պատուիրանօք տր գրոց՝ 'ի բանսարկուէ
անտի ընդունիլ զխրատս կենաց. այն՝ որ է-

թող

Թող ելից զկարգ իւր, և ժպրհեցաւ ձեռն֊
մխել յանձեռնարկելի իշխանութ՟ն ք՟նի: Յայն
սակս և տ՟ր սաստէր նմ՟ 'ի բերել անդ ն՟ր
բանս 'ի գրոց. զի * ասէ տ՟ծ ցմեղաւորն.
Իսկ դու ընդէ՞ր բնաւ պատմես զարդարութիս
իմ, կամ առնուս զուխտ իմ 'ի բերան
քո ‖:

Ոտ՟մ հնարս կեղծաւորին դեք. բազում
անգամ խօսակից լինին ը՟ եղբարս. յոլովակի
ևս ամբոխ արարեալ խառնաձայն ձայնս ար֊
ձակեն, ձեռն 'ի ձեռն տան, շչեն, ճչեն, և
ծիծաղին յիմարաբար. զի գէթ առ վայր մի
սպրդեսցին մեղք 'ի սիրտս քրիստոնէից:
Նա իբրև 'ի բաց հալածին յամենեցուն,
այնուհետև 'ի ձ՟յն գուժի և ողբոց յայտ առ֊
նեն զտկարութիս իւրեանց: Իսկ տ՟րն մեր ոպ՟
տ՟ծ և գիտակ իւրումն մեծվայելչութե՟ տիրա֊
բար հրամայէր չար դիւացն պապանձիլ.
այլ մեք նայելով 'ի գնացս ս՟րց՝ ը՟ նոյն ճա֊
նապարհ ընթասցուք, որք այսպիսի պատ֊
րանաց քաջ տեղեակ գոլով՝ երգէին ասե֊
լով. * 'Ի հակառակիլ մեղաւորին առաջի
իմ՝ լուռ եղէ, և խոնարհեցայ, և լռեցի 'ի
բարութէ ‖: Եւ դարձեալ * Այլ ես ոպ՟ խուլ՝
զի ոչ լսէ, և ոպ՟ համր, որ ոչ բանայ զբե֊
րան իւր: Եղէ ես ոպ՟ մարդ, որ ոչ լսէ ‖:

Տ՟րն մեր ոպ՟ զտ՟ր պատուիրէր լուռ լինիլ.
մեք բնաւ մի՛ ինչ հաւատասցուք բանսար֊
կուին, և այսու յաղթեսցուք նմա: Եթէ
յաղօթսստիպեն, եթէ 'ի պահս յորդո֊
րեն, ոչ ը՟ խրատու ն՟ց, այլ ը՟ կարգի մե֊
րումս սովորութե՟ զայդ արասցուք: Եւ ոչ

այս֊

այսչափ միայն, այլ թէեւ ՚ի մէջ մեր դնեմք մահու սաստակեալ զմեզ կամիցին, առաւել պարտ է ծիծաղել զնոքօք, քան երկնչել ինչ. զի որովհետեւ տկարք են, զոմն սպառնան եւեթ, եւ ոչ եթէ առնել ինչ կարող են։ Արդ՝ այսչափ ինչ հարեւանցի եւեթ խօսեցայ ընդ ձեզ վասն սոցին իրաց. այլ արժան է եւ ես ընդարձակագոյնս մեկնել. զի ոչ սակաւ զգուշութի բերէ երկրորդելն զնոյն։

Գլուխ. Ի։

Վարջնեալ խորամանկ ոգւոցն՝ յայտարարութիւն անպիտան զօրութեան դիւաց։

Ընդ գալ փրկչին մերոյ յե՛՝ խորտակեցաւ թշնամին, եւ ամ զօրութի նր տկարացաւ իսպառ։ Այլ յիշելով զառաջին իւր զօրութի, եւ տեսանելով զկործանումն անձին իւրոյ, իբրեւ զքանաւոր հնացեալ ուսուրբք չարութե հնարի բռնագոյնս յարձակիլ ՚ի կորուսանել զմարդիկ. այլ ոչ կարէ խախտել պէսպէս խորհրդովք եւ բիւրազգի դաւաճանութեցն հնարիւք զմիտս՝ որ յամ հաստատեալ իցէ։ Քանզի յայտ իսկ է ամ իրօք, զի եւ ոչ մարմին մարդկային ունին սոսկքն մեր, որով պատճառս գտցեն՝ եթէ դրօքն փակելովք չկարեմք մուտ գտանել ՚ի ներքս անդր, եւ յաղթել նմա։ Նա արդարեւ եթէ ընդ այս մարմին տկար կապեալ էին եւ անմարմին թշնամիք մեր, ՚ի փակել մտից՝ արգելուլին ՚ի մտանելոյ ՚ի ներքս։ Բայց քանզի ընդ ասացելոցս՝ յայտնի

կա-

կապանաց ազատ են , և ընդ փակեալ մուտս թափանցանց միտանեն , և ընդ ամ̃ օդս համարձակ յածին , յայտ ուրեմն է , զի առ նոցին ևեթ տկարութե կայ ծնայ մարմին եկեղեցւոյ անսասան :

Նաև դարձեալ պաշտօնեայքն անօրէնութե համդերձ բանսարկու իշխանաւն իւրեանց , (զորմէ փրկիչն ինքնին վկայէ յաւետարանի՝ լինել մարդասպան ՚ի սկզբանէ , և հայր չարութե) ոչ երբեք տեղի տային արդեօք՝ ՚ի պատերազմել ընդ մերում ընդդէմ նց̃ սաստկութ̃ , եթէ չէր բարձեալ իշխանութի նց̃ : Նա թէ ոչ՝ եթէ սուտ իցեն բանքս , զի՞ է՝ զի խնայէ ՚ի մեզ սատանայ , որ ը̃ ամ̃ վայրս մոլեգին յածի . և զի՞արդ՝ որ և ոչ ՚ի միում տեղւոջ փակի , չէ՛ ձեռնհաս խախտել աստանօր զհաստատուն այնոցիկ , որք ը̃դդէմ կամաց նորին կեան բարեկարգութ̃ , և միցին բանիւ՛ն Ճշմարտութե : Ո՞ր արդեօք սիրեցէ ինչ զմեզ , զորս զօր ամ̃ հնարի կործանել . կամ թէ՝ հնար ինչ իցէ նմ̃ ուսուցիչ բարւոյ լինել , և ձեռնտու բարեկրօնից , և ոչ զխնասակարս նոցին խորհիլ : Նաև զինչ այլ նմին այնպէս հաճոյ՝ որպէս վնասել , առաւել այնոցիկ՝ որք քաջութ̃ զինին ընդդէմ նորին չարութե . ուր և գրեալ է . (սիրաք . ա) . * Ո՛ի պիղծ է առաջի մեղաւորի բարեպաշտութի ! : Ո՞ այլ ոք ամ̃ն չարութե իբրև զնա . ո՞ ոք այլ վարանակալ անօրէն ՚ի գլուխ տանիլ զչարարուեստ հնարս խորհրդոց :

Գիտեմք զնա դէշ անպիտան լի ժահահոտութ̃ . գիտեմք՝ զի յայն տակս կենդանի եմք քրիս-

ֆրիստոնէայքս, և անմեհներ ունիմք յառնել ընդդէմ նր͠ց, մ͠ն զի նկուն եղև 'ի ն͠նէ ։ Մ͠ց և նա ինքնին յիւրոց նետից խոցոտի, զի անգործ են սպառնալիք ն͠ր ։ Այլ թէ խաբիմ զայս ասելով, զի՞ է՝ զի կեղծուպատիր արհաւրօք, և այլանդակ ցնորիւք 'ի մ͠ր յառնէ հաւատացելոցս ։ Եթէ 'ի կամս ինչ է նորա կարելն, կամիլն ևեթ շատ էր նմա ։ Ո ի այս օրէնք են կարող ձեռին զօրութե, ո՛չ ինչ արտաքին սատար խաբէութե խնդրել, այլ իւրով զօրութ͠բ զիրսն վճարել ։ Արդ՝ որովհետև ըստ թատերաց հանդիսի կերպարանափոխ ձևով հնարի իբր ծպտանօք խաղարկուեաց խաբել զտհաս մանկուն, յայտնագոյն ցուցանէ, թէ թափեալ է դլխովին յանձին զօրութ͠է ։ Տեսէք զճշմարիտ հրեշտակն, որ առաքեցաւ 'ի ն͠նէ ընդդէմ ասորւոց, եթէ կարօտացա՞ւ նա երբէք նիզակակցացն ամբոխի, կամ թէ պէտք ի՞նչ եղեն նմա շառաչման ձայնից, և խիզախելոյ 'ի պատերազմի ։ Ո՞չ ապաքէն զգաղտնի զօրութն 'ի կիր արկեալ՝ զհարիւր ութսուն և հինգ հազարս 'ի քրթթել ական տապաստ էարկ 'ի թշնամեաց անտի՝ ըստ հրամանի ն͠ն զօրութեց ։ Իսկ չար հրեշտակքն՝ որք են դևք, յայն տկարութե անպիտանութե անկեալ դնին, զի մշտնջենաւոր կործանումն և բեկումն կորստեան զհետ ընթանայ նոցին ։

Ապա թէ դէպ լիցի ումեք ասել ․ իսկ զի՞արդ ս͠տնայ եղեալ յերեսաց ն͠ն՝ զա͠մ զտուննն երջանկին յօբայ յապականութե եդ ․ և զիա՞րդ զն͠ր զա͠մ մեծութի ցիր և ցան ծախեաց, և

զտունն հարեն հիմն 'ի վեր կործանմամբ ,
զուստերս և զդստերս նր 'ի միում անդ գե-
րեզմանի լցոյց , և զնա եհար չարաչար կե-
ղով յոտից մինչև ցգլուխ ։ Այլ որ զայս
խորհի , լուիցէ զհակառակն . զի ոչ եթէ
սատանայ կարող եղև առնել զայդ , այլ
ինքնին տր , որ կրկնակի օրինօք տայ նմ իշխա-
նութի յառնել 'ի մեր վր . այս է , կամ 'ի
փառս , եթէ ընտիր գտանիցիմք . և կամ 'ի
պատիժ , եթէ յանցանիցեմք ։ Եւ զայն իսկ
'ի միտ առցէ սատն՝ որ զայդ առէ . Թէ դևն
և ոչ միում ումեք 'ի մրդկանէ կարող է առ-
նել ինչ , եթէ ոչ 'ի տնէ ընկալցի զիշխանութի ։
Օի ոչ ոք է՝ որ յայլմէ խնդրէ , զոր ըն իշ-
խանութբ իւրով է ։ Այլ՝ զինչ ասեմ զյո-
բայ , զոր և անյագ յարձակմամբ խնդրէին չեղև
բաւական կործանել . այլ և ոչ յանասունս
անդամ և 'ի խաշինս նր , ոչ և ոչ 'ի խոզսն
զորոց գրի յաւետարանի , իշխեաց ձեռն ար-
կանել առանց թոյլտւութե առ յոյ հրամա-
նի ։ Օի գրեալ է , թէ * դևքն աղաչէին
զնա , և ասէին . եթէ հանես զմեզ աստի ,
հրամա՛ն տուր երթալ յերամակ խոզիցն ‖ ։
Իսկ զիա՞րդ՝ ոքք զ'ի խոզսն մտանել աղաչելով
խնդրեն 'ի նմին իսկ 'ի տնէ , զպատկեր այ
զմարդն՝ զիւրոյ արարչի զսիրելին 'ի կեն-
դանիս , կարող իցեն իբր ինքնիշխանութբ
կործանել ։

Սիրելիք՝ մեծ զէնք ընդդէմ դիւաց են ան-
կեղծ վարք , և ամբիծ հաւատք առ ած ։
Հաւատացէք ինձ փորձ եղելոյս . մեծապէս
երկնչի դևն 'ի փութոյ կրթելոցն 'ի բարիս .

'ի տքնութեց ասեմ, և յաղօթից, 'ի պահոց, 'ի հեզութէ, 'ի կամաւոր աղքատութէ, յարհամարհութէ անտոի փառաց, 'ի խոնարհութէ, յողորմութէ, 'ի յաղթելոյ բարկութե. և 'ի վեր քան զամ 'ի սրբ սրտէ, որ առ սէրն քսի: Քաջ գիտէ օձն վատթարեալ, եթէ 'ի հրամանաց Տն տուեալ 'ի կոխան ոտից արդարոց, յասել Տն. * Ահա ետու ձեզ իշխանութի՝ կոխել զօձս և զկարիճս, և զամ զօրութի թշնամ-

ւոյն ||:

Ապա եթէ և գուշակութեց գիտակ զանձինս երևեցուցեն, կանխաւ ծանուցանիցեն զգալուստ եղբարց, և եկեն հասանիցեն՝ զորոց միանդամ գուշակեցինն, սակայն և ոչ այնչ հաւատալ պարտ է խաբեբայից. զի վ՛նկ յառաջեն քան զգալ եղբարց, որպ զի դիւրաւ ձգեսցեն զմեզ 'ի հաւատալ ազդեցութե նց, և այնուհետև տեղի գտցէ 'ի միտս դիւրահաւանս պատրանք խաբէութե նց: Այլ ոչինչ արժան է զարմանալ քրիստոնէից ընդ այդ. որովհետև ոչ դոքա միայն, որք թեթևութբ բնութե ընդ ամ անցանեն, կարող են քան զհետի ընթացողս յառաջել, այլև մարդիկ գլխովին յընթացս սաստկութե երագոտն երիվարց կանխագոյն հասել պատմեն զգալոցն: Ո ի ոչ եթէ պատմեն ինչ յայնցանէ, որք չև ևս սկսան լինել, քանզի Ած միայն է իրագէտ հանդերձելոց. այլ զորոց զսկիզբն տեսանեն արդեամբք, զնոցին և զծանօթութի՝ դաղտագողի հայթայթանօք պատմեն անծանօթից: Որպէս և բժշկք իսկ իցեն 'ի նշէ, որոց գործ մի գիտելին է տղայըն-

թաց

թաց վազխք երթալ պատմօղ լինել և կարի
հեռաւորաց վ՟ն ժողովոյս այսորիկ, և վ՟ն բա-
նից մերոց, որ ընդդէմ ն՟ց, նախ ք՟ն զպատ-
մել ուրուք 'ի ժողովելոց աստի։

Նաև զոր ասեմս, մարթ է և օրինակօք յայտ-
նի կացուցանել։ Զոր օրինակ՝ եթէ ոք 'ի
Թեբայիդոյ՝ կ՟մ 'ի ք՟ղքէ ուստեք իւիք գա-
ւառի յուղի անկանիցի, տեսեալ զնա դիմաց
գնալ զայն Ճանապարհ, կարեն այնուհետ ե-
րագութ՟բ իւրեանց յառաջագոյն պատմել
զգալուստ ն՟ր։ Զնոյն առնեն և յաղագս
երևելի յորդութ՟ե նեղոսի. իբրև տեսանեն
զանձրևս յորդառատս՝ որ յեթովպիա, որովք
ը՟ս սովորութ՟ե առատացեալ գետոյն՝ ուռի զե-
ղուլ քան զսահմանս իւր, վաղագոյն ընթա-
ցեալ յեգիպտոս՝ պատմեն զհոսանս յորդութ՟ե
գետոյն։ Զայս՝ դիւրին էր արդեօք և մարդ-
կան գուշակել, եթէ էր և ն՟ց այսպիսի
արագութ՟ի բնութ՟ե։ Զի ոմն դէտն երանելւոյն
դաւթի ելեալ 'ի դիտանոց անդր, յառաջա-
գոյն քան զն՟ա՝ որ 'ի խոնարհ էին, տեսող
լեալ եկելոցն, ոչ զանստոյգ ինչ զհանդերձե-
լոց իրաց պատմէր, այլ տիրապէս զնոցանէ՝
որոց սկսեալ էր գալ, ծանուցանէր. ը՟ս սմին
օրինակի և դևք աննիրհելի տքնութ՟բ դիտե-
լով զ՟մ՝ սրաթռիչ ընթացիւք ազդեն իւրե-
րաց։ Բայց եթէ դէպք ինչ լինիցին, զի ը՟ս
ակնարկութեն ն՟ց՝ սկսեալն ոչ 'ի գլուխ ելա-
նիցէ. ո՟պ այն՝ եթէ Ճանապարհորդն 'ի կէս
Ճանապարհէ անտի ը՟ս կրունկն դարձցի. կ՟մ
ջուրք՝ որ յամպս պատրաստեալ, յայլ կողմ՟ն
երկնից բերիցին, յայնժամ 'ի վեր երևի

ստուգ

սուտի մոլորութեան՝ որոց խաբեցինն և որոց հա-
ւատացին։

Այս եղեն սկզբունք հեթանոսութեան. այսպի-
սի նենգանօք ըղձպատում գուշակողաց ՚ի բա-
գինս անդ հաւատոյին պատգամաց դիւաց։ Արք
՚ի գալստեան տ՟ն մերոյ յ՟սի ք՟սի լռեալ
համրացան, և զգերեալսն ՚ի պատրանս իւ-
րեանց կորուսին։ Աղէ, ո՞ր ուրուք տեսեալ
զբժիշկն, յորժամ ՚ի բաղխմանէ անտի ե-
րակաց՝ գոյզն կարկառմամբ մատանցն ճա-
նաչէ զջերմութիւն սրտին տապացելոյ, համա-
րեսցի զնա ա՟ծեղէն ունել գիտութիւն՝ առ անե-
րեւոյթ ախտին զննութեան։ Ո՞ զնաւուղիղ եր-
բէք, որ զշաւիղ նաւարկութեան իւրոյ յաստեղս
երկնից հետազօտէ, մեծաշուք փառօք փա-
ռաւորեսցէ։ Ո՞ զայր հողագործ, որ գիտէ
ճառել զանձրեւի տապոյ ամարայնոյ, կամ
զառատութիւն ջուրց և զսառնամանեաց ձմե-
րայնոյ, ա՟ծանման անուամբ պատուեսցէ,
և ոչ փորձիւ տեղեկացեալ առդիցէ։

Բայց արդ՝ թէպէտև յանձին կալցուք, ե-
թէ դեք ստուգագոյն ինչ երբեք ծանու-
ցանեն. այլ՝ զինչ պտուղ ՚ի ճանաչելոյ ան-
տի զլինելոցս, տուք պիտի։ Միթէ որ գի-
տակն եղև այդմ, գովեցաւ, կամ որ անգէտ
գտաւ՝ պատժեցաւ երբեք։ Յայսմ և եթ
այր իւրաքանչիւր պատրաստէ անձին զտան-
ջանս՝ կամ զփառս. զի եթէ պատուիրա-
նազանց գտանիցի, և կամ պատուիրանա-
պահ ա՟ծային օրինաց։ Ոչ ոք ՚ի մէնջ բուռն
եհար զայսմ կենաց՝ զի յառաջգիտութի
ունիցի զհանդերձելոց իրաց, այլ զի հպա-

 տա-

տակելով տն պատուիրանաց՝ ՚ի ծառայութե անտի այ ՚ի բարեկամութի անդր նր ՚ի վեր ելանիցէ ։ Փոյթ կալջուք՝ ոչ նախադէտ լինել՝ որ ինչ լինելոցն է, այլ՝ զհրամայեալսն մեզ կատարել. և ոչ բարեկրօնութես փոխան զայնպիսի խնդրել վարձս, այլ առաւել հայցել յօժանդակութե տն զյաղթութի ընդէմ սատանայի ։

Այլ թէ կամիք իցեն ումեք զհանդերձեալսն ճանաչել, սիրտ՚ք ունիցի այնպիսին. քանզի հաւատամ աներկբայ, զի անձն՝ որ ծառայէ այ, առաւել քան զդևս ունի դիտել. միայն թէ կացցէ մնասցէ յանարատութե՝ յորում հաստեցաւն։ Այսպիսի էր հոգին եղիսէի, որ զառ ՚ի յայլոց ծածկեալ զզօրութիւն տեսանէր ։

Գլուխ. Բ։

Պատուհասք անպատոնէ վս ընտրելոց ոգւոց ։

Ու արդ զայլ ևս խարդաւանս դիւաց յայտնեցից ձեզ ։ Դևն երբեմն ՚ի գիշերի կերպարանելով ՚ի հրեշտակ այ. գովել սկսանին զփոյթն ձգանց. հրաշանան ը անդրդուէլի հաստատութիւն, և խոստանան ՚ի վր բերեն զհանդերձելոց վարձուց ։ Օ՛րս իբրև տեսանիցէք, սպառազինեցէք զանձինս ձեր և զբնակութիւս նշանաւ խաչին. և վաղվաղակի անհետ լիցին ։ Քանզի սարսեալ դողան ՚ի նշանէ անտի յաղթութե, որով փրկիչն մեր

կեալ զօդային նշխանունն՝ յայտ յանդիման
խայտառակեաց զնա։

Եւ շատ ևս այն է, զի յազգի ազգի այլան-
գակ կերպարանս մարմնոյ խեղաթիւրեն
զանձինս. և յանդիման ընծին ժպիրհ դիմօք
առաջի աչաց մերոց՝ առ՚ի դրդուելոյ զմիտս
երկիւղիւ և զմարմինս զարհուրանօք։ Այ-
կայն և յայսմ աներկեան հաւատքն՝ որ
առ ած, հալածական առնէ զնա իբրև զան-
պիտան տեսիլս ծաղու։

Եւ չէ ինչ դժուարին ընտրութիւն առնել ընդ-
ոգիս՝ որ բարի, և որ չար. զի այ շնորհելոյ
ածն այսմ յայտնի լինին։ Տեսիլ սրբոց հրեշտա-
կաց քաղցր է՝ և անդորր. զի ոչ կագեն, և ոչ
աղաղակեն, և ոչ ոք լուիցէ արտաքոյ զբարբառ
նոցա. այլ լռելեայն և հեզիկ սաւառնեալ՝ զու-
րախութիւն և զցնծութիւն և զքաջալերութիւն ինչ
հեղուն ՚ի սրտի. քանզի ընդ նոսա է տր՝ աղբիւրն
և սկիզբն ուրախութեց։ Յայնժամ միտք մեր
ոչ ՚ի պղտոր խորհրդոց ծփի, այլ պայծառ
փայլէ հեզիկ և հանդարտ լուսովն հրեշտա-
կաց։ Յայնժամ հոգին վառեալ ցանկութ
երկնային բարեացն՝ փութայ անձկանօք՝ ե-
թէ հնար ինչ իցէ, լուծանիլ ՚ի մարմնոյ
աստի, և ՚ի բաց մերկացեալ զմահկանացուս
զայս՝ յերկինս ելանել ընդ նոսին, զորս տե-
սանէ վերանալ ՚ի նմանէ։ Նոյնչափ է քաղց-
րութ մարդասիրութե այ, մինչև եթէ ոք
առ տկարութե մարդկեղէն բնութես պակասեսցէ
՚ի հրաշալի ճառագայթից նոցա ահաբեկ լինի-
ցի, անդէն վաղվաղակի ՚ի բաց փարատեն
զամ երկիւղ ՚ի սրտէ նր։ Նա դարձեալ յոր-
ժամ

ժամ խօսեցաւ Քս զաքարիայ 'ի տաճարին, և հրեշտակք՝ յորժամ աւետարանեցին հովուաց զա̃ծային ծնունդն՝ որ 'ի կուսէն, և որք երևեցանն կանանց առ ա̃ծային գերեզմանաւն, հանդարտութեամբ զանձինս ցուցանելով տեսողացն, հրամայէին՝ մի ինչ երկնչիլ ։ Այս զի երկիւղն ոչ միշտ 'ի զարհուրանաց հոգւոյն, այլ՝ բազում անգամ 'ի տեսլենէ մեծամեծ իրաց 'ի վ̃ր հասանէ ։

Իսկ չար ոգւոցն տեսիլք դժնէհայեաց, ձայնք նոյ̃ զարհուրելի, և խորհուրդք գարշելի. կայթումն և շարժումն իբրև անխրատ երիտասարդաց, կի̃ս առապակաց. յորոց նոյնժամայն 'ի վ̃ր գայ դ̈ղումն սրտի, թմրութի զգայութեանց, ատելութի քրիստոնէութե, տրտմութի և տաղտկութի կրօնաւորութե, ընտանեաց յիշումն, երկիւղ մահու, յօժարութի առ չարիս, լքումն յառաքինութեց, և կուրութի մտաց ։ Որդ՝ յետ երկիւղին՝ որ 'ի զարհուրանաց անտի, եթէ 'ի վ̃ր գայցէ աներկեւան խնդութի և առ ա̃ծ ապաւինութի, և անճառելի սէր, ծանիցուք՝ եթէ ե հաս վերին օգնականութի ։ Բանզի աներկեւանութին այն սրտի նշանակ է մերձ լինելոյ մեծավայելչութեն ա̃յ ։ Ո ի այսպէս և նշանակեաց աբրահամ տեսեալ զա̃ծ՝ * ուրախ եղև ‖ ։ Իսկ յովհաննէս՝ իբրև փխտոյ զգալուստ մարիամու, որ կրէր յօթարանի մաքուր արգանդին զարարիչն բոլորից՝ ցնծացաւ ուրախութբ՝ մինչև էր ծնեալ ։ Ապա եթէ երկիւղն 'ի վ̃ր եկեալ՝ կայցէ մնայցէ խռպաւ, թշնամւոյն է տեսիլն. որ ոչն գիտէ ընդէն վաղվաղակի քաջալերել, որք երբեմն

գար-

գաբրիէլ զկոյսն խաւսելէն. և ոչ ինչ պատճառի-
րէ չերկնչիլ, զոր օրինակ զհովիւսն քաջալե-
րեցին աւետաւոր զուարթունքն. այլ առա-
ւել յաճախել զերկիւղն, և 'ի խորս անդր
ամբարշտութե խարդաւանել փութայ՝ ձգե-
լով զմարդիկ յերկրպագութի իւր: Որով և եղ-
կելի հեթանոսքն՝ անծանօթք ածային օրէ-
նացն զդուշութե՝ պատրեալ ստուէ, զդ ևս ածս
համարեցան: Բայց ժողովրդեանն քրիստո-
նէից ոչ ետ թոյլ տր թակարթիլ յայսպիսի
պատրանս մոլորութե. այն՝ որ ընդ աւետարա-
նին՝ զյանդուգն թեկնածու ամ իշխանութե
զսատանայ՝ 'ի բաց մերժեաց ասելով. * Երթ
յետս իմ սատանայ. զի գրեալ է. տն այ քում
երկիրպագցես, և զնա միայն պաշտեսցես ||:
Զնոյն և մեզ օրէն է ասել տիրական իշխա-
նութբ. զի յայն սակս խօսեցաւ նա զայսպի-
սիս, ոպ զի և մեք զնմանօրինակ փորձութիս
չարին վանել խորտակեսցուք ինքնասաց բա-
նիւք տն մերոյ:

Եւ զայս ևս յիշեցուցանեմ ձեզ սիրելիք, զի
փոյթ ձեր եղիցի առաւել զվարուց բարեաց,
քն զնշանագործութեց: Մի՛ ոք 'ի ձէնջ՝ որ զսո-
քանչելիս գործիցէ, անձամբ յանձին փքա-
նայցէ, և կամ անգոսնեսցէ զորս ոչ են
կարող գործել զայնպիսիս. այլ առաւել հայ-
եսցի 'ի բարւոք քաղաքավարութի իւրաքան-
չիւր անձին, և բարւոյն նախանձաւոր լինիցի
'ի յառաջադէմն նկրտիլ, և ընուլ զթերին:
Քանզի նշանս գործել ոչ ակարութե մերոյ է
գործ, այլ տն զօրութե. որ առ աշակերտսն
խնդամտեալք յանձինս ասէ յաւետարանի
անդ.

անդ. * Մի՛ խնդայք, եթէ այսք հնազան-դին ձեզ. այլ խնդացէք, զի անուանք ձեր գրեալ են յերկինս ‖ : Քանզի գրութիւն անուանց ՚ի դպրութեան կենաց՝ է վկայ առաքինութեանց և արդեանց. իսկ զդևս հանել՝ շնորհք է փրկչին : Այս և առ այնոսիկ՝ որք ոչ են վաստակս առաքինի վարուց, այլ են նշանս հրաշից խնդայցեն՝ ասելով. * Ոչ յանուն քո դևս հանաք. և յանուն քո զօրութիւնս բազումս արարաք. պատասխանի տացէ տր, և ասասցէ. Ամէն ասեմ ձեզ, եթէ ոչ գիտեմ զձեզ. ՚ի բաց կացէք յինէն ամ մշակք անիրաւութեան ‖ : Զի ոչ ճանաչէ տր զճանապարհս ամբարշտաց : Ապա ամ փութով զայն խնդրեսցուք, զի արժանաւոր գտցուք ընդունել զպարգևս ընտրելոյ զոգիս. որով և ըստ խրատու ածային գրոց, * Մի՛ ամ հոգւոյ հաւատասցուք ‖ :

Գլուխ. Թ :

Հաստատութիւն նախաշարագրեալ խրատուց՝ օրինակաւ ճոր-ճանաց, որք անցին ընդ անջն անտոնի :

Որդ՝ կամէի վախճան առնել բանիցս, և լռել զանցից անցելոց ընդ իս իբրև տրուպս. բայց զի մի վայրապար համարեսջիք զառ յինէն յիշատակեալս, ո՛չ թէ դժուարահաւան իմն իրք երևեսցին ՚ի դիպել, վն որոյ (թէ-պէտ և անզգամ ես եղէց, բայց սրտագէտն ած վկայէ, զի ոչ վն անձին իմն պարծանաց, այլ վն ձերոյ յառաջադիմութեան զայն

առնեմ),

առնեմ), զօականս 'ի բազմաց անտի յիշատակեցից ։

Որչափ և ջանային դևք մեծամեծ գոլովք զիս բարձրացուցանել, ես անուամբ ո̃ն անէծս կարդայի 'ի վ̃ր ն̃ց ։ Բանիցս անգամ և պատմէին զմերձակայ յորդութ̃ի դետոյն նեղոսի, զայսպիսի պատասխանի լսէին յինէն. Աս ձեզ զի՞ փոյթ է վ̃ն այնորիկ ։ Բանիցս անգամ աշխատէին սպառնալեօք դիմէին 'ի վ̃ր իմ իբրև զգունդս զօրականաց վառելոց և շուրջ պատէին զինև 'ի նմանութիւն կարճանց` ձիոց` գ̃ղնաց, և ազգի ազգի սողնոց, լնուին զտեղին յորում նստէի, ես հակառակ ն̃ց սաղմոս ասէի. * Ս̃ք կառօք, և ո̃ք երիվարօք. այլ մեք զանուն տ̃ն ա̃յ մերոյ կարդասցուք ‖. և վաղվաղակի ողորմութ̃բն ք̃ի 'ի բաց փախչէին ։

Իսկ 'ի միում նուագի սաստիկ լուսով եկեա̀լ ասեն ցիս. Անտոնիէ` եկաք ցուցանել քեզ զփայլումն նշուլից մերոց ։ Իսկ իմ կափուցեալ զաչս, զի ոչ արժան համարէի հայիլ 'ի լոյս բանսարկուին, յաղօթս կայի. և անդէն վաղվաղակի շիջանէր լոյս խաւարասիրացն ։ Իսկ յետ սակաւ ամսոց` իբրև սաղմոսէին առաջի իմ, և բանս 'ի մէջ արկանէին 'ի գրոց ե̃ն միմեանս, ես ո̃պ զխուլ` ոչ ինչ լսէի ։ Յայլում նուագի 'ի հիմանց զմենարանն իմ շարժեցին. և ես անշարժելի մտօք առ տ̃ր կարդայի ։ Բազում անգամ դղրդմունս յարուցանէին, առէալ կաքաւս կաքաւէին, և շատ եւս շչէին և ձիչս բառնային. այլ 'ի սաղմոսել իմում` աղաղակք ն̃ց 'ի ձայն ողբոց դառ-

դառնային ։

…ւատոյք որդեօք՝ ո՛րդեակք, և զոր
ասելոցս եմ ձեզ ։ Տեսի երբեմն զնաւա_
նայ վիլթխարի մարմնով. որ յանդգնեցաւ
անուանել զանձն՝ զօրութիւն և տեսչութի
ւոյ. և ասէ ցիս. Ո՛ ի՛նչ կամիս յինէն ա՛նուա_
նիկ, զի տաց քեզ ։ Այլ ես թքի ընդդէմ նը,
և ողջոյն զանձն իմ կնքեալ վառեցի անուամբն
քո ։ Եւ նոյնժամայն անհետ եղև սոսկա_
վիլթխար տեսիլն աչացն ։ Եւ ՚ի պահել
իմում երևեցաւ ինձ իբրև զմիայնակեաց
զոմն. և մատուցեալ առ իս հաց, ամոքէր
ուտել, և փոքր մի թոյլ առնել տկար մարմ_
նոյս, բանիւքս այսուքիւք. և դու ինքն՝ ասէ,
մարդ ես, և մարդկային տկարութը զգածել.
մեղմացո՛ սակաւիկ ինչ զաշխատութիւդ, զի
մի՛ հիւանդութի ՚ի վը հասանիցէ ։ Անդէն
և անդ ծանեայ զչարադէմ տեսիլ խորա_
մանկ օձին. և իբրև այն ինչ դիմել ապաւի_
նեցայ յամուր ապաստանի իմոյ՝ որ ՚ի քս, ըն
նմանութե ծխոյ ը պատուհանն արտաքս ե_
լեալ՝ ցնդեցաւ ։ Պրծլ և լորս ձգէր ինձ
ոսկւոյ բազում անգամ յանապատի, զի կի՛մ
տեսութը նորին թակարդեսցէ զիս, և կամ
հուպ լինելով պղծեսցէ ։ Եւ յայսր ամի վը
բազում անգամ եւս ձաղկեցայ յայսոց չա_
րաց. այլ ես զայն յեղինկէի. * Ո՛վ մեկնեսցէ
զիս ՚ի սիրոյն քոյ ‖ ։ Եւ իբրև լսէին զայս
դևքն՝ զմխիթարութք ելեալ զայրագին մոլեգ_
նութբ՝ ՚ի բաց հալածէին, ոչ ինև, այլ
հրամանաւ ՟քն, որ ասէ. * Տեառնէ զգա_
ստանայ անկեալ յերկնից իբրև զփայլակն ‖ ։

 Արդ՝

Արդ՝ որդեակք, զայս ամ՟ ը՟ առաքելոյն բանի՝ յանձն իմ առակեցի. զի զձեզ 'ի յառաջեդեղ նպատակէ ոչ այսոց երկիւղ, և ոչ այլ ինչ մեղկութի դրդուեսցէ:

Այլ զի վասն ձերոյ օգտի բազում ինչ 'ի յայտնութի բերել եղէ իբրև անզգամ, կամիմ և զայս ինչ մասնաւորել ձեզ. և մի՛ ոք յերկբայս լիցի 'ի լսողացդ, զի Ճշմարիտ է: Նաղխեաց երբեմն դև զդուռն մենարանի իմոյ. և ելեալ տեսի այր մի ահագին և անհեթեթ բարձրութբ հասակի, որոյ գլուխն հասանէր մինչև յերկինս: Եւ իբրև հարցի ցնա, թէ դու ո ես. ասէ, ես եմ սատանայ: Եւ ես ասեմ ցնա. և զի՞նչ խնդրես դու աստ: Նա պատասխանի ետ և ասէ. զի՞ է՝ զի 'ի զուր տարապարտուց թշնամանեն և մեղադիր ինձ լինին միայնակեացք, և ըէր ազգք ամ՟ քրիստոնէից անէծս ինձ կարդան: Եւ ես ասեմ. և կարի իսկ յիրաւունս գործեն զայդ. զի յերեսաց խարդախութեց քոց ստէպ նեղին չարաչար: Եւ նա ասէ. ես և ոչ մի ինչ առնեմ. այլ նքք անձամբ զանձինս խռովեն. քանզի ես նկուն եղէ և թշուառացայ յոյժ: Զիցէ քո ընթերցեալ. * զի պակասեցան թշնամւոյն զէնք մինչև իսպառ, և զքաղաքս նոցա աւերեցեր ||: Արդ՝ ահաւադիկ չիք այլ ևս ինձ ուրեք տեղի, և ոչ քաղաք ինչ բնակութե. և չիք իմ զէնք այսուհետև. զի ամենուստ քշի մեծաձայն պատմի ը՟ ամ՟ ազգս և ՅՍ: Կանխիկ և անապատք անգամ դասուք կրօնաւորաց լցան: Ա՛զէ ինքեանք անձանց խուրեանց զգուշասցին, և մի՛ փայրապար

պտր զիս դատափետ առնիցեն ։ Յայնժամ սքանչացեն իմ զհամբերութիւն մեծաւ ընդ շնորհօն ոյ, խօսեցայ առ նա այսպ ․ Օ այդքան հաստատի՝ Թէպէտեւ նոր եւ անլուր, ո՛չ 'ի քումմէ ճշմարտութէ բարբառեցար, որ դատանի 'ի քեզ եւ ոչ մի ․ քանզի՝ որ առաջնորդդ ես ստուէ եւ գլուխ ամ խաչէուենց, զայդ մի ինչ առանց ստուէ բռնադատեցար խոստովան լինել ։ Օ ի արդարեւ խապառ ունայնացոյց յո զզօրութիւն քո․ եւ դու մերկացեր 'ի հրեշտակական պատուոյ՝ ընդ տիղմն թաւալիս ։ Իսկ մինչդեռ բանք իմ 'ի բերանի իմում էին, եւ ահա 'ի բաց հալածեցաւ յանուանէ փրկչին ահագինն այն ցնորք յաղթամարտին ։

Գլուխ ․ Օ ։

Յորդոր [illegible]

Արդ զինչ կասկած այսուհետեւ որդեակք տեղի ունիցի 'ի մեզ ։ Ո՞ր երկիւղ եւ դողումն սրտի կայցէ այլեւս ։ Ո՞ր աղմուկ չարուէ նզ կարասցէ զմեզ դրդուեցուցանել ։ Ձանդարտեսցին սիրտք իւրաքնչիւր 'ի ձեզ ․ մի՛ ումեք լիցի վարանիլ 'ի խորհուրդս մնոտի արկածիւք ․ մի՛ ոք զանգիտեսցէ 'ի սնոտեայ՝ ո՞վ Թէ 'ի ձեռին նր իցէ չըէր խարդաւանել զոք 'ի խորխորատ ։ Ի բաց լիցի ամ կարծմրտուն ։ Վասնզի ինքնին տր, որ խորտակեաց զԹշնամիս մեր առաջի մեր, մնալով է մեզ՝

մեզ՝ ը՟ խոստման իւրում, ամբացոյց զմեզ յերեսաց բազմահնար յարձակմանց սոցին։ Ահա նոյն իսկ ինքն բանաւորկուն, որ զայս֊պիսի խորամանկութիւն նիւթէ արբանեկօք իւրովք հանդերձ, խոստովան լինի՝ եթէ ոչինչ զօրէ ընդդէմ քրիստոնէից։

Ապա այս ինչ փոյթ լիցի քրիստոնէից և կրօնաւորաց, զի մի անհոգութ՟ իւրեանց տեղի տայցեն զօրանալոյ դիւաց։ Քանզի ոխ՟ զխայթ և գտցեն զմեզ, և զխորհուրդս մեր, նոքին օրինակաւ և վարին ը՟ մեզ։ Եթէ գտցեն 'ի սրտի ուրուք զարմատ կարճ֊մտութե՟ և անարի վատասրտութե՟, 'ի վր՟ հասեն իբրև զաւազակս վայրագս՝ ևս քան զևս զերկիւղն առաջին անձեցուցանեն, և անողորմ 'ի վր՟ յարձակեալ՝ մահու դատեն զեղկելին զայն հոգի։ Ապա եթէ զուարթա֊միտս լիցուք 'ի տր՟, և յորդորամիտս 'ի հան֊դերձեալ բարեայն փափաք, և յմ՟ ժամ 'ի ձեռս տյ՟ յանձն արասցուք զմ՟, իշխէ և ոչ մի 'ի դիւաց անտի զօրանալ 'ի վր՟ մեր պատերազմաւ, այլ առաւել՝ իբրև տեսանեն զմիտս մեր հաստատեալ 'ի քս՟՝ ամօթով դառնան յետս։ Աւանիկ և 'ի յոբայ, որ հաստատեալ էր 'ի տր՟, փախստական եղև սատանայ. այլ զմերկացեալն 'ի հաւատոց զթշուառականն յուդայ՝ 'ի կապանս դերուե՟ կապեալ կաշկանդեաց։ Ապա մի ինչ է՝ ո֊րով յաղթեմք թշնամւոյն, հոգևոր զուարթ֊թութե՟, և անպակաս յիշատակ տյ՟ 'ի տեսութե՟ խորհրդոց հոգւոյն. որ զդիւաց ծանականս իբրև զծուխ մերժեալ՝ և ոչ միով իւիք զան֊

գի֊

գիտեսցէ, այլ առաւել զՀետ մտեղ Հալա-
ծական տրասցէ զՀակառակորդս ։ Վասնզի
չէ ինչ անտեղեակ սատանայ Հանդերձեալ
Հրոյն ։ և իրագէտ է տապոյն սաստկութե գե-
Հեննոյն բորբոքելոյ ։

Որդ՝ 'ի կնքել զբանս՝ 'ի լրումն ամի յուշ
առնեմ և զայս ։ Յորժամ տեսից ինչ ձեզ
յանդիման երևեսցի, Հարցէք Համարձակ,
թէ ո՞ է, և կի՞մ ուստի՞ գայ ։ և նոյնժամայն՝
եթէ յԱյ իցէ յայտնութիւն, Հրեշտակական
մխիթարութբ երկիւղն դարձցի յուրախութի ։
իսկ եթէ առ 'ի դիւէն իցէ փորձութի, Հաւա-
տարիմ Հոգւոյն Հարցափորձիւ անդէն ու-
նայնասցի ։ քանզի նշան մեծ է աներկեւա-
նութե՝ Հարցանել՝ թէ ո՞ ոք է, և ուստի՞ ։ Այս-
օրինակ՝ և որդին նաւեայ Հարցաքննեալ
ծանեաւ զնիզակակից իւր զվերլին ։ Եւ 'ի
դանիէլի Հարցանելն՝ ինքնին 'ի վեր ել չա-
րին խարդախութի ։

Եւ իբրև վախճանեաց անտոն զբանս իւր,
լցան ամենեքին՝ որ անդն կային, զուարթութբ,
և աՀա ոմն 'ի ցանկութի առաքինութեց բոր-
բոքէր, և ոմն զօրացեալ 'ի կորեալ Հաւատս
Հաստատէր ։ կէսք 'ի մտաց զկարծիս ստութե
'իբրաց մերժէին, և այլք զտագնապ մտաց
երկիւղին յանձանց փարատէին ։ Եւ առ-
Հասարակ ամենեքին առ ոչինչ Համարեալ
այնուՀետև զդաւաճանութիւ դիւաց՝ զար-
մանային ընդ մեծութի շնորՀացն անտոնի յըն-
տրելն զոգիս, զոր ընկալեալ էր նա 'ի տեառ-
նէ պարգևաց այն ։

Որդ՝ էին 'ի լերին անդ միայնաւորանք իբրև

զխո-

զխորանս տաղաւարաց՝ լցեալք ա՟ծահոյլ պարուք սաղմոսողաց, ընթերցողաց, և աղօթողաց: Նաև այնչափ ինչ եռանդն պահոց և տքնութեանց արկեալ էր 'ի միտս ա՟մյն բանի նր, մինչև 'ի սէր հանդերձեալ յուսոյն՝ անձանձրոյթ փութով ջգնիլ 'ի սէրն՝ որ առ միմեանս, և յողորմութի առ կարօտեալս. և էր տեսանել զնս՝ իբրև ընակեալս յե՟րձակատարած Ծ ինչ և 'ի քաղաք՝ մեկնեալ յա՟մ Ցակամն կարգաց, և ա՟մ ա՟ծպաշտութ՟ և արդարութ՟ զարդարեալ: Ո՞վ ոք 'ի տեսանել անդ զայն բանակ միայնակեցաց, կա՟մ 'ի հայիլն ի՟ք քաջաղէն խումբ միաբանութե նց. յորում ժնասակար և ոչ մի, և ոչ բամբասանք առն բանսարկուի, այլ բազմաւ պահեցողաց ժուժկալութե, և այր զարամբ ելեալ 'ի գեղեցիկ սպասաւորմանն, ոչ անդէն առնմին ձայն բարձեալ աղաղակէր. * Իբրև զի գեղեցիկ են տունք քո յակոբ, և խորանք քո իսրայէլ, իբրև զանտառս հովանաւորս, և իբրև զբուրաստանս առ գետովք. իբրև զխորանն՝ զորս կանգնեաց տր, և իբրև զմայրս 'ի գնացս ջուրց ||. (Թուոց. իդ):

Այսոցիկ այսպէս եղելոյ՝ որով և օր քան զօր աճէր փոյթ երանելի կենաց յամենեսին, զմտաւ ածեալ անտանի զոր 'ի յերկինս զօթևանացն պատրաստութ՟, և արհամարհեալ զունայնութի սաստի կենացս, որպ այն թէ սակաւ իցեն՝ զոր ինչ միանգամ ցայն վայր արարեալ էր նր, մեկուսի յեղբարց ջգնէր՝ նստեալ 'ի հանդարտութե: Նաև յորժամ հարկեցուցանէին զնա կարիք ընութե՝ առնուլ կերակուր,

կա՟մ

կամ տալ քնով հանգիստ մարմնոյն, կամ զայլ պէտս բնութեան չառնել անտես, ըմբռնել լինէր յամօթ մեծ. իբրև զի ընդ դուզնաքեայ մարմնոյն սահմանաւ կապել կայ տիրական ազատութիւն հոգւոյն: Այս և բազում անգամ՚ի բազմիլ ընդ եղբարս, իբրև ՚ի զարմացման եղել յառաջեդել կերակրոյ անտի՝ յիշատակաւ հոգևոր կերակրոյն՝ ՚ի բաց հրաժարէր: Նաև ընդ ժամուն պիտոյից ճաշակէր ոչ զմարդ՝ երբեմն առանձինն, և երբեմն ընդ եղբարս:

Նա իբրև զայսօրինակ վարէր ըստ նախասացել դեղեցիկ կարգաց, խրատէր զեղբարս, եթէ չափով և եթ պարտ է հոգալ զմարմինն՝ միշտ զհոգին առաւել խնամելով. քանզի ասէ, և ոչ զմարմինն պարտ է գլխովին տկարացուցանել, և ոչ զգործն Աստուծոյ քակել ընդդէմ կամաց արարչին: Նա վասն այսորիկ զամենայն փոյթ պարտ է ՚ի մէջ առնուլ հոգւոյն, զի մի ՚ի մարմնական կրից յաղթահարեալ՝ մատնեսցէ զինքն և զմարմինն ՚ի յաւիտենական խաւարն դժոխոց, այլ առաւել զտուեալն նմա զտէրութիւն ՚ի վերայ մարմնոյ պինդ ունելով՝ զբնակարանն իւր (զմարմին) ըստ օրինակի առաքելոյն պօղոսի յերրորդ երկինս վերացուցէ:

Նա ասէր, եթէ զայս պատուէր ունիմք ՚ի նմին իսկ՚ի փրկչէն, որ ասէ. * Մի հոգայք վասն ոգւոց ձերոց, զինչ ուտիցէք, կամ զինչ ըմպիցէք. և մի վասն մարմնոց ձերոց՝ թէ զինչ ագանիցիք. զի զայդ ամենայն հեթանոսք խնդրեն. Քանզի գիտէ հայրն ձեր երկնաւոր, թէ պիտոյ է ձեզ այդ ամենայն: Նաև խնդրեցէք նախ

զար-

զարքայութիւն այ՟, և զարդարութիւն նր՟. և այդ ամ՟ յաւելցի ձեզ॥ ։

Գլուխ. ԺԱ. ։

Փախչել անդրանէ առ նահատակութիւն. և ոչ առանց կոչելոյ նորա ։

Եւ եղև յետ այսց բանից՝ յորժամ հալածանք ամբարիշտ կայսերն մաքսիմիանոսի անհնարին մոլեգնութ՟ վրդովէր զեկեղեցին, և որ վկայքն ածեալ լինէին յաղեքսանդրիա, թողեալ և անտոնի զմենարան իւր՝ չոգաւ զհետ նց՟, որք քնի՟ հանդերձեալ էին լինել ողջակէզ, ասելով. Ո՛ն եկայք և մեք երթիցուք ՚ի փառաւոր յաղթանակս եղբարց մերոց. զի կամ և մեք հանդիսակից լիցուք նահատակութե՟ նց՟, և կամ տեսցուք զհանդէս քաջութե՟ նոցին ։ Եւ թէպէտ սիրոյ մասամբ յանձին կրէր զկատարեալ մարտիրոսութի՟, այլ քանզի չկարէր անձամբ զանձն մատնել և լինել կցորդ խոստովանող վկայից, որ էին ՚ի մետաղս, կամ ՚ի բանտս, բազում համարձակութ՟ և փութով քաջալերէր՝ զորս առ դատաւորսն մատնէին, զի մի՛ յերկիւղէ ամբարշտացն զարհուրեալ ուրասցին զՔս՟ ։ Եւ ընդ այնոսիկ՝ որք միանգամ վկայական պսակի արժանացեն, զդատապարտեալս մահու ը՟ ունէին, մեծապէս խնդակցէր, ոպ՟ թէ ինքն իսկ էր՝ որ զյաղթութիւն առնոր, երթայր զհետ մինչև ցտեղի հեղման ս՟բ արեան նց՟ ։

Այլ բարկացեալ դատաւորին ը՟ աներկիւղ հա-

համարձակութե՟ն անտանելի և ընկերաց նր՟՝ հրաման եհան, զի մի՟ ոք ամենեւին՝ 'ի միայնակեցաց իշխեսցէ մերձ լինել առենի կի՟ն երևիլ 'ի քաղաքի ։ Հանձն լծուեցաւ այլոցն ամենեցուն նոյն օրին թագչիլ. բայց անտոն ինչ ոչ զանգիտեաց. և առ ոչինչ համարեալ զհրաման հալածչին, առեալ լուծաց զազաբազոն իւր ։ Եւ 'ի վաղիւն անդր կացեալ յերևելի տեղւոջ՝ արկեալ զիւրև զգեստն պայծառ, հնարէր յինքն ձգել զաչս դատաւորին՝ որ է՟ այն անցանէր, առ սաստիկ տենչանացն նահատակութե՟. յայտ արարեալ՟ թէ 'ի սիրտ քրիստոնէի այնմ պարտի զօրանալ արհամարհութե՟ տանջանաց և մահու, մինչև տրտմիլ իսկ՝ և թէ 'ի ցանկալին չարչարել վ՟ն անուանն ք՟ի՟ վրիպեսցի 'ի մարտիրոսութե՟ ։ Այլ ա՟ծ՝ որ պատրաստէր հօտի իւրում ուսուցիչ խմաստուն, պահեաց զանտոն. զի կարգ միանձնութե՟ հաստատեսցի՝ եթէ բանիւք և եթէ օրինակաւ վարուց իւրոց. որ՟պ և եղեւ իսկ ։ Սակայն նա ոչ երբեք մեկնեցաւ 'ի հետոց ա՟րց խոստովանողացն. այլ եւս քան զեւս կապեալ հոգւով է՟ նա՝ 'ի ձեռն սաստիկ խնամոց և անձուկ սիրոյն, առաւել բանտարգելութե՟ յանձին կրէր քան զնս, զի չեղեւ արժանի կցորդ լինել կապանացն ն՟ց ։

Եւ եղեւ՝ իբրև զիջաւ խռովութի՟ հալածանացն, 'ի ժմկին՝ յորում պսակեցաւ յաղթանակ մարտիրոսութե՟ երանելի եպիսկոպոս, այնուհետև դարձ արարեալ անտոնի յառաջին իւր վանսն, զհանապազորդ նահատակութի՟ 'ի հանդէս հաւատոց և մաքուր մտաց

յան-

յանձին ըն̃ունէր, տու̃եալ զանձն յեւս խըս-
տամբեր ձգունս պահոց և աղօթունեց: Ներ-
քոյ խարազն զգենոյր, և արտաքոյ հանդերձ
մաշկեղէն. ո՛չ երբէք լո՛ւանայր զմարմինն,
և ո՛չ զաղտս յոտիցն մաքրէր. բայց միայն
յորժամ հարկ 'ի վր̃ հասանէր անցանել ը̃
ջուր: Ապ̃ և ոչ ոք ետես երբէք զմարմինն
անտոնի մերկ 'ի կենդանութե̃ նորա:

Դէպ եղև յաւուր միում, զի յորժամ հեռա-
ցեալ էր անտոն յաչաց ամենեցուն, և փա-
կեր զմենարանն՝ ո՛չ զոք ընաւ ըն̃ունէր, եկն
եհաս մարտիննիանոս զօրագլուխն, որոյ
դուստր չարաչար լլկէր յայսոյն պղծոյ. և
բաղխեալ զդուռն՝ աղաչէր զանտոն հան-
նել յօգնութի̃ տառապանաց իւրոց. ելցես
(ասէ) արտաքս, և աղաչեսցես զա̃ր վ̃ դըս-
տերն իմոյ: Բայց նա չէառ յանձն բանալ
զդուռն. այլ 'ի վերուստ կարկառեալ՝ ասէ
ցնա. Ա՛յր դու՝ զի՞ յինէն խնդրես օգնութի̃.
զի և ես ինքն մարդ եմ մահկանացու, և
քումդ կցորդ տկարութե̃. այլ եթէ հաւա-
տաս 'ի ք̃ս՝ զոր սպասեմն, երթ, և ը̃ հաւա-
տոյ քոյ աղաչեա զա̃ծ. և բժշկեսցի դուստր
քո: Նա նորա վաղվաղակի հաւատացեալ՝
գնաց. և ը̃ կարդալն զանունն յի̃ի՝ ողջան-
դամ դարձոյց զդուստր իւր: Բազում և
այլ սքանչելիս արար տ̃ր 'ի ձեռն նր̃. և յի-
րաւի, զի որ խոստացաւն յաւետարանի՝ եթէ
* խնդրեցէք, և տացի ձեզ ||, դառեալ զար-
ժանին շնորհաց իւրոց՝ ոչ ամփոփեաց զզօ-
րութիս իւր 'ի նմանէ. քանզի բազմութիք ախ-
տաժետաց՝ որք առաջի փակեր̃ դրաց նր̃ ան-
կեալ

կեալ գնելին, նորա հաւատարիմ հայցուածովք առ քն բժշկեալ լինելին :

Գլուխ. ԺԵ :

Մեկնանալ Անտոնի 'ի ներքին անապատ. և հրաշիցն՝ որք անցին ընդ նմա անդ :

Բայց այս բազմութիւն եկելոց՝ քանզի խափան լինէին ցանկալի առանձնութեան նորա, ձանձրացուցանէին զնա յոյժ : Վասն որոյ՝ երկուցեալ, թէ գուցէ բազում շնորհքն՝ սքանչելեաց բարձրացուսցեն զմիտս նորա, կամ գուցէ ոք նոքօք համարիցի ինչ աւելի քան նորա, քան զոր տեսանիցէ 'ի նմա, խորհեցաւ երթալ 'ի վերին Թեբայիդ, ուր ոչ ոք զնա ճանաչիցէ ասէ : Եւ առեալ հաց յեղբարց՝ նստէր յեզր գետոյն, և մնայր նաւու ինչ անցանելոյ : Մինչդեռ նա զայս խորհէր, ձայն եղև առ նա 'ի վերուստ, որ ասէր . Անտոնիէ՝ յո՞ երթաս, և վասն է՞ր : Իսկ նա աներկիւղ՝ իբրև ծանօթ բարբառոյն՝ որ խօսէր առ նա, ետ պատասխանի, և ասէ . Զի ոչ թողու զիս ժողովուրդն հանդարտիլ . վասն լաւ համարեցայ երթալ 'ի վերինն Թեբայիդ. մանաւանդ զի խնդրեն մարդիկ զայն ինչ, որ զանցանէ զզօրութիւն տկարութեան անձինս : Եւ ասէ ցնա ձայնն . Եթէ 'ի Թեբայիդ գնաս, և 'ի հանգրուանս արօտականաց, որպէս խորհիս երթալ, կրկին ես՝ և առաւել նեղութիւն ունիցիս . ապա եթէ ստուգիւ ցանկաս հանդարտիլ, երթ մուտ 'ի ներքին անապատ անդր :

Եւ յաւել Անտոնի, ո՞ ցուցցէ ինձ զայն անկոխ տեղի, քանզի անտեղեակ եմ ես վայրացն. վաղվաղակի եցոյց նմա որ խօսէրն՝ զանցաւորս. 'ի սարակինոսաց, որք յաղագս վաճառականութեան ստէպ դային յեգիպտոս: 'Ի նո̃ յարեցաւ Անտոն, և աղաչէր ը̃ունիլ զինքն՝ և տանիլ յանապատն 'ի միասին: Եւ ոչ ոք ը̃դէմ եկաց, այլ իբրև յ̃յ առաքեալ ընկալան զնա յուղեկցութ̃ի: Եւ ճ̃պհ արարեալ զերիս տիւս և զերիս գիշերս՝ եգիտ լեառն բարձր յոյժ. յորոյ ստորոտէ խաղայր աղբիւր քաղցրահամ ջրոյ. և էր զլերամբն շուրջ պատեալ դաշտավայր փոքր. և արմաւենիք 'ի նմա թուով սակաւ, և անխնամ՝ 'ի մ̃դկանէ: Զայս տեղի՝ ո̃ր յ̃յ պատրաստեալ նմա գիտեաց անտոն: Քանզի այն իսկ էր, զոր եցոյց նմա, որ խօսէրն, մինչ էր նա նստեալ յեզր գետոյն: Եւ նախ զառաջինն առեալ հաց յուղեկցաց անտի՝ ինքն միայն մնաց 'ի լերինն, ոչ զոք ունելով ը̃ իւր ընկեր: Զի իբրև իւր սեպհական տուն համարէր զայն տեղին: Տեսանելով և սարակինոսաց զխստահութ̃ի սրտի նր̃, յանցանելն առ նովաւ՝ ուրախութ̃ հաց բերէին նմա. Նաև յարմաւոյ տեղւոյն ունէր ինչ մխիթարութ̃ի. թէպէտև սակաւ:

Ապա ծանուցեալ եղբարց զտեղին զայն, փութացան իբրև որդիք մեծաւ խնամով առաքել հօր իւրեանց կերակուր: Տեսեալ անտոնի՝ եթէ վ̃ն իւրոց պիտոյից՝ բազմաց աշխատութ̃ի մեծ հասանէ, խնայելով և յայսմ 'ի կրօնաւորսն, աղաչեաց զմին յե-

կե-

կեղոցն բերել նմա բրէչ և բահ և ցորեան սակաւ ։ Նա իբրև բերին՝ շուրջ հայեցեալ զլերամբ՝ եգիտ տեղի մի փոքրիկ յարմար 'ի գործել, զոր և ոռոգանէր ջուրն իջեալ 'ի վերուստ. և յայնմ տեղւոջ սերմանեաց ։ Նա զամի ամի հաց իւր գործելով հանէր անտի, և ուրախ լինէր, զի առանց աշխատ առնելոյ զոք՝ 'ի ձեռագործէ անտի իւրմէ կերակրիւր յանապատին ։ Բայց իբրև միւսանգամ սկսան և անդր գալ ոմանք, գթացաւ յաշխատութ̃ի նց̃, և 'ի միում վայրի գետնոյ տնկեաց պարտէզ բանջարոյ. զի որք գային առ նա՝ հատանելով զայն ուղի դժուարին, գտցեն ինչ մխիթարութ̃ի ։ Զայս մխիթարութ̃ի եղբարց, և զսակաւիկ հունձսն անտանի ճաշակեցին գազանքն, որք վ̃ս ջրոյ գային անդր ։ Յորոց կալեալ զմին՝ ասէ ցնոսա. Ընդէր առնէք զայդ ը̃ իս, որ ոչինչ վնաս արարի ը̃ ձեզ ։ 'Ի բաց գնացէք, և յանուն տ̃ն՝ մի ևս այսր հուպ լինիցիք ։ Ո՞վ սքանչելեացս. զի յետ այսր հրամանի սորին՝ իբրև յահի մեծի լեալ գազանացն ոչ ևս յաւելին երբեք մերձենալ յայն տեղի ։

Արդ՝ իբրև ը̃ այսմ օրինակի հանդարտեաց անտոն 'ի փապարս լերանց, և 'ի խորին վայրս անապատին՝ անդադար յաղօթս պարապեալ, եկեալ առ նա եղբարց՝ բազում աղաչանօք հազիւ հաւանեցուցին զնա զի հաճեսցի առնուլ ձիթապտուղ և ունդ և ձէթ, որք ամսօրեայ ժ̃մկի զպէտսն լնուին. և փոքր մի դիւրութ̃ի արասցէ ծերունին ։ Նա ո՞ կարէ ասել թէ քանի պտրզմաց տա-

րաւ 'ի բնակութե՟ անդ իւրում. քանզի առ-դարև՝ ը՟ գրեցելումն, * Ո՛չ էր նմա պատե-րազմ ը՟ մարմնոյ և ը՟ արեան, այլ ը՟ իշխա-նութիւնս և ընդ պետութիւնս ‖. ո՛չ 'ի նոցունց ան-տի՝ որք ստէպ գնային առ նա՝ տեղեկացեալ ծանեաք ։ Քանզի պատմէին, եթէ մեք մե-ղէն տեսանէաք զաղմուկն՝ և զաղաղակ ամ-բոխին, և զշառաչիւն զինուցն, և զլեառն գլխովլին ծածկեալ 'ի բազմութենէ դիւաց, և զանտոն՝ զի կայր յայտնապ՟ իբրև ախոյեան անվանելի ը՟դէմ թշնամեացն, և մենամար-տէր քաջութ՟ ։ Որ և զեկեալն առ ինքն քա-ջալերէր յորդորմամբ. և ծնրադրութ՟բք և աղօթիցն զինուք զբովանդակ բանակս դի-ւաց վանէր զգետնէր ։ Ապաքէն սքանչելի է յոյժ, զի յահագին անապատի անդ այր որ առանձին՝ ոչ 'ի հանապազորդ յարձակ-մանց այսոց երկնչէր, և ոչ 'ի բազմապա-տիկ գազանութե՟ ազգի ազգի անասնոց վայրի և չորքոտանեաց կի՟ զեռնոց զանգիտէր ։ Յիրաւի ապա երգէ մարգարէն դաւիթ. * Որ յուսայ 'ի տ՟ր, ո՟պ լեառն սիոն՝ մի սա-սանեսցի յաւիտեան ‖ ։ Քանզի անսասան և անվրդով պահելով յա՟մի զհաստատութի սըր-տին՝ և՛ զդևս հալածէր, և՛ զգազանս վայրե-նիս՝ ըստ գրոյն ը՟ իւր խաղաղացուցանէր ։ Այլ ո՛չ բանսարկուն՝ ը՟ վկայելոյ նորին մար-գարէի, սպասէր նմա, և կրձտէր զատա-մունս իւր. նոյնպ՟ և նա օգնականութ՟բ փրկ-չին յա՟մ հնարից խաբէութե՟ ն՟ր կայր մնայր անվտանգ ։

Ապա 'ի գիշերի միում, յորժամ անտոն

զուար-

զուա՛րթութ՟բ հսկէր յաղօթման ՟նյ, զայնչափ բազմութ՟ն անասնոց վայրի կուտեաց դեն 'ի վանս ն՟ր, մինչև տեսանել անտոնի զիւրև զ՟ամ գազանս անապատին։ Եւ իբրև առ հ՟որկ ահագին բերանաբացութ՟բ սպառնային խածանել զնա՝ ծանեաւ անդէն զխորաման֊կութ՟ս թշնամւոյն, և ասէ. Եթէ տուեալ է ձեզ 'ի ՟ՆԷ իշխանութ՟ն 'ի վ՟ր իմ, պատա֊ռեցէք զիս. ապա թէ վարեալք 'ի դիւաց գումարեցայք այսր, երթայք վաղվաղակի 'ի բաց, զի ես ծառայ ՟քի եմ։ Եւ եղև այնպ. զի զոյգ ՟ը ձայնին հրամանաց ն՟ր՝ բազմութ՟ն գազանացն՝ ոչ՟ հարուածեալք դաւազանաւ բարձրելոյն 'ի բաց հալածեցան։

Յետ այսորիկ մինչև էին անցեալ աւուրք բազում, միւս ևս պատերազմ յարոյց թշնա֊մին ընդ նմա։ Մինչդեռ նստէր նա 'ի ձեռա֊գործս, (քանզի անձանձրոյթ աշխատէր առ 'ի տալ ինչ փոխարէնս ն՟ց, որք բերէին ինչ ն՟մ.) քարշեաց ո՟մն զկիրայն ձեռագործին, կա՟մ զչուանն սփրթին՝ զոր հիւսէր։ Եւ յա֊րուցեալ 'ի շարժմանէ անտի՝ ետես, և ահա գազան՝ մարդակերպ միջովք չափ 'ի վեր, և 'ի միջոյ 'ի վայր իշաձև։ Ընդ որ հայեցեալ՝ կնքեաց նշանաւ խաչին զդէմս իւր, և զայս բան եւեթ ասաց. ծառայ ՟քի եմ, եթէ առ֊իս առաքեցար, ոչ փախչիմ։ Եւ ահա ան֊դէն վաղվաղակի հրէշն այն այլանդակ՝ շտապ քան զասեն փախստական եղև իբրև խուռն բազմութ՟բ արբանեկաց իւրոց։ Եւ յընթացս սաստկութե՟ կործանեալ անկայ եղև։ Այս կորուստ հալածական և սատակմանս հրէ֊

չիցս՝ ձ՟մ դիմաց էր խորտակումն առ հասա-րակ, այն՝ որ ձ՟մ հնարիւք ջանացեալ ոչ կա-րացին հանել զանտոն յանապատէ անտի ։ Այլ զհետ սքանչելեացս և եւս սքանչելի անցք անցին ։

Գլուխ. ԽԳ.

Յայտ եղանել անտոնի յառաջին մենաստանս, և հաս-տատել զնա ։

Յետ ոչ բազում ժամանակաց 'ի վ՟ր անցանե-լոյ՝ այնպիսի այր անյաղթելի յաղթեն եղև յաղաչանաց եղբարցն ։ Քանզի յաղա-չել զնա յոյժ միայնակեցաց՝ երթալ 'ի տես-նց՟, գնաց ընդ նս՟, բարձեալ 'ի վ՟ր ուղտու զջուրն և զհացն. քանզի ոչ ուրեք՝ բաց 'ի վա-նացն, ուստի առնէին նոցա, գտանէր ջուր ըմպելոյ՝ ընդ անջրդի ճանապարհն ։ Այլ իբրև հասին 'ի կէս ճանապարհին, պակա-սեաց նց՟ ջուր ըմպելոյ ։ Եւ առ սաստիկ տա-պոյն, և անբերելի տօթոյն տեսանէին ըղ-մահ առաջի աչաց ։ Շրջէին այսր և անդր, և խնդրէին գէթ լճակ ինչ անձրևոյ, և ոչ գտանէին ամենևին ուստեք զդեղ և զդար-ման կենաց. թողուն և զուղտն 'ի բաց իբրև չնչասպառ. և ինքեանք կային 'ի վարանս՝ տա-պացեալ և կթուցեալ 'ի պապքոյ ծարաւոյն ։ Ի գութ շարժեցաւ ծերն 'ի վ՟ր հասարա-կաց վտանգի եղբարցն, և սաստիկ կարեկցու-թե՟ նց՟ յոգւոյ եհան ։ Ապա 'ի սովորական աղօթիցն հնարս ապաստան եղեալ՝ մեկնե-ցաւ

ցաւ փոքր մի 'ի նոցանէ, և ծունր եդեալ ան-
դէն՝ տարածեալ զաղօթանունէր ձեռս իւր
առ տէր ։ Եւ նոյնժամայն՝ ընդ առաջին կա-
թիլս արտասուացն, 'ի տեղւոջն՝ յորում ա-
ղօթէր, պղպջակեալ 'ի վեր բղխեաց աղբիւր
ջրոյ ։ և յայնմ վայրի շինջուցեալ զծարաւն՝ զո-
վացուցին զանձինս իւրեանց, և զօրացան ։
լցին և զտիկսն, և ուղտուն ևս դտելոյ՝ ար-
բուցին ջուր ։ զի 'ի թափառիլ ուղտուն ընդ
անապատն, փոկն՝ զոր զհետ իւր ձգէր, ար-
գելեալ կառեաւ ընդ վէմմի ։

Ապա՝ դարձեալ յուղի անկեալ՝ եհաս առ կրօ-
նաւորսն, որոց կոչեալ էր զնա ։ Յայնժամ
ամենեքին ընդ առաջ ելին նր իբրև հօր իւ-
րեանց, և ընթացեալ միաբան յողջոյն մեծա-
րանաց և 'ի համբոյր նր՝ միջմիով ելանէին
դիրկս արկանել նմա ։ Սերախ եղև անտոն է
եռանդն յառաջադիմուե նր ։ և 'ի խնդալ ա-
մենեցուն է գալուստ նր՝ իբրև ընծայա-
բեր եղեալ նր 'ի լեռնէն՝ զհոգևորն բաշ-
խէր նր կերակուր ։ Կոչէր զփոյթ առաջ-
նոցն, և զյետինսն յորդորէր 'ի նոյն ։ Տե-
սեալ և զքոյրն կուսան հասեալ 'ի ծերունի,
և ուսուցիչ լեալ իբրև մայր այլոց հաւատա-
ւորաց, ցնծայր անպատմելի խնդութբ ։ Յետ
այսորիկ՝ ոչ թէ ընդ երկար եղև 'ի բացեայ
յանապատէն, դարձեալ փութացեալ դի մեաց
'ի լեառն ։

Եւ իբրև բզմք գային առ նա, մինչև դի-
ճահարաց անգամ՝ ստիպեալ 'ի բռնութէ ախ-
տին՝ համարձակիլ մխիլ յանապատ անդր,
ինքնին մխիթարէր զնս ։ և հնրկաց պատուէր

տուէ՛ն առ միայնակեացս, ասէր: Հաւատա-
ցէ՛ք 'ի յն̃ քն̃ ճշմարտութ̃. սր̃ պահեցէք զմիտս
'ի չար խորհրդոց՝ և զմարմինս 'ի պղծութեց̃.
և ըստ ա̃ծային պատգամաց, * Մ՛ի խաբիք
լուծ̃ որովայնի ‖: Ատեցէք զփառս սնոտիս.
աղօթից ստէ՛պ կացէք, սաղմոս ասացէք յե-
րեկոյն, և 'ի վաղորդայն, և 'ի հասարակ ա-
ւուր, և որոճեցէ՛ք զպատուիրանս ա̃ծաշունչ
գրոց: Յիշեցէ՛ք զգործս՝ զոր միանգամ գոր-
ծեցին ս̃րբք ա̃մ. զի յիշատակ օրինակի ն̃ց յոր-
դորէ զհոգին յառաքինութիւն, և յետս ընկրկէ
'ի մոլութեց̃:

Պարձեն՝ յորդորէր յարաժամ խոկմամբ պա-
հել զբան առաքելոյն, որ ասէ. * Արեգակն
'ի վր̃ բարկութե̃ ձերոյ մի՛ մտցէ ‖: Եւ 'ի վր̃
բերէր զմեկնութին̃, թէ ո՛չ լոկ 'ի վր̃ բարկու-
թե̃ չէ պարտ մտանել արեգական, այլ և 'ի
վր̃ ա՛ ևիցէ յանցանաց մարդկան. զի մի՛ եր-
բէք մեղաց մերոց կամ լուսինն 'ի գիշերի, և
կամ արեգակն 'ի տուէ, վկայ լիցին 'ի մեկ-
նիլ իւրեանց:

Եւ ևս խրատէր յիշել զնորուն պատուէր՝ որ
վր̃ սոցին իրաց * Քննեցէ՛ք զանձինս ձեր՝ և
փորձեցէ՛ք ‖. զի 'ի համար բերեալ զգործս
տուընջեան և զգիշերոյ, եթէ գտցեն յան-
ձինս զյանցանս ինչ՝ դադարեսցին 'ի մեղաց
անտի. ապա եթէ չիցեն ներքոյ անկեալ և ոչ
մի ինչ պատրանաց, 'ի նոյն հանապազորդեալ
կայցեն՝ յոր սկսանն. և մի՛ իւիք հպարտա-
ցեալ յանձինս՝ կամ զայլս արհամարհեսցեն,
և կամ յանձինս գրաւեսցեն զարդարութիւն
ատեան. ը̃դ ասելոյ նորին վարդապետի, ե-

թէ

թէ * մի՛ յառաջ քան զժամանակն դատիք ‖ · այլ պարտ է թողուլ զա՟մ ք՟րի դատողութե՟ն , որում և եթ յայտնի են ա՟մ գաղտնիք : * Բա-զում ճանապարհք են՝ (ա՟ծ գրոյն) , որք թուին յաչս մարդկան , թէ ուղիղ իցեն , բայց կա-տարած նո՟ց հայի յատակս դժոխոց ‖ : Նոյն այն է՝ զի զմեր յանցանս իսկ չեմք բաւական առնուլ 'ի միտ , և բ՟զմ անգամ խաբիմք յըն-տրութե՟ գործոց · զի այլազգ է դատաստան ամենատեսին ա՟յ , որ ո՛չ ըստ արտաքին երե-սաց , այլ ը՟ս գաղտնեաց մտացն դատի : Նու-պարտ է մեզ՝ միմեանց կարեկից լինել · և * զմիմեանց բեռն բառնալ ‖ · և այնպէ՟ս փրկ-չին թողեալ զքննութի՟ն՝ հայեսցուք 'ի խիղճ մտաց մերոց՝ անձամբք զանձինս դատե-լով :

Դարձեալ՝ ասէր · գեղեցիկ ճ՟պհ հորդէր առ-աքինութե՟ , եթէ այր իւրաքանչիւր դիտեալ զննէին զոր գործեն , և կամ յայտնէին եղ-բարց զա՟մ խորհուրդս մտաց : Քանզի ո՛չ ոք իշխէ մեղանչել , երբ ունի պատմել առաջի այլոց զա՟մ զգործեցեալ մեղսն , և յանձին կրել զամօթն՝ հրապարակելոյ զգարշելիսն : Ո՟չ և ո՛չ ոք 'ի յանցուցելոց համարձակի մե-ղանչել առաջի այլոց : Մինչև՝ թէպէտև մեղի-ցէ , սակայն վկայ մեղացն չկամի ունել զոք · այլ յաւէտ սուտ և ուրաստ լինի , և 'ի վե՟ր ա-ռաջին մեղացն նոր մեղս յաւելու : Ն՟յ և մեք մեղէն ամաչեմք առէ յանձինս մեր , 'ի խորհելն և 'ի գործելն , եթէ երբէք արա-ցուք՝ զոր ունիմք պատմել · և առաւել եւս՝ ե-թէ զյանցանս մեր գրելով հաւատարմութե՟

նշա-

նշանակեսցուք կարգաւ. զի 'ի ժամուն նշանագրու՟ն յանցանացն յայտնի լինիցի եղբարց: Պատկառե՟ն զանգիտեսցուք յայնժամ 'ի պիտակէն իբր 'ի գիտակէ մեղաց մերոց, և նոյն իսկ նշանագիրքն յանդիմանեսցեն զմեզ. և զոր օրինակ՝ որք ընդ պոռնիկս խառնակին՝ զամօթի հարկանին առաջի այլոց, նոյնպէս և մեք ամաչեսցուք առաջի պիտակին՝ եթէ զոր անդ գրեալն է արասցուք: Ապա ընդ այս շաւիղ առաքինութե՟ն ընթասցուք, և զմարմինս՝ մտացն հպատակեալ՝ խորտակեսցուք զորոգայթադիր հնարս խաբէութեց բանսարկուին:

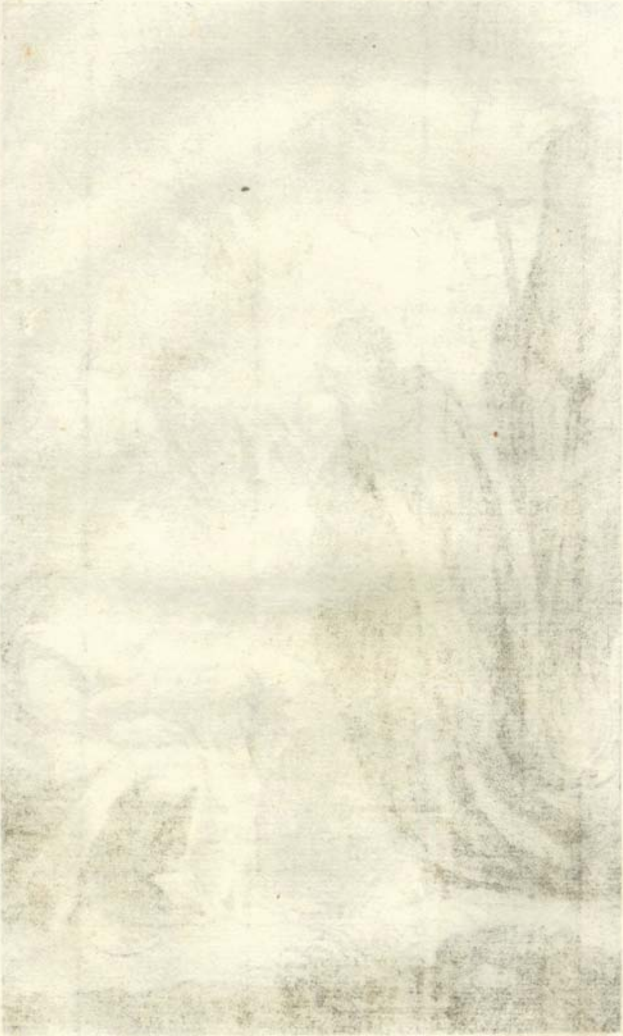

ԳԼՈՒԽ. ԺԳ.

Պիտանացուաց և անօգտակարաց բժշկութեան, և յայտնի լինել անտի առ հետեւորս:

Այսպիսի յորդոր բանիւք վառէր 'ի փոյթ վաստակոց՝ զորս գայլինն առ նա զմիայնակեացս, և ախտակից լինէր ըմբռնելոցն 'ի պէսպէս ցաւս հ յայսոց չարաց. յորոց և զբազումս ազատեաց նր 'ի ձեռն անտոնի: Սակայն ոչ երբէք եղև նմա մնախառել մ՞ն բժշկութե այսպիսեացս, և կամ տրտնջել առ տրտմութեն մ՞ն դեռևս ցաւագնելոյն. այլ հանապազ միօրինակ կալով՝ սրտին և դիմացն զուարթութբ՝ շնորհս մատուցանէր նմ . և յանձնձէր զվշտագնեալսն՝ համբերութբ տանել իբրև խրատուց իւրաքանչիւր ախտիցն ցաւոց: Օ՛ի ոչ եթէ անտոնի է առն, և կամ այլոյ ուրուք 'ի մարդկանէ՝ դեղ բժշկութեգ, այլ միայն նյ, որ ուժ և կամի, և յորժամ ախորժէ՝ տայ զառողջութի: Այսպիսի մխիթարութբ խրատ տայր նեղելոյն՝ համբերութբ տանել փորձութեն, իսկ ազատելոցն ուսուցանէր՝ ոչ անձին իւրում, այլ նյ տալ զփառս:

Այր ոմն պաղեստինացի՝ փրոնտոն անուն, զոր այս չար անհնարին լլկէր, մինչև տայր զլեզուն ատամամբք ծամել, և ջանայր զաչսն խա-

խնդրեցուցանել, յարուցեալ չոգաւ 'ի լեառն. և աղաչէր զերանելի ծերն աղօթս առնել վասն նորա առ Տէր : Եկաց յաղօթս անտոնն, և ասէ ցայրն. երթ՝ և բժշկեսցիս : Եւ 'ի թերահաւատիլն նորա, և 'ի պնդադոյնս կալ մնալ անդէն ընդդէմ հրամանին՝ զոր էառ, անտոնիոս զնոյն բանս կրկնէր, և ասէր. Աստ բժշկիլ ոչ կարասցես. այլ ել գնա՛ աստի, և ընդ կոխել ոտից քոց յեգիպտոս՝ վաղվաղակի հասցէ քեզ ողորմութիւն Քրիստոսի : Ապա հաւատաց այրն, և գնաց. և ընդ մտանելն զեգիպտոս՝ հանգեաւ 'ի լլկանաց թշնամւոյն, ըստ բանի ծերոյն, զոր յայտնեաց նմա Աստուած 'ի կալն նորա յաղօթս :

Դէպ եղև կուսի միում, որ 'ի բուսիրիս քաղաքէ նահանգին տրապօլտոյ, ախտանալ զախտ ինչ ցաւագին և անլուր. քանզի և աղտ ռնգացն, արտասուք աչացն, և նեխեալ հիւթ ականջացն՝ անկեալ յերկիր՝ իսկ և իսկ յորդունս փոխարկէին : Յաւելոյր 'ի վիշտս ցաւոցն մարմինն հարեալ անդամալուծութեամբ, և աչքն թիւրեալք օտար 'ի բնութենէ : Զսա առեալ ծնողաց նորա՝ բերին առ կրօնաւորսն, զի գիտացին՝ եթէ երթան առ անտոնն. և աղաչէին՝ զի ընդ իւրեանս տարցին և զտառապեալ դուստր իւրեանց. հաւատալով յԱստուած, որ զանբժշկելի տեռատեսուհի կնոջ՝ ըստ Աւետարանի, մերձենալովն ևեթ 'ի դրօշակ հանդերձին՝ դադարեցոյց : Եւ զի իբրև չաուին յանձն տանիլ զնա ընդ իւրեանս մինչև յոտս անտոնի, զտեղի առին ծնօղքն ընդ ցաւագնեալ դստեր իւրեանց՝ արտաքոյ լերինն՝

րինն՝ առ դուրս երանելոյն պափնուտիոսի խոստովանողի և միայնակեցի, որոյ աչք զի բրեալ էին վ՟ն ք՟նի առ ժամանակօք հալածանացն մաքսիմիանոսի, վ՟ն այսր արատոյ մարմնոյն մեծապէս փառօք պանծայր։ Արդ՝ իբրև եկին կրօնաւորքն առ անտոն, և այն ինչ կամէին վ՟ն ախտաժետութե՟ն աղջկան պատմել նմ՟, յառաջեաց ծերն քան զն՟ս, և զ՟ամ բան հիւանդութե՟ն նր՟ և Ճանապարհորդութե՟ն մինչև առ ս՟բն պափնուտիոս՝ պատմեաց մի առ մի, ոչ թէ ինքնին առաջիկայ իրացն լինելով։ Իսկ յաղաչել զնա կրօնաւորաց, զի թոյլ տացէ ծնողացն գալ մտանել առաջի նր՟ ը՟ դստերն իւրեանց, ոչ կամեցաւ. այլ՝ ասէ. երթայք դուք, և թէ չիցէ մեռեալ՝ գտանիցէք զաղջիկն առողջացեալ։ Իսկ յաւել ասել. չէ պարտ ումեք գալ առ իմս նուաստութի՟, զի շնորհք բժշկութե՟ց ոչ մ՟դկային կթութե՟ է գործ, այլ՝ մ՟դասէր ողորմութե՟ն յի՟ ք՟ի, որ ա՟մ ուրեք ՚ի թիկունս հասանէ հաւատացելոց ՚ի նա. զոր օրինակ և նա՝ վ՟ն որոյ խնդրէքդ՝ ազատեալ իսկ է իւրովք խնդրուածովք. ո՟չ և ինձ՝ մինչդեռ յաղօթս կայի առ տ՟ր՝ յայտնեալ ցուցաւ առողջութի՟ նր՟։ Զայս նր՟ ասացեալ՝ զոյգ ընդ բանին և աղջիկն անդէն բժշկեցաւ։ Վ՟ան զի եղեալ արտաքս և եկեալ առ երանելին պափնուտիոս՝ գտին զաղջիկն ողջանդամ, և զծնողսն ուրախամիտս։

Իսկ ոչ յետ բազում ինչ աւուրց ՚ի գալ եղբարց երկու առ անտոն, պակասեաց նց՟ ջուր ՚ի Ճանապարհի. և մինն ՚ի ծարա

մեռաւ. իսկ միւսն անկեալ 'ի գետին՝ մերձ էր 'ի մեռանիլ ։ Եւ ահա մինչդեռ նստէր անտօն 'ի լերինն՝ կոչեաց վաղվաղակի զերկուս 'ի միայնակեցաց անտի, որք 'ի ժամուն գտան առ նմա. և պատուիրեաց ն՟ց փութանակի առնուլ զսափորն ջրոյ, և երթալ ը՟ն ճանապարհն, որ հանէ յեգիպտոս. քանզի ասէ՝ մինն յեղբարց, որք գային առ մեզ, այժմ փոխեցաւ առ ա՟ծ. և թէ ոչ վաղ աճապարեսջիք՝ և միւսն զհետ ն՟ր փոխի. զի 'ի սոյն ժամու՝ մինչդեռ ես յաղօթս կայի, յայտնեցաւ ինձ այս ։ Զայս իբրև ասաց, ը՟ն հրամանի ն՟ր փութացեալ միայնակեցացն գնացին, և գտին զմիոյ զմեռեալ մարմին, և ամփոփեալ զնա ը՟ն հողով. միւսումն այն պասքելոյ արբուցին ջուր, և առին զնա ը՟ն իւրեանս. և էր երկայնութ՟ի ճ՟պհին իբրև գնացս աւուր միոյ ։ Եւ մի՛ լիցի ումեք արդեօք խնդրել, թէ զիա՞րդ է՝ զի մինչև էր մեռեալ եղբայրն, ո՛չ ազդ արար անտօն ։ Քանզի օտա՛ր է ա՟մի՛ 'ի քրիստոնէից այդպիսի խնդիր. զի ո՛չ եթէ անտօնի, այլ ա՟յ դատաստանն եղև անդանոր. որ ո՟ր կամեցաւ՝ էած վճիռ մահու 'ի վ՟ր վախճանելոյն. իսկ զմիւսոյն պասքումն 'ի ծարաւոյ յայտնել հաճեցաւ ։ Այլ ը՟ն այն և եթ պա՛րտ է սքանչանալ յանձին անտօնի, զի 'ի հեռագոյն լերին անդ նստելով արթնութ՟բ սրտին տեսանէր զա՟մ հեռաւորս՝ 'ի յայտնութ՟է ա՟յ ։

Դարձեալ և յայլում ժամու, մինչ նստէր նա 'ի լերինն, դէպ եղև յանկարծակի համբառնալ զաչսն 'ի վեր յերկինս, և տեսա-

նել յանծանօթս զհօղի ուրումն, զի ցնծա-
լից պարերգութեամբ հրեշտակաց ընդ առաջ նորա՝
վերանայր յերկինս: Ընդ այս նորահրաշ
տեսիլ հիացեալ Անտոնի՝ և երանի տուեալ
այնմ գեղապարիկ ակմբի ոգւոց, խնդրեաց
աղօթիւք, զի յայտնեսցի նմա իրացն բացու-
ցումն: Եւ վաղվաղակի ձայն եղև առ նա. և
ասէ. Այս է հոգին Ամոնայ միայնակեցի, որ
'ի Նիտրիա բնակէր: Եւ էր Ամոն այր հին-
աւուրց, որ 'ի մանկութենէ մինչև ցծերութիւն եկաց
սրբութեամբ հանապազ: Իսկ 'ի Նիտրիոյ մինչև
'ի տեղին՝ ուր նստէր Անտոն, էր ընդ մէջ գը-
նացք երեքտասան աւուր ճանապարհի: Եւ
տեսեալ զնա կրօնաւորացն, որոց եկեալ էր
անդր, զի կայր 'ի զարմացման, աղաչեցին
յայտնել նոցա զպատճառս զուարթութեանն: Եւ
նա պատմեաց նոցա, թէ արդ հանգեաւ Ամոն.
զոր բարւոք ճանաչէին յաղագս ստէպ գալոյ
նորա առ Անտոն, և յաղագս մեծի համբաւոյ
աստուածապարգև նշանագործութեանց նորին:
Յորոց և զմի զայս արժան է ասել յայսմ
վայրի: Պէտք եղև նմա երբեմն անցանել ընդ
լիկոս անուն գետ մի՝ (որ Լարփմանի փայլ գետ)
յորդեալ 'ի սաստկամ հոսանաց ջուրց. և
աղաչեաց զԹէոդորոս՝ որ էր ընդ նմա, փոքր
մի մեկնիլ 'ի նմանէ, զի մի տեսցեն զմի-
մեանց մարմնոց մերկութիւն: Մեկնեցաւ 'ի
նմանէ Թէոդորոս. բայց նա տակաւին՝ այն
ինչ կամէր մերկանալ՝ ամաչէր յոյժ: Եւ
մինչդեռ նա յայս խորհուրդ մնայց վարա-
նէր, գտաւ աստուածային զօրութեամբ յայն կողմն գե-
տոյն: Անցեալ և Թէոդորոս՝ որ և ինքն էր

ույր ա՟ծապաշտ, յոյնկոյս առ ծերն, սկսաւ-
զարմանալ. զի այնպէս վաղվաղակի էանց
նա զգետովն: Եւ տեսեալ զոտսն անթաց,
և զզգեստս ն՟ր անմերձ 'ի ջրոյ, աղաչեաց
զնա՝ պատմել նմա իբրև որդւոյ զդժուա-
րահաւատ անցսն: Եւ իբրև ոչ կամեցաւ
ասել նա զեղեալսն, անկաւ առ ոտսն, և եր-
դուաւ, թէ ոչ թողից զքեզ, մինչև ոչ պատ-
մեսցես, զոր թագուցանես յինէն: Արդ՝
տեսեալ ծերոյն, թէ մեծապէս թախանձէ
զնա եղբայրն Թէոդորոս, աղաչեաց և ինքն
զնա ոչ ումեք ասել զայն յառաջ քան զվախ-
ճան իւր. և ապա խոստովան եղև, թէ
յանկարծակի գտի զիս փոխեալ յայսկոյս
գետոյն, ոչինչ հետս առնելով 'ի վ՟ր ջրոյն:
Յաւել ասել նմա, թէ այս ձիրք է ա՟րու-
նական մարմնոյն միայն, և այնոցիկ՝ որոց
նա տացէ (ո՟պ երբեմն՝ առաքելոյն պետրոսի,)
կալ մարդկային մարմնոյ 'ի վ՟ր լոյծ ջրոց
թեթևութ՟ե: Եւ զ՟ս բանի ն՟ր ոչ ումեք ասաց
զայս Թէոդորոս յաւուրս կենդանութ՟ե ն՟ր.
բայց յետ վախճանի ն՟ր պատմեաց:

Իսկ կրօնաւորքն նշանակեցին զօրն, յորում
ասաց անտոն զմահ ամոնայ: Եւ յետ երե-
սուն աւուրց 'ի գալ եղբարց 'ի նիտրիոյ՝
ստուգեցին 'ի նոցանէ. և գտին, զի յայնմ
աւուր՝ և 'ի նմին ժամու ննջեաց ամոն, յո-
րում զհոգի ն՟ր ետես ծերն վերանալ յեր-
կինս: Եւ միաբան ամենեքին զարմացան ը՟
անախտ մաքրութ՟ի մտացն անտոնի, թէ
զիա՛րդ յայնչափ հեռաստանէ եհաս առ նա
վաղվաղակի իրացն ծանօթութ՟ի:

Գլուխ.

Գլուխ . ԺԱ ։

Դարձեալ նշանագործութիւնք անտոնի . և մեծութիւն վեհանձնի հոգւոյ ։

Արքեղայրս կոմսն գտեալ զանտոն յաղ-տաքին լերինն՝ աղաչեաց զնա աղօթս առնել վ՟ն պողիկրատեայ սքանչելի կուսին՝ նուիրելոյ ք՟ի, որ 'ի լաւոդիկէ բնակէր ։ Վասնզի ունէր սա դժնդակ ցաւս ստամո-քաց և կողից, պատճառեալ 'ի խիստ պա-հոց և 'ի հսկմանց, և էր ամենևին տկարա-ցեալ բովանդակ մարմնովն ։ Սկսաւ յաղօթս անտոն . և զօրն, յորում մատոյց զաղօթսն, նշանակեաց արքեղայրս ։ Դարձաւ 'ի լաւո-դիկիա, և եգիտ զկոյսն ողջանդամ ։ Եհարց զօրն ապաքինելոյ նր՟, և ահա գտաւ զոյգ ժամն առողջութ՟ն ը՟ նշանակելոյ իւրոյ ։ Իսկ զարմացան ամենեքին . զի գիտացին, թէ յայնժամ պահու ազատեաց զնա ա՟ծ 'ի ցաւոց իւրոց, յորում անտոն կարդաց աղօթիւք վ՟ն նր՟ա առ մարդասիրութ՟ն փրկչին ։

Դրձ՟լ և բզ՟մ անգամ գուշակեաց անտոն աւուրբք և ամսօք յառաջ զժամանակ, և զպատճառ եկելոց առ նա ։ Վասնզի ոմանք երթային առ նա՝ միայն փափաքելով տեսոյ նր՟, կէսք վ՟ն տկարութեան ինչ մարմնոյ . և այլք վ՟ն այսահար լինելոց ։ Այլ ոչ ոք 'ի նոցանէ տրտունջ կալաւ երբեք վ՟ն նեղութ՟ն կամ վտանգի դժուարին ճանապարհին . և դառնային ամենեքեան պարարեալք հո-

 գևոր

գևոր կերակրոյն ։ Իսկ նա պատուիրէր նմ̃, ոչ անձին ընծայել զգովութի այսպիսի զարմանալեաց, այլ՝ այ̃ նմ̃, որ զիւր ծանօթութիւն շնորհեաց մարդկան ընդ տանելոյ մահկանացու բնութեան նմ̃։

Յաւուր միում յեղանել անտոնի ’յարտաքին մենաստանս, և յաղաչել եղբարց, զի աղօթս արասցէ ’ի նաւի միում ընդ միայնակեացս, որ նաւելոց էին, էջ՝ գնաց ’ի նաւն. և էառ ինքն միայն զանտանելի ժահահոտութի ինչ։ Իսկ ամենեքին առէին լինել հոտ նեխութե աղածոյ ձկանց՝ և տառեխաց մթերելոց ’ի նաւին։ Բայց ինքն պնդէր՝ թէ ինձ հարկանի օտար ինչ հոտ գարշութե։ Իսկ մինչդեռ բանքն ’ի բերանն էին՝ և ահա յանկարծակի աղաղակեաց պատանի ոմն այսահար, որ անկեալ ղօղեալ էր ’ի ներքին խորշս նաւին. և իբրև բժշկեցաւ նոյնժամայն ’ի ձեռն անտոնի՝ յանուն տն̃ մերոյ յի̃ քի̃, յայնժամ ’ի միտ առին ամենեքին, եթէ այն էր գարշահոտութի դիւին։

Միւս ևս այլ այր դիւահար՝ յերևելի տանէ մատուցաւ առ նա. սա այնչափ դիւահարեալ էր, մինչև չգիտել զկալ իւր առաջի անտոնի, և ես և ուտել զկղկղանս մարմնոյն։ Իսկ իբրև աղաչեցին զծերն՝ որք մատուցանէին, աղօթս առնել ’ի վը̃ նը̃ առ ած̃, այնչափ սրտցաւութբ̃ կարեկից եղև ծերն տառապանաց երիտասարդին, զի և զգիշերն ողջոյն հսկեաց ընդ նմա՝ ձգնէր ընդդէմ մոլեգնութե տառապելոյն։ Իսկ իբրև այգ եղև, դիմեալ դիւահարն ’ի վը̃ անտոնի՝ ընդհարեալ ’ի նա ուժ-

ուժգին։ Եւ 'ի զայրանալ 'ի վ՟ր ն՟ր արանցն
որք մատուցինն, վ՟ս առնելոյ զայն ը՟ ծերն,
ասէ ցն՟ս անտոն. մի՛ զօտարին զայդ փառս՝
տառապեալ երիտ՟րդիս հ՟րիջիք. զայրագ-
նութիս այս ոչ է դի՛ւահարին, այլ դի՛ւին։ Եւ
յայն սակս յայս ժպրհութ՟ի եկն ներգաւոր
թշնամին, զի ա՟ծ հրամայեաց նմա երթալ
ը՟ անզգոյին տեղիս. և նշանակ հալածման
սատանայի 'ի գ՟մանէ՝ եղև այս յարձակումն
ն՟ր 'ի վ՟ր իմ։ Եւ ը՟ ասել ն՟ր զայս՝ նոյնժա-
մայն զգաստացեալ պատանեայն, և գոհա-
ցեալ զա՟յ, ծանեաւ զտեղին, ուր էրն. և
կալթողին գիրկս էարկ անտոնի, և ողջա-
գուրեաց զնա։

Բազում և այլ անհամար նշանք եղեն այս-
պիսիք. զորս լռեալ թո՟ղ անգամ 'ի միաբան
պատմելոյ միայնակեցաց. սակայն պարտ է
ոչ լռել ը՟ սոսա հրաշանալ գլխովին, քանզի
ևս քան զևս՝ որ զհետ ն՟ց են, ելանեն ըստ
չափ մարդկեղէնս տկարութ՟ե։ Յաւուր միում
մինչդեռ զիններորդ ժամու աղօթսն մա-
տուցանէր նախ քան զառնուլն զկերակուր,
տեսանէր՝ զի յափշտակեցաւ հոգւով, և տա-
նէին զնա հրեշտակք 'ի վեր յերկինս. և յար-
գելուլ դի՛ւաց զանցս ն՟ր ը՟ օդս՝ սկսան հրեշ-
տակք հակառակել ը՟ ն՟ս, և խնդրել թէ
զինչ պա՟ճառք արգելմանն իցէ, երբ չիք ան-
տոնի յանցանք ինչ։ Եւ իբրև ջանային ն՟ք
յառաջ բերել զմեղս մանկութ՟ե ն՟ր, պա-
պանձեցուցին հրեշտակքն զչարախօս լեզուս
ն՟ց՝ ասելով. չէ՛ օրէն ձ՟եզ 'ի համար բերել
զյանցանս մանկութ՟ե դ՟ր, որք վաղուրեմն ջն-

ջեռան մարդասիրութեան փրկչին. այլ եթէ գիտէք ինչ՝ յորմէ հետէ կրօնաւոր եղև, և զանձն իւր ընծայեաց, զայն մարթիք յառաջ բերել: Զարախօսէին դևքն յանդգնագոյնս ստայօդելով բազում ինչ. և իբրև ոչ գտաւ տեղի ստութեան, բացաւ համարձակ անցք անտոնի: Եւ նոյնժամայն 'ի միում եկեալ նոր՝ եգիտ զանձն 'ի նմին տեղւոջ՝ ուր յառաջն էր, և ոչ և էրն: Յայնժամ այլ ոչ ևս յիշելով զկերակուրն, սկսեալ 'ի ժամէ անտի՝ զգիշերն 'ի գլուխ եհան 'ի հեծութիւն և յողբս արտասուաց, 'ի միտ ածելով զբազմութիւն թշնամեաց մարդկան, և զմաքառումն այնչափ զօրաց, և զտաժանելի ճանապարհն ընդ օդս յերկինս. և զբանն առաքելոյ, որ ասէ. * Ոչ է մեզ պատերազմ ընդ մարմնոյ և ընդ արեան, այլ ընդդէմ իշխանին իշխանութեան օդոյս այսորիկ ‖: Որ և գիտելով, թէ նմին իրի օդային իշխանութիւնք անդադար փորձեն զմեզ, և պատերազմին և կռուին, զի մի լիցի մեզ անարգել և համարձակ մուտ յերկինս, խրատ տայր՝ ասելով. * Առէք զսպառազէնութիւն Աստուծոյ, զի կարօղ լինիջիք 'ի դիմի հարկանիլ չարին յաւուրն չարութեան ‖. * զի որ հակառակորդն իցէ՝ յամօթ լիցի, և մի ինչ ունիցի ասել զմէնջ չարութիւն ‖: Այլ մեզ յուշ լիցի և այն բան առաքելոյն, որ ասէ. * Եթէ մարմնով և եթէ առանց մարմնոյ, ոչ գիտեմ, Աստուած գիտէ ‖: Օ ի արդարև յափշտակեցաւ պօղոս մինչև յերրորդ երկինս, ուր լուաւ բանս անճառս, և էջ. իսկ անտոն վերացեալ յօդս վերինս՝ յետ մրցմանց

մար-

մարտին գտաւ զերծ ։

Ունէր անտառն և զայսպիսի ինչ շնորհս․ զի թէ խմբք չէր գիտակ՝ ՚ի նաւին ՚ի լերին անդ, և խորհէր յանձին իրադէտ լինել այնմ, յաղօթսն յայտնէր նմա ա՟ծ․ և էր ը՟ գրեցելումն * ուսեալ յա՟յ ‖ ։ Յետ այսորիկ անկաւ խնդիր ՚ի մէջ եղբարց՝ և եկե՟ղ հարցանէին զնա ստիպաւ, թէ զի՞արդ կայցէ հոգին յետ արձակելոյ ՚ի մարմնոյն․ կա՟մ զի՞նչ տեղի տացի նմա յետ ելիցն ։ Ի նմին գիշերի ձայն եղև ՚ի վերուստ, որ կոչէր զնա յանուանէ, և ասէր․ Ա՟նտոնիէ արի, ե՛լ, և տե՛ս ։ Եւ նա՟ յարուցեալ՝ ել արտաքս․ (զի գիտէր, թէ ո՞ւմ արժան իցէ պատասխանի տալ ։) Եւ ամբարձեալ զաչսն ՚ի վեր յերկինս, տեսանէ այր մի երկայն հսկայ և ահագին յոյժ, որոյ գլուխն յամպս հասանէր․ տեսանէր և զոմանս թեւաւորս՝ զի կամէին վերանալ յերկինս ։ Իսկ նորա ձգեալ զձեռսն՝ արգելոյր զանցս ելից նո՟ց․ էր՝ զորս ըմբռնէր՝ և զընկենոյր յերկիր, և էր՝ զորս անկարանայր ունել՝ ՚ի զուր ջանացեալ խափանել զնո՟ս․ մե՟ց և զառնացեալ ցաւէր ը՟ վերաթռչել նո՟ց ՚ի վերոյ քան զինքն յերկինս․ և այնպէս ուրախութի մեծ ՚ի վե՟ր անկելոց, և տրտմութի ՚ի վե՟ր զերծելոց՝ յանձին ը՟ունէր ։ Եւ նոյնժամայն ձայն եղև առ նա՟ ասելով․ ՚ի մի՛տ առ, զոր տեսանես ։ Յայնժամ լուսաւորեալ մտօք խելամուտ եղև, թէ այն էր՝ ելանելն հոգւոց յերկինս․ և սատանայ էր, որ արգելոյր զնո՟ս․ որ և ընդ իւրև գրաւէր զատորանկեալս․ և ը՟ թանչո՟րց, զորս՝ ո՛չ կարէր որ-

սալ , ընոյր դառնութ ։ Այսպիսի տեսլեանց օրինակօք զարթուցեալ՝ որ ըստ օրէ ևս քան զևս 'ի բարին թևակոխեր ։ Եւ զոր ցուցանմա 'ի վերին յայտնութէ՝ պատմէր եղբարց , ոչ առ սնապարծութե ինչ , այլ զի ոչ յաղօթս անդադար հայցեր զո͞յ օգնականութին , նոյնպ͞ և ստիպեր պատմել հարցանողացն, և չառնոյր յանձն՝ մաքուր հոգւին այն 'ի քն՝ ծածկել ինչ 'ի հոգևոր որդւոցն . մանաւանդ՝ յորժամ յայտնութի այսպիսի սքանչելեաց առաւելոյր զեռանդն յառաջդիմութե , և ցուցանէր զարդիւնս վաստակոց ։

Գլուխ . Ժ.Օ ։

Յարգումն ամրոփ առ եկեղեցականս , և առելուն նր ընդդէմ հերձուածոց ։

Ո՛չ երբեք եղև նմա յանկարծ 'ի բարկութի ըմբռնել՝ զհամբերութին կորուսանելով, կմ զխոնարհութի իւր 'ի սնափառութի դարձուցանել ։ Քանզի զամ ժառանգաւորս եկեղեցւոյ մինչև ցյետին սպասաւորս ստիպեր աղօթս առնել 'ի վր իւր . և առաջի եպիսկոպոսաց և երիցանց՝ ոչ զխոնարհութե աշակերտ խոնարհեր զգլուխ օրհնել 'ի նոցանէ ։ Իսկ զսարկաւագունս , որք վն շահելոյ 'ի նմէ դայլին առ նա , 'ի խօսիլ ընդ իւրում առաջի նց վն շահու նց՝ մեծարէր զնս նախ քան զինքն աղօթս մատուցանել առ նր . և ոչինչ ամօթ համարէր ուսանել և ինքն 'ի նոցանէ . քանզի և հարցանէր իսկ բա-

բազում անգամ զնա, ընդ որս դատանէր. և եթէ լսէր ինչ պիտանի, խոստովան լինէր

զօգտին անձին իւրոյ:

Ունէր անտոն և 'ի դէմս կերպարանաց շնորհս իմն նշանաւորս. և զայս ևս ձիրս սքանչելի ընկալեալ էր 'ի փրկչէն. զի թէ ոք յանծանօթից 'ի մէջ բազմութեան միանձանց ցանկայր տեսանել զնա, առանց ուրուք ցուցանելոյ՝ թողեալ զայլս առ անտոն դիմէր. և 'ի դիմաց անտի ճանաչէր զհոգւոյն մաքրութի, և ը̃ հայելի մարմնոյն զանախտ մտացն շնորհ նշմարեալ տեսանէր: Քանզի հանապազ զուարթ զդէմսն ունելով յայտնապէս ցուցանէր, թէ խորհուրդք իւր յերկինս էին. ըստ բանի գրոյն, եթէ * Սրտի բերկրելոյ երեսք ծաղկեսցին. և ոգի՝ որ 'ի տրտմութեան իցէ՝ թախծեալ շրջի ‖: Սոյնօրինակ և յակոբ ծանեաւ զնենգութիւնն նիւթեալ 'ի լաբանայ աներոյ իւրմէ, յասելն առ դըստերս նր̃. * Ոչ են երեսք հօր ձերոյ ընդ իս ոպ̃ յերէկն և յեռանդն ‖: Նոյնպէս և սամուէլ ծանեաւ զդաւիթ. քանզի էր աչօք գեղեցիկ, և ատամունք նր̃ սպիտակ որպէս կաթն. (կամ, և բարւոք տեսանելով տն̃): Ըստ այնմ օրինակի և անտոն ճանաչիւր. զի միշտ միօրինակ ունելով զերեսս իւր 'ի յաջողուածս և 'ի ձախողակս՝ ոչ 'ի յաջողուե̃ց բարձրամտէր, և ոչ 'ի ձախողութե̃ց լքանէր, զուարթագին ունելով յա̃մի զտեսիլ

երեսացն:

Բայց առաւել սքանչելի փայլէր 'ի հաւատս ա̃ծպաշտութե̃: Ոչ երբեք ը̃ հերձուածողս

հա-

հաղորդեցաւ, գիտելով զհնացեալ չարութի̃ նց և զհեստութի̃ն. Նա ոչ երբէք խօսեցաւ ը̃ մանիքեցիս և ը̃ այլ հերետիկոսս՝ գէթ երբեք ընդ բարեկամի՝ և ոչ բան մի, բայց միայն՝ որով հնար էր զնա յանօրէն մոլորութ̃է անտի 'ի բաց դարձուցանել. ասելով, թէ այսպիսեացս բարեկամութի և բանք կորուստ են հոգւոյ։ Նոյնպէս և յարիանոսաց խորշէր գլխովին. մինչև քարոզել ամենեցուն, թէ չէ պարտ առ նոսա և հուպ իսկ լինել։ Որ երբեք եկին առ նա ոմանք յարիանոսաց անտի չարաց, յետ քննութ̃ե երբեք 'ի մտ̃ եհաս անօրէն աղանդոյ նց՝ հալածեաց զնա 'ի լեռնէն, ասելով, թէ չար ես քան զօձս են բանք նց։ Ապա 'ի համբաւել երբեմն սուտ ը̃ արիանոսաց, ո̃պ թէ նաև անտոն զնոցայն դաւանի, զարմացաւ երանելին ը̃ յանդգնութի̃ նց, և զայրացեալ յոգի իւր արդարացի սրտացաւութ̃բ, միանգամայն և յեպիսկոպոսաց և 'ի համօրէն եղբարց աղաչեցեալ՝ էջ յաղեքսանդրիա. և անդէն հրապարակախօս բանիւք իւրով դատապարտեաց զարիանոսս, ասելով, թէ այս է յետին հերետիկոսութի̃ն, և կարապետն նեռին. և յանդիմանն քարոզեաց 'ի ժողովրդեան, թէ որդին ա̃յ ոչ է արարեալ, և ոչ յոչէից եղեալ, այլ՝ իսկակից՝ նոյնագոյ բնութի ը̃ հօր, զի մի կարծիցեն զնա արարած, կամ որդեգիր, և կամ անուանակոչութ̃ի լոկ։ Ամպարշտութի մեծ է ասէ՝ և խորհիլ իսկ մտօք, թէ էր երբեմն՝ յորժամ ոչ էր. որովհետև բանն ա̃յ, ա̃ծ յաւիտենական, մշտնջենաւորակից է հօր,

զի

զի 'ի հօրէ անտի ծնաւ, որ էն միշտ: Այս և ասէր. մի՛ լիցի ձեզ մի՛ և մի՛ լիրօք հաղորդ լինել արիանոսաց. զի զի՛նչ միաբանութի է լուսոյ ընդ խաւարի. դուք՝ որք ճշմարտութ հաւատայք, քրիստոնեայ էք. իսկ նք զբանն այս է զորդին, որ յայ հօրէ է, արարած անուանելով, ոչինչ ի՛ւիք ընդհատ են 'ի հեթանոսաց, * որք զարարածս պաշտեն, և ո՛չ զարարիչն, որ է օրհնեալ յաւիտեանս՝ ամէն ||: Ստուգութ ասեմ, զի նոքին իսկ տարերք զայրանան, և ամ արարածք ընդ առաքելոյն բանի՝ հեծեն ընդ մեզ արիանոսաց մոլեգնութեն. զի նոցին իսկ արարածոց հաւասարեցին զորդին նյ, որով ամ, և յորում ամ ինչ եղեն:

Պատմելի է, թէ այս քարոզութի մեծի առն՝ որչափ հաստատեաց զժողովուրդն 'ի հաւատս: Քանզի մեծապէս խնդացին՝ տեսանելով, զի սուրբն եկեղեցւոյ նզովէր զառ 'ի թշնամւոյն սերմանեալ դքամարտ հերետիկոսութին: Եւ էր տեսանել յայնժամ, զի առ հասարակ մեծ և փոքր՝ այր և կին 'ի տանց ելեալք, թո՛ղ զքրիստոնեայս, զի և հեթանոսք անգամ, և քուրմք իսկ կռոց՝ 'ի տունն ամն խուռնընթաց դիմէին, ասելով. Սեր լիցէ՝ աղաչեմք, զի տեսցուք զայրն այ. քանզի այս էր անուն անտոնի առ ամենեսին: Եւ խնդրէին մերձենալ գոնէ 'ի դրօշակ հանդերձի նր, հաւատս ունելով թէ և լոկ հպելն բժշկութն օգտէ նց: Եւ ո՞ կարէ ասել, թէ քանի՛ դիւահարք՝ և պէսպէս ախտաժէտք ազատեցան յայնժամ. քանի՛

աւար

աւար կապտեցաւ 'ի դրօշելոց անտի. և քա-նի՜ք 'ի հեթանոսական մոլորութե̃ զերծեալք 'ի մերս խառնեցան հօտ: Այլ արդարև այնչափ բազում, մինչև 'ի սակաւ աւուրս թիւ դարձելոցն 'ի կռապաշտութե̃ առաւելոյր ք̃ զբազմութի̃ եկելոցն 'ի հաւատս ընդ ամն ողջոյն: Այլ յորժամ ընկերքն անտոնի արգելուին զխուռն ընթացս բազմութե̃ն, կարծելով, թէ նեղէ զնա ամբոխ ժողովրդեան, նա համարձակութեամբ սրտի ասէր ցնոսա. Մի՛թէ այս ժողով մարդկան մե՞ծ իցէ քան զամբոխ դիւացն. կամ թէ բազմութի̃ պաշտօնատիրացս՝ որ գան զհետ մեր, յոլովագո՞յն իցէ քան զգումարտակ մրցողացն ընդ մեզ 'ի լերին անդ:

Դէպ եղև՝ զի 'ի դառնալն նր̃, և 'ի գնալ մեր զկնի նր̃ մինչև 'ի դուռն քաղաքին՝ կին մի 'ի թիկանց կուսէ սկսաւ աղաղակել ասելով. Մնա՛ ինձ այրդ ա̃յ, դուստր իմ չարաչար այսահարի 'ի դժնդակ դիւէ. Մնա՛ աղաչեմ՝ Մնա՛ ինձ, զի մի՛ և ես անկեալ մեռայց: Զայս իբրև լուաւ սքանչելի ծերն, յորդորեալ 'ի մէնջ, այլ և ինքն իսկ կամակար յօժարե̃լ զտեղի էառ վայր մի: Այլ իբրև մերձ եղև կինն առ նա, և աղջիկն անկեալ կայր հերարձակ, յաղօթս եկաց նա անմռունչ առ Տր̃ Յս̃. և իբրև ետ զանունն Յս̃ի Քս̃ի՝ ել վաղվաղակի այսն պիղծ: Այլ այնպէս աղջիկն ողջացաւ, և ժողովուրդն փառս տային ա̃յ, իսկ մայրն խնդութե̃ լի եղև. այլ ինքն ուրախ լինէր, զի դառնայր անդրէն 'ի ցանկալի միայնարան իւր:

Պօղոս.

Գլուխ . ԺԲ ։

Մեծաբանութիւն անտոնի ընդ արտաքին իմաստասէրս ։

Եւ էր Անտոն՝ իմաստուն յոյժ . և այս իսկ էր զարմանալի յանձին նր՟ , զի չէր նր՟ ուսեալ գիրս , այլ ամիւ՟ մտավարժ էր և լի հանճարով իմաստութե՟ ։

Եկին երբեմն առ նա երկու հեթանոս իմաստասէրք . և կարծէին՝ թէ դիւրին իցէ նց՟ խաբել զանտոն . և էր նա յայնժամ յարտաքին լերինն ։ Եւ իբրև ետես զնս՟ , ծանեաւ 'ի դիմաց անտի նց՟ զի հեթանոսք էին . և մատուցեալ ը՟ առաջ նց՟ խօսիլ սկսաւ ը՟ նս՟ թարգմանաւ՝ այսպէս . Ուստի՞ իցէ ձեզ իմաստնոցդ աշխատ լինել և գալ 'ի հեռաստանէ առ այր մի տխմար ։ Եւ յասել նց՟ , թէ դու չես տխմար , այլ մեծ իմաստուն , պատասխանի ետ նց՟ զգօնութե՟ , և ասէ . եթէ առ տխմարս եկիք , 'ի զուր են աշխատանք ձեր . ապա եթէ համարիք զիս իմաստուն լինել՝ և ունիլ յանձին զիմաստութի՟ , բարւոք է ձեզ զհետ երթալ այնմ՝ զոր գովելի գտանէք . զի պարտ և պատշաճ է զհետ երթալ բարւոյն ։ Եթէ ես գայի առ ձեզ, պարտ էր ինձ նախանձել ը՟ ձեզ . այլ զի դուք եկիք առ իս իբրև առ իմաստուն , եղերո՛ւք իբրև զիս քրիստոնեայ ։ Եւ անդէն 'ի բաց մեկնեցան 'ի նմանէ իմաստասէրքն , զարմացեալք երկոքումբք , եթէ՛ ը՟ ուշիմ միտս նորա , և եթէ ը՟ հանելն նր՟ զդևս ։

Ըստ

Ըստ սմին օրինակի և զայլս յիմաստնոց աշխարհիս՝ որք խորհէին ծաղր առնել զնովաւ իբրև զի էր առանց դպրութե՛, այսպիսի բանիւ՛ պապանձեցոյց, ասելով. Ասացէք ինձ, թէ ո՞ր է յառաջագոյն. միտքն՝ եթէ գիրն. և ո՞ր իցէ սկիզբն միւսոյն. արդեօք մի՞տք ՚ի գրոց, եթէ գիրք ՚ի մտաց ունիցին զծագումն: Եւ յասել նց, եթէ միտք են առաջնորդ և գտակ գրոյ. ասէ Անտոն. ապա ուրեմն՝ եթէ ուրուք միտք ողջ իցեն, այնպիսին չունի պէտս գրոյ: Արդ՝ ո՞վ ոք յեղելոց անդ ո՛չ խրախուսեաց արդեօք ՚ի լուր բանիցս յաղթութե՛. որովհետև և նոքին իսկ՝ որք յաղթեցանն, յիմարեցան յանձինս, զարմանչանալով ը այնչափ ուշիմութի հանճարոյ անուս անձին: Ոի թէպէտև անապտուն ոք էր, և վայրաբնակ և լեռնակեաց զա՛մ աւուրս, բայց ո՛չ էր նա իբրև զմի ՚ի շինականաց վայրենեաց և ՚ի տխմարաց, այլ՝ զուարթամիտ և քաղցրաբարոյ. և բանք բերանոյ նր ը պատուիրանի առաքելոյն՝ իբրև ածայլն աղի՛ համեմեալ էք. մինչև ոչ ումեք լինիլ ատելի, այլ ամենեցուն սիրելի:

Յետ այսորիկ՝ ո՞վ թէ թեթև ինչ էր երկիցս խայտառակել նր զհեթանոսս, յաւելին գալ առ նա յերրորդում նուագի և այլ իմաստակք ըմբռնեալք գլխովին ՚ի մեայլ կուրութե՛ իմաստութե՛ Դիս այսորիկ, անուանիք յա՛մ փիլիսոփայական արուեստս իմաստից իւրեանց՝ իբրև կատարեալ իմաստունս: Սք իբրև սկսան խնդրել ՚ի նմանէ զբան հաւատոյ մերոյ, որ ՚ի ՔՍ ՅՍ. և ջանային որ-

որպէս զնա պատիր բանիւք սոփեստական հարցուածոց յղգս ածընկալ սբյ խաչին, նա վայր մի 'ի լռութ հանդարտէ՝ աւաղեաց կարեկցութ զմոլորութի նր. ապա Թարգմանաւ, որ զբանս նր գիտէր բարւոք և անվրթար յեղուլ 'ի յոյն լեզու, խօսիլ սկսաւ՝ և ասէ. Ո՞րն առաւել վայելուչ է և համեստ, զխաչն պաշտել, եթէ պաշտամանց ձերոց զչնութի, զհայրասպանութի, և զմծղնէութի ընծայել. Երբ յառաջնումն անդ տեսանի արհամարհութ մահու, որ է պսակ պանծալի առաքինութեց. իսկ յերկրորդումն գործելի կրօն՝ ուսուցիչ պղծագործութեց: Օ՛ինչ լաւագոյն ես Թուի արդեօք. ասե՞լ՝ թէ բանն այ մնալով՝ որ էրն, էառ վն մերոյ փրկութե զմարմին մարդկային, զի կցորդ լինելով մահկանացու մերում՝ բարձրացուսցէ զմեզ յերկինս, և հաղորդս արասցէ երկնաւոր բնութն. եթէ՝ այնմ, որ դուք ասէք, որ ածեղէն մտաց բովանդակ հոսումն է, (որ է մարդն), խոնարհել զգլուխ իւր յերկրպագութի տաբերաց, և ընծայել զերկնաւորն անուն ածական՝ պաճարեղինաց և սողնոց նմանութե: Որո՞վ բերանով յանդգնիք զքրիստոնէիցն ծաղր առնել հաւատոյ. որք ասեն, թէ քս որդին այ առանց իւիք անձին այլայլութե, է մասու սկսաւ լինիլ՝ որ ինչ ոչ էր, և միանգամայն մնաց՝ որ ինչ էրն. որպէս և դուք զհոգին յերկնուստ վայրաբերեալ, ոչ միայն 'ի մարմին մարդկային, այլև 'ի սողնոց և յանասնոց մարմինս Թաղէք: Քրիստոնէիցն հաւատք խոստովան լինին, եթէ ած վն փր-

կութե

կուռ մերոյ եկն յաշխարհ. իսկ դուք զանձին հոգւոյն բուռն հարեալ պատմել՝ այսր անդր զնոյն տարուբերէք։ Հաւատք քրիստոնէից, որ գիտէ յարգանօք պատուել զամենակարողութիւն նորա՝ և զողորմութիւն, ըստ նմին և ՚ի վեր բերէ ասելով, թէ՝ և մարմնանալ նորա եղև հնարաւոր. այլ այնպէս, զի զիջումն նորին ոչինչ պակասեցոյց ՚ի մեծվայելչութենէն։ Այլ դուք, որք զհոգին զառ ՚ի յատակաբուղխ ազբերէն նորա անդստին հոսեալ՝ ասէք անարգաբար յերկիր անկեալ, և զնոյն խշխէք և՛ փոփոխական և յեղյեղուկ առնել յետ առաջին նուաստութեան իւրոյ, դոյլին անարգանօք հոգւոյն և զտիրական բնութիւն յաւիտենից՝ թշնամանէք ամբարիշտ լեզուաւ։ Քանզի պատկերն, որ՝ ըստ ձեզ՝ յինքն բերէ զբնաւոր նմանութեան իւրոյ սկզբանն, որոյ և մի և նոյն է ասէք գոյացութիւն ընդ այնմ՝ յորմէ եկն յառաջ, անշուշտ և զիւրն նուաստութիւն և զնախատինս առ սկիզբն անդր տարեալ ձգէ։ Ապա տեսէք, զի ձերովդ հայհոյութբ նախատինք հոգւոյ առ հայրն իւրեանց (ըստ կոչելոյ ձեր զնա) դառնան։

Գիտեմ, զի զխաչն տեառն մերոյ յոյժ քննի ատտանօր մեզ ՚ի դէմս ածէք։ Ա՛ղէ, զի՛նչ գարշութիւն կրօնի իցէ այս։ Ո՞չ ապաքէն լաւ է՛ս է համբերութեամբ յանձն առնուլ զխաչն, կամ զայլազգ ինչ մահ տուեալ յանօրինաց, քան զխնդրեալն ողբալ զթափառական և զանատոյգ վաղս զկնի ոսխրայ։ Ամաչեսջի՛ք աղաչեմ, ՚ի դաւաճանութենէ տիփոնայ չոյն. ամաչեսջի՛ք ՚ի փախստենէ, և ՚ի

զժնդակ որդեկերութեանց կռոնոսի։ Զամօթի հարջիք 'ի հայրասպանութէ և յազգապղծութէ դիոսի. պատկառեցարո՛ւք յառևանգութեանց և 'ի լրտնութեանց նր̃ ը̃ կանայս և ը̃ մանկունս։ Սա ա̃ ձերոց քերթողացդ յօդելոյ՝ 'ի լրութիւն մոլեգին տռփանացն անյագութե՛ ետ զձայնարձակութի՛ մեղկաղէտ թախանձանաց սիրոյ։ Սա խոյացաւ 'ի ծոցս դանայեայ՝ ինքնին եղեալ հոսմունք և կայլէնք։ Նոյն և ասաց ձայնիւ՛ թևապարեաց 'ի գիրկս ղետոլայ։ Նա ինքն անագորոյն դուեղ առ իւր սերունդ՝ ապականեաց զարքայորդին սպասաւորութ̃ հաւուց թռուցելոց։ Այդ հաւատք են ձեր, և այդ պաշտամունք դենից ձերոց. և դոյն այդ զարդք և պաճուճանք մեհենից ձերոց։

Բայց ա՛ղէ՝ արդար դատաստանաւ վ̃ն ձերոյ իսկ փրկութե՛ տո՛ւք զլրաւն իմոցս բանից։ Զխո՛րդ թողի ձեզ. զա̃մն՝ որ ինչ կայ դրեալ 'ի գիրս քրիստոնէից՝ պա՛րտ է հաւատալ, եթէ և ոչինչ։ Եթէ ոչինչ. ապա և ո՛չ զանուն խաչին՝ զոր անարգէք, ճանաչէք։ Իսկ եթէ զա̃մն պարտ է հաւատալ, զի՛ է՝ զի երբ 'ի նոյն գիրս առընթեր խաչին զհետ յարի յարութի՛ն, ապառուամ բանիւք զա̃ծային չարչարանս թշնամանէք ևեթ, և ո՛չ վաղվաղակի 'ի վ̃ր բերէք զկուրաց տեսանել, զխլից լսել, զդնացս կաղաց, զսրբիլ բորոտից, զծովուն հնազանդիլ տ̃ն իւրում որ գնայր 'ի վ̃ր. զդիւաց հալածումն, զմեռելոց յարութի՛. և զննջեցելոց զվերելս 'ի խորոց ներքնոց։ Այս ա̃մ ա̃ր ձանագրեալ կան

յանձային գիրս, զորս ապախտ առնէք. և 'ի նոյն մատենի բովանդակին գովեստն մեծի վայելչութեան նր, և անարգանքն մահու: Սն որոյ՝ 'ի բաց եդեալ զախտ ատելութե, որով պաշարեալ դնիք, նոյնհետայն գտջիք, թէ յս է ճշմարիտ ած, և թէ վն փրկութե մարդկան՝ զգեցաւ զտկար բնութիս մեր զայս:

Բայց արդ՝ և դուք, թէ չիցէ ձեզ պատկառելի, պատմեցէք մեզ զկրօնդ ձեր. այլ զիր պաշտամունս մարթացի յառաջ բերել աւաղելիդ մոլորութե 'ի միջոյ անտի այնչափ դարշութեց և անմիտ մտածութեց. և թէ ոչ՝ գուցէ (ոչ լսեմս) առասպելս լինիլ ասիցէք զդից ձերոց զպղծագործութիս, և զանողորմութիս, և զունայնութիս, և զմեռելութիս, այլաբանութբ քօղարկեալ զնն, զպերսեփոնէ զառևանգեալն՝ երկիր կոչելով, զկաղեալն և զանպիտանն հեփեստոս՝ հուր, զհերա՝ օդ, զապողոն՝ արեգակն, և զարտեմիս՝ լուսին. զպոսիդոն՝ ծով, և զառաջնորդն անառակութեց զդիոս՝ եթեր կամ երկին: Եւ յետ այսպիսի ժպրհութե սուտակապաս չքմեղութեց՝ տակաւին ոչ զամ՝ այլ զհատուածս ընդունիք՝ արհամարհեալ զհաստիչն բոլորից: Ապա եթէ՝ գեղեցկութի տարերացս ձգեաց զձեզ 'ի պատիւ իւրեանց, արժան էր օրինօք զկրան քննել. և սքանչանալ ևեթ պարտ էր, և ոչ բնաւ պաշտել զնս. զի մի պատիւն արարածոց՝ նախատինք լիցի արարչին: Քանզի ով այդմ խոտորնակ ընթացից, ընդ որ դուքդ գնայք, և պատիւ Ճարտարապետին 'ի տռւնն փոխաբերել, և Ճարտարութի

բժշ

բժշկեմ՝ դեղոցն ընծայի, և ամ̃ Ճարտարաց արդիւնք և գովութիք՝ գործոցն համարին։ Նու արդ՝ զինչ առ այսոսիկ ունիք ասել, որով ծանիցուք, եթէ կայցէ ինչ արժանի եպերանաց 'ի խաչն, որ այպանելի թուէր յաչս ձեր ։

Ընդ այս պնդատուութեան՝ ակնկորել փիլիսոփայիցն, ակնարկի առնէին և քրթմնջէին ընդ միմեանս. իսկ անտոն հեզլիկ ժպտելով՝ միաբանգամ Թարգմանաւ ասէ ցնս ։ Տարերքդ իսկ՝ ոչ ասացաք, ակն յանդիման ցուցանեն զարբանեկութի իւրեանց արարչի ։ Այլ դուք զի զամ̃ ինչ սոփեստական զննութ̃ դատիք իբր հարկաւոր իրօք՝ գովլին այդուիկ Ճարտարութ̃ և զմերս հաստատել հաւատս ստիպէք ։ Նու արդ աղէ ասացէք ինձ. ծանօթութին ոյ որով օրինակ յայտնագոյն ցուցանի. 'ի ձեռն բանիցն ապացուցի, եթէ 'ի ձեռն գործոցն հաւատոց ։ Նու որն իցէ նախապատիւ, գործն հաւատոց, եթէ խնդիր բանից և փաստից ։ Նք̃ ետուն պատասխանի՝ և ասեն. հաստատագոյն է քան զբանս գործն, և սոյն այդ՝ յայտնագոյն ա̃ծգիտութի ։ Հաւանեալ անտոնի՝ ասէ ցնս. բարւոք ասացիք. զի զգործն յառաջ եկեալ 'ի հաւատոց՝ յօժարութի հոգւոյն ծնանի. իսկ 'ի տրամաբանական վիճաբանութեց հնարելոց 'ի Ճարտարութէ միայն ծագեցաւ հակառակութի ։ Արդ՝ ասէ, յորժամ ոք ունիցի զգործն հաւատոց 'ի սրտի հաստատեալ՝ աւելորդ է այնու հետև բանիցն յօդուած, որով հնարիք խախտել զհաւատսն՝ հաստատեալ 'ի միտս մեր.

մեր. և սակայն շատ ևս այն է՝ զի տկարա-
նայք մեկնել զիմացուածս մեր։ Այդպէս
զօրագոյն են գործք մտացն քան զփաստս
սոփեստական հնարից խաբէութե՛։

Մեք քսի հաւատացեալքս զխորհուրդ կե-
նաց մերոց ո՛չ յիմաստութե՛ աշխարհիս ունիմք
հաստատեալ, այլ 'ի զօրութե՛ հաւատոյն, որ
տուաւ մեզ յԱյ 'ի ձեռն քսի։ Օ այս ճշմար-
տութե՛ իմոցս բանից՝ կարգ իրացն հանապա-
զորդ գործելոց՝ յայտ յանդիման կացուցա-
նէ։ Շատ են մեզ տգիտացս՝ և ձերոց
դպրութեց անծանօթ եղելոցս՝ առ ծանօ-
թութե՛ն այ՝ նոր բանքն միայն։ Ահաւասիկ
մեք յայնչափ բազմութե՛ հեթանոսաց որո-
շեալք՝ ընդ ամ աշխարհ օր ըստ օրէ աճեմք 'ի
բազմութի. իսկ ձեզ յետ գալստեան տն պա-
կասեցան ճարտարմտութիք սնոտի խաբէութե՛ց։
Ահաւադիկ մեք զանկեղծ հաւատոյն քսի
քարոզելով, զկռապաշտութիս կործանեցաք.
և քարոզութբ անարգական խաչին քսի ոսկիա-
պատ մեհեանք անկան։ Այլ դուք՝ թէ կա-
րող էք՝ ցուցէք, եթէ ո՛ւմ ումեք հաւանե-
ցուցիք մանուածովք բանից նախապատի՛-
առնել զհեթանոսական պաշտամունսդ ք
դքն։ Աւադիկ ընդ ամ երկիր ծանուցեալ է
քն՝ ճշմարիտ որդի այ. ոչինչ զօրեն պերճա-
խօսութիքդ իմաստակաց, և փիլիսոփայական
վիճաբանութիքդ խափան լինել բազմութե՛
հաւատացելոց։ Օ խաչեցելայն կարդամք,
և բովանդակ դևք՝ զորս դուք իբրև ածս
պաշտէք, հեծեն՝ մինչեն, և յերեսաց նշանի
տէրունական խաչին իսկ և իսկ հալածին 'ի
մարմ.

մարմնոց այսահարաց։ Ո՞ւր են արդ՝ այն առասպելախօս պատգամքն. ո՞ւր հմայք եգիպտացւոց. ո՞ւր մոգուցն թովչութիւնք։ Ա՛պաքէն կապտեցաւ ունայնացաւ այդ ամ՟ 'ի ժամուն, յորում 'ի խաչէ անտի ահագին ձայնիւ՛ որոտաց ք՟ս ընդդէմ դ՟ի։ Եւ ահա թողեալ ձեր զխուռներամ մնոտեացդ անպիտանութի՛ իշխեք այսմ առնել զփառաւոր

մահն յ՟ի։

Եւ զայն զի՞ առնիցէք, զի հեթանոսականդ պաշտօն՝ ոչ ուսուցեք 'ի բռնութե՟ թագաւորաց հարստահարեալ երբեք, այլ առաւել հաճոյ յաչս աշխարհի երևեալ, և մարդկային սատարութ՟ք ամրացեալ, ինքնին վաղուրեմն կործան անկաւ։ Իսկ մեք ծառայք ք՟սի, որչափ առաւել ճ՟նշիմք, այնչափ 'ի վեր բարձրանամք, և ծաղկեմք բարգաւաճիմք։ Դրօշեալք ձեր երբեմն պահարկեալք 'ի մէջ որմոց պաճուճելոց՝ յերեսաց անտի հնութե՟ վաղու ևս խրթնացեալ անկան։ Բայց վարդապետութի՟ն ք՟սի, որ ձեզ յիմարութի՟ թուի և խաղ, թէպէտ և բուռն սաստկութե՟ բռնաւոր իշխանաց հալածչաց տարաւ, թէպէտ և ազգի ազգի արհաւիրս կրեաց 'ի յարուցելոց անտի 'ի վ՟ր ն՟ր, սակայն յոչ իմիք մասին աշխարհի ամփոփեալ փակի, և ոչ ՟է իւիք սահմանօք խուժադուժ ազգաց արգելեալ դնի. Քանզի ե՞րբ այլ՝ այսչափ ճառագայթ ա՟ծգիտութե՟ն ծագեաց։ Ո՞րք այսպէս 'ի մի զուգեցան գեղեցիկ առաքինութիւնք. ժուժկալութի՟ն յամուսնութե՟, և կուսութի՟ն յեկեղեցւոջ։ Փայլէ փառաւոր՝ արխա-

կան

կան հաստատուն վկայք մ՛ն ա՛ծն իւրեանց ։

Եւ մ՛ց ա՛մբ սկիզբն՝ խաչն ք՛սի ։

Եւ արդ՝ քանզի դուք 'ի մէջ այսչափ համ-դիսից առաքինութեց՝ վարմս արկանէք որոգայթագիր բանից Ճարտարութե, և զՃշմարիտ լոյս արարածոցս սուտերակերպ ձեռնարկութբք ջանայք խաւարեցուցանել. ահա մեք՝ ըստ ասից մերոյ վարդապետին՝ ոչ հեթանոսական պատիր բանիւք, այլ մեկն և յայտնի հաւատովք հաւանեցուցանեմք, որ քան զհաստատուն բանից նախապատիւ է ։ Աւասիկ են սոսա դիւահարք, որք նեղին յայսոց չարաց ։ Եւ կացուցեալ զնս 'ի միջի՝ 'ի վ՛ր եած սսելով. արդ՝ դուք Ճարտարութբ բանից ձերոց, և որով և է ձերովդ չարարտեսա թովչութբ հանէք 'ի սոցանէ զկարծեցեալ ա՛ծս ձեր ։ Ապա թէ չիցէք ձեռնհաս՝ խոստովան լերուք զպարտութիւն ձեր, և 'ի նշան յաղթութեն ք՛սի ապաստան լերուք. և առժամայն զհետ հաւատոց խաչեցելոյն եկեսցէ զօրութի մեծվայելչութեն ։

Զայս ասաց՝ և անդէն իբրև կարդաց զանունն յ՛սի, և կնքեաց զՃակատս դիւահարաց կենարար նշանաւ յանունն ամենասբ երրորդութե, նոյնժամայն դևքն 'ի բաց հալածեցան, ընդ նմին և ընդունայն իմաստուն փիլիսոփայիցն խայտառակեցաւ ։ Քանզի զահի հարան պակուցմամբ ընդ առն զօրութի. յոր տեսանիւր բաց 'ի կորովամտութեն զեղեալ և ա՛ծաձիր սքանչելեաց առատութի ։ Այլ նա զա՛ծն ք՛սի ընծայելով՝ որ բժշկեացն, յաւել անդրէն և ասէ ցնս. Մի համարիք, եթէ

իմ

իմ իցէ տուեալ ուց զբժշկութի. նա ինքն քո
'ի ձեռն ծառայից իւրոց գործէ զայս սքան-
չելիս: Հաւատացէք և դուք. և տեսանիցէք,
զի ջերմեռանդ հաւատքն առ ա̃ծ, և ոչ
ունայն փքացումն բանից ճարտարութե̃ ար-
ժանի գտանի այդպիսի նշանաց: Յօրէնս
անդր խաչեցելոյն լերո՛ւք աշակերտն. և
նմանօ՛ղ մեզ լերուք ծառայից նր̃. և զայս
չափ գիտուՆ հերիք համարեՂ, ոչ եւս 'ի խն-
դիր լինիջիք այնու հետև ծակած իմաստից
անիմաստուՆ: Յայսմայր խօսեցեՂ անտոնի՝
յապուշ կրթեցան փիլիսոփայքն. և մեծա-
րանօք զհրաժարական ողջոյնն տուեա՝ մեկ-
նեցան 'ի նմանէ, խոստովան լինելով եթէ
յոյժ օգտեցան 'ի տեսուէ նր̃:

Գլուխ. ԽԲ.

Գիր ընծայեալ առ անտոն. և գոհանալ
նր̃ ի̃ պատասխանոյ ենեղեցւոյ:

Եւ այս իսկ սքանչելի է յանձին առնս այ-
սորիկ. զի զայր մի բնակեալ 'ի ծագս
աշխարհի՝ շուք իշխանաց և ա̃մ պալատա-
կանքն թագաւորին համբաւէին: Քանզի
ինքնակալն կոստանդիանոս, և արքայորդիք
նորին կոստաս և կոստանդ՝ լուեալ զայս ա̃մ,
բազում անգամ թուղթս առ նա գրէին
իբրև առ հայր, և աղաչէին զնա՝ փոխա-
դարձ գրովք ուրախ առնել զնս: Այլ նա
միօրինակ կալով ա̃ղ և էր յառաջ քան զհա-
սանել թղթոց, ոչ ինչ յանձին այլայլէր

վ՟ս իշխանացն ողջունի. և ժողովեսցեն առ ինքն զմիայնակեացս՝ ո՟ք երբեմն առանց թղթոցն ընդունելութե՟, ասէր ցն՟ս. Թագաւորք աշխարհի թուղթս առաքեցին առ մեզ. այլ զինչ զարմանք են այս քրիստոնէից. Ոչ է թէպէտև այլևայլ իցեն աստիճանք պատուոյ, սակայն միօրինակ է ծնունդ և մահ ամենեցուն։ Այդ իսկ են ա՟մ պատուով պաշտելի, և դոյն օգուով չափ պահելի, զի գրեաց ա՟ծ օրէնս մարդկան, և զի 'ի ձեռն որդւոյ իւրոյ ձոխացոյց զեկեղեցի իւրովք պատգամօք։ Ոչ է կայ բնաւ կրօնաւորայ՝ և թղթոց թագաւորաց. և զի առից զնամակս, որոց չեմ տեղեակ զարժանին գրել անդրէն ըստ
նոցին կարգի պատուի ողջունի։

Այլ երբև աղաչեցին զնա միաբան եղբարքն՝ մխիթարել գրով իւրով զքրիստոնեայ թագաւորսն, զի մի՛ լռութեամբ իւրով դառնասցեն զայրասցին, գրեաց արժանաւոր պինի բանից թղթոցն, զոր ընկալաւ։ Իսկ զառաջինն գովեաց զն՟ս՝ վ՟ս պաշտելոյ նց զք՟ս, և յետ այնորիկ առաջի եդեալ զփրկարար վարդապետութի՟ յուշ արար նց, զի մի՛ մեծ ինչ համարեսցին զարքայական իշխանութի՟ն, և զի մի՛ մարմնաւոր տէրութե՟ն փքացեալք՝ անգիտանայցեն զանձինս, թէ մարդիկ են, և կ՟մ մոռանայցեն՝ թէ հանդերձեալ են դատիլ 'ի ք՟է։ Յետ ա՟մի՝ յուշ արար նց զմարդասիրութի՟ առ հպատակս, և զարդարութի՟, և ըզխնամ 'ի վ՟ր տնանկաց. և եդ նց վկայութի՟ թղթոյն՝ թէ մի է մշտնջենաւոր թագաւոր ա՟մ յաւիտենից յ՟ս ք՟ս։ Զոր ընկալեալ իշխանաց՝

նաց՝ անպատմելի խնդութ. լնուլին։ Եւ համ-
բաւ սրբութեն անտոնի առաւել ևս մեծա-
նայր առ ամենեսին, մինչև ցանկալի լինել
կոչիլ որդի նորին։ Քանզի սքանչելի մար-
դասիրութին նր առ եկեալսն՝ զամենեցուն
սէրն յինքն ձգէր։

Արդ՝ իբրև խայտառակեաց զհեթանոսս,
խորտակեաց զթագաւորս, և սփոփէր մխիթա-
րեաց զեղբարս, դարձ առնէր անդրէն 'ի ներք-
սագոյն լեառն՝ և 'ի սովորական խստամ-
բերութիւն։ Եւ անդ՝ բզմ. անգամ 'ի շրջիլն և
'ի նստիլն է. այնոսիկ՝ որք գային առ նա, լի-
նէր 'ի զարմացման՝ է. գանխելի։ Եւ յետ
ժամուց ինչ անցանելոյ՝ ապա պատասխանի
առնէր ըստ առաջին բանիցն կարգի. յորմէ
իմանային, թէ գաղտնի ինչ յայտնութեց եղև
տեսող։ Քանզի և 'ի լերին անդ կալով՝ կան-
խագէտ լեալ ամի, որ ինչ գործէին հեռա-
գոյնս յեգիպտոս, պատմեաց սրապիոնի ե-
պիսկոպոսին, որ նստէր անդէն։

Զհետ այսորիկ զողբալին ետես տեսիլ՝
և զաղբերահոս արտասուաց արժանին։
Քանզի 'ի գործել խուրում զձեռագործ՝ մինչ-
դեռ շուրջ նստեալ կային զնովաւ եղբարքն,
անթարթափ յառեաց զաչսն յերկինս՝ հա-
ռաչելով եյոգւոց ելանելով։ Եւ յետ սա-
կաւ պահու՝ 'ի կարգի անդ եղելոյ յայտ-
նութեն՝ դողումն կալաւ զնա առ սաստիկ ցա-
ւոցն. և վաղվաղակի 'ի գուձս իջեալ տարա-
ծեաց զանձն առաջի այն, և աղաչէր՝ զի
գթութ. խորով 'ի բաց դարձուսցէ զհանդեր-
ձեալ չարիսն։ Զհետ եկին պաղատախառն
աղօ-

աղօթից՝ առուք արտասուաց. և երկիւղ
մեծ անկաւ 'ի վ՟ր շուրջ եղելոցն, մինչև
աղաչել նոցա՝ զի յայտնեսցէ նոցա զայնպիսի ցա-
ւագին տեսիլ։ Այլ 'ի սաստիկ հեկեկա-
նացն հեղձամուղձ լինէր ձայնն, և լեզուն
արգելոյր 'ի լալոյ անտի. և 'ի բուռն ա-
նել անձին՝ հեծեծանօք բանքն ը՟ հատէին։
Իւ հազիւ ուրեմն բարբառ արձակեալ լալա-
գին՝ սկսաւ ասել. լաւ էր ինձ որդեակք՝ ե-
րագահաս մահուամբ զառաջս ունել մօտա-
լուտ չարեացն։ Զայս ասացեալ՝ անդրէն
յարտասուս լուծաւ. և յօդեալ զբարբառ
բերանոյ ը՟ դառն հեծու՟իս սրտի՝ ասէ. մեծ
և համօրէն տիեզերաց անլուր չարիք մօտ առ
դուրս հասեալ կան։ Հաւատք կաթուղիկէ՝
անհնարին մրրկաւ վրդովեսցի. և մարդիկք
նմանեալք գրաստուց՝ կեղեքեսցեն զորբուխս։
Քանզի տեսի շուրջ զսեղանով ա՟ն զբազ-
մութ՟ի ջորեաց, որք ստէպ աքացի հարկանե-
լով զամ՟ն խախտարեալ ցրուէին։ Այս է պատ-
ճառն հեծեծանաց իմոց՝ զոր լուէք։ Իւ
եղև ձայն ա՟ն՝ որ ասէր. պղծելով պղծեսցի
սեղան իմ։

Իւ ոչ յետ բազմաց արդեամբք տեսիլն 'ի
գլուխ ելանէր. զի յետ երկուց ամաց զօրա-
ցաւ անօրէն մոլեգնութ՟ին արիանոսաց։ Իւ
էր տեսանել յայնժամ եկեղեցեաց յափշ-
տակութ՟ի, և ա՟ծային սպասուց սեղանա-
կապտութ՟ի։ Յայնժամ եղեն 'ի պղծութ՟ի պաշ-
տամունք որբուն դարշելի ձեռօք հեթա-
նոսաց։ Յայնժմ դասք քրիստոնէից 'ի ձեռն
յ՟ամարտ հնարից հեթանոսական բռնութ՟

ստ-

տստովք արմաւենեօք, (որ առ աղեքսանդ-
րացիս էր նշանակ կուսպաշտութ.,) ստիպա-
վարէին յեկեղեցին, զի 'ի ժողովրդենէ
անտի արիանոսաց լինիլ համարեցին: Ո՛վ
անբերելի չարեացս. սոսկայ անձն իմ՝ 'ի պատ-
մել զիրսն՝ որ յայնմ ժամու գործեցան:
Կուսանք և կանամբիք մատնեցան 'ի խայ-
տառակութ. արիւն ոչխարացն քմի հեղեալ
'ի քմեան տաճարի՝ թաթաւեաց զսեղանս.
և աւազանն մկրտութ. պղծեցաւ ը̃ կամս
հեթանոսաց: Ոչինչ վրիպեցաւ 'ի ճշմար-
տութ. տեսլեանս. ոչ և յելից իրացն յայտնի
եղև. զի խեռութի ապացող ջորեացն նշանակ
էր ամբարշտութ. արիանոսաց:

Բայց զտրտմութիս զայս փարատեցոյց մխի-
թարիչն բանիւք բարեյաջողութ. յետագայ
յայտնութեն, և ասէ. Մի՛ խռովառ տրտմիջիք
որդեակք. զի ոչ բարկացաւ տր, նոյնպ դար-
ձեղ ողորմեսցի. ևեկեղեցին փութով ըն-
կալցի զառաջին իւր վայելչութի. և զորս պա-
հեցին զհաւատս տն 'ի հալածանս, տեսջիք
միւսանգամ նովին պայծառութբ լուսափայ-
լեալս: Դարձցին անդրէն յորջս իւրեանց
օձքն. և հաւատքն և ևս ը̃արձակ տարածես-
ցի. բայց միայն զգո՛յշ լերուք անձանց, զի
մի՛ անկեղծութի հաւատոց ձերոց շաղախեալ
յաղանդոյ արիանոսաց աղաւաղեսցի: Ձէ
այդ վարդապետութի առաքելոց, այլ՝ 'ի դե-
ւաց և 'ի հօրէն նց 'ի սատանայէ է: Այլ
ը̃ անմիտութ. գրաստուց՝ 'ի նմանութի անաս-
նոց անբանից օրինակեցան անձինք նոցա:

Յայսվայր եղեն բանք անտոնի:

Բայց

Այլ մեզ ոչինչ արժան է թերահաւատել ը̃ հնարաւորութե գուշակութե մեծի սքանչելեացս 'ի ձեռն մարդոյ։ Ո ի փրկչին խոստումն է՝ որ ասէ. * Ամէն ասեմ ձեզ, եթէ ունիցիք հաւատս քան զհատն մանանխոյ, ասասջի՛ք լերինս այսմիկ՝ փոխեա՛ց աստի անդր, և փոխեսցի. և ոչինչ անհնարին լինիցի ձեզ ||։ Նաև թէ, * Ամէն ամէն ասեմ ձեզ, զի զոր ինչ խնդրիցէք 'ի Հօրէ իմմէ յանուն իմ, տացէ ձեզ. խնդրեցէ՛ք և առնուցուք ||։ Վասնզի և ինքնին իւրոյ աշակերտաց, և համօրէն հաւատացելոց հօտին՝ խոստացեալ երբեմն զիշխանութի 'ի վ̃ր դիւաց, և երբեմն զբժշկութիս 'ի պէսպէս ախտից, ասէր. * Ձրի առէք, և ձրի՛ տուք ||։ Եւ եթէ ինքնիշխան զօրութ̃բ բժշկէր Անտոն. կա՛մ թէ իւրում կարողութե դրէր, զոր առնէր։ Աղօթիւք՝ և ոչ հրամանաւ նորին՝ դևք մերժէին, և ախտք փարատէին. և ա̃մ նշանք միշտ յանուն ք̃ի ա̃յ մերոյ կատարէին։ Եւ ոք յիմաստնոց զսքանչելիս բժշկութեց՝ Անտոնի ընծայեսցէ, այլ տ̃ն յ̃սի, որ ը̃ սովորական խնամոց իւրոյ մարդասիրութեն ցուցանելով զբարերարութի իւր 'ի վ̃ր ստեղծուածոց, և այժմ զնոյն եցոյց գթասիրաբար 'ի ձեռն ընտրելոյ ծառայի իւրոյ։ Անտոն աղօթէր միայն, և տ̃ր վ̃ն արդեանց վարուց ն̃ր շնորհէր զա̃մ։

* * *

Գլուխ. ԽԹ.

Յիշատակ պաշտպանութեան Անտոնի 'ի հր̄ տառապելոց:

Բազում անգամ՝ և ակամայ ածէին զնա եղբարքն յարտաքին լեառն: Դէպ եղև զի և դատաւորք՝ որք առ դժուարուն ճանապարհին, և առ բազմութեն զկնի եկելոցն, և ահագին անապատին, ոչ կարէին գնալ մինչև 'ի ներքին վանսն առ նա, 'ի հասանել անդր 'ի լեառն արտաքին՝ աղաչաւորս արձակեցին՝ և խնդրէին տեսանել զերեսս նր̄: Իսկ իբրև ոչ կարացին հասանել խնդրոյն, զի յոյժ նեղէր ծերն ձանձրութբ̄ 'ի բազում երթևեկաց, յայնժամ յայլ հնարս մտանէին. զի զմնդեալս 'ի շղթայս, զորս ապիրատուն իւրեանց, կա՛մ ատենական իշխանուին արկեալ էր 'ի կալանս, առեալ յղեցին առ նա, գիտելով՝ թէ անհնար է Անտոնի անտես առնել զնոքօք. ոմ̄ և արդեամբք յաղթեալ յարտասուաց նց̄՝ ելանէր գայր յարտաքին լեառն. զի գիտէր, եթէ աշխատուն իւր օգուտ լինի տառապելոցն. և խրատէր զդատաւորսն, որոց կոչեալ էր զնա, զի 'ի հատանել զվճիռ՝ նախամեծար արասցեն զերկիւղն այ̄ քան զատելուն և զներողուն. և 'ի միտ ածցեն զգրեալն յաւետարանի, թէ * որով դատաստանաւ դատիք, նովին դատելոց էք և դուք‖:

Բայց 'ի խօսիլ անդ իւրում ստէպ յիշէր զցանկալի անապատ իւր: Ն̄ որոյ յետ ակամայ

մայ կամօք յանդիման լինելոյ, յոր սոխակեցին զնա աղաչանք իշխանին, մանաւանդ թէ՝ սգագոյն ես՝ արտասուք տառապելոցն. և յետ կենսատու խրատուցն, և յետ յանձն առնելոյ զմահապարտսն, և զոմանս ես ազատելոյ, իբրև խնդրեաց 'ի նմէ իշխանն փոքր մի ես յամել անդ, նա ետ պլինի. չէ մարթ ինձ յերկար յամենալ աստ. և գեղեցիկ օրինակ ես 'ի մէջ եառ՝ ասելով. որ ձկունք հանեալք 'ի ջրոյ՝ իսկ և իսկ սատակին 'ի ցամաքի, սոյնպէս և կրօնաւորք՝ որք յամեն ընդ աշխարհիկս, նոյն օրին յառասպելս մարդկան կործանին: Վասն այսորիկ՝ ասէ, պարտ և արժան է, զի որպէս ձկունք 'ի ծով անդր, նոյնպէս և մեք 'ի լեառն ճեպեսցուք. զի մի 'ի յամելն մեր արտաքոյ՝ մոռասցուք զներքինն: Զարմացեալ իշխանին ընդ այնչափ իմաստութիւն նորա՝ 'ի վերայ եած զարդարն և զլրաւացին բան՝ որ վասն նորա, և ասէ. Արդարև՝ ծառայ Աստուծոյ է սա. և չէր մարթ լինել այսչափ իմաստութեան յայդպիսի այր ռամիկ, թէ ոչ աստուածային սիրովն էր առաջնորդեալ:

Դարձեալ՝ էր այր ոմն՝ անուն նորա Բաղակ, որ եղև ստրատելատ եպիսկոպոսի առ իշխանութեամբ նեստորի եպարքոսին աղեքսանդրիոյ, գլխովին ձեռնտու և թևակից արիոսեան ամպարշտութեան: Սա այնչափ հալածէր զեկեղեցին Քրիստոսի, մինչև առ մոլեգնութեան սրտին զկուսանս և զկրօնաւորս տայր մերկացեալս գան հարկանել հրապարակաւ: Առ սա գրեաց անտոն գիր, որոյ էր իմաստ այսպիսի. Ահա տեսանեմ զբարկութիւն Աստուծոյ՝ որ գի-

մեալ

մեին դայ 'ի վր̄ քո · դադարեալ 'ի հալածե-
լոյ զքրիստոնեայս, զի մի՛ հասցէ 'ի վերայ
բարկութիւն, որ սպառնայ քեզ 'ի մօտոյ վերա-
դահասն կորուստ : Երբև ընթերցաւ թշուա-
ռականն զթուղթն, ծաղր արար զբանիւք
նորա, և թքեալ 'ի վր̄ ընկեց 'ի գետին · և
զթղթաբերսն ևս անարգէին բազում թշնա-
մանօք՝ պատուէր ետ դառնալ և ասել ան-
տոնի զայս բան · Քանզի փոյթ մեծ ունիս
զկրօնաւորաց՝ հապա և առ քեզ խրատ խրա-
տուէ իմոյ հասցէ : Այլ արագ արագ պա-
տուհասակոծ լինէր՝ որ յոխորտս սպառնայր ·
և յետ հինգ աւուրց վրէժխնդրութին ա̄յ կար-
կէր զապերասան բերան նր̄ :

Քանզի դէպ եղև սմ̄ ելանել երթալ յա-
ռաջին օթեվանն՝ որ արտաքոյ աղեքսան-
դրիոյ՝ քերիոն կոչեցին ընդ նախասացեալ
նեստորի եպարքոսին եգիպտոսի : Հեծեալ
էին երկոքին յերիվարս հեզս, զորս դարմա-
նէին և ընտելացուցէին եր բազակայ առաւել
ք̄ զայլս, ք̄զի նր̄ էին : Արդ՝ իբրև երկոքին
երիվարքն ը̄ բուսոյ բարուցն սկսան խաղա-
պատիլ ը̄ միմեանս՝ հեզագոյնն 'ի նոցանէ յո-
րոյ վր̄ նստէին եր նեստոր յանկարծակի խա-
ծածով ընկեց զբազակ յերկիր, և մոլեգին
բերանաբացութ̄ դիմէին 'ի վր̄ խածատեաց
և պատառեաց անխնայ զազդերս նր̄ · մինչև
փութացէին բարձին և տարան զնա 'ի քղ̄քն ·
և անդ յետ երից աւուրց եհան զոգի · և
յայտնի եղև ամենեցուն ընդ հուպ կատա-
րումն կանխագուշակ սպառնալեացն անտո-
նի 'ի վր̄ բազակայ՝ զարժանին հալածչի-

յան-

յանձին ընկալեն զվախճան։
Բայց զայլս յեկելոց անտի առ նա՝ բարե-
յորդոր բանիւք համեստութե խրատէր ան-
տոն, զի մոռասցեն զփառս աշխարհի՝ փափա-
քեսցին երջանիկ կենաց միայնութե։ Իսկ որք
հարստահարեն լինէին յիշխանութէ անտի և
ոչ գտանէին զիրաւունս, այնպէս սրտի մտօք
պաշտպան լինէր նց, մինչ թուէր թէ ինքն
էր՝ որ փոխանակ նց կրէր զզրկանսն։ Բազ-
մաց օգուտ եղեն բանք սքանչելի ծերոյն.
քանզի և բազումք եղեն՝ որոց թողեն լքեն
զերևելի մեծութիս, և պաւագուի զինուո-
րութե, զնորին շաւղացն զհետ ընթացան։ Իսկ
զի զանբաւսն 'ի մի բան համառօտ բովան-
դակեսցուք, բժիշկ իմաստութն պարգևեալ
էր քնի զնա եգիպտոսի։ Ո՞վ ոք զտրտմութի
իւր առաջի անտոնի ոչ փոխեաց յուրախութի.
ո՞վ ոք զբարկութիւն անդէն ոչ շրջեաց 'ի հան-
դարտութի. ո՞վ ոք ոչ փրատեաց զսուգ որբութեն
'ի տեսանել զնա. ո՞վ ոք ոչ 'ի բաց թօթա-
փեն զտրտմութի տառպնաց իւրոց յերեսաց
աղքատութե, միանգամայն արհամարհեաց
զփարթամութիս մեծատանց, և ուրախ եղև
'ի վր աղքատութե իւրոյ։ Ո՞ր կրօնաւոր թու-
լացեն և ոչ անդրէն զօրացաւ յորդորմամբք
նր. ո՞ր երիտասարդ բորբոքեն 'ի ցանկութի
և ոչ խրատուք նր եղև սիրող պարկեշտութե։
Ո՛ր այսահար ոք՝ առանց բժշկութե դարձաւ
'ի նմանէ։ Ո՛վ ոք թշնամւոյն խորհրդովք
վարանեն ոչ հանդարտեաց 'ի մթացուցիչ
խռովութէ անտի, և անդորրացեն ոգւով դար-
ձաւ 'ի նմանէ։ Քանզի գիտէր, թէ զինչ

է   ինչ

ինչ նեղութին յանձին կրէ այր իւրքնչիւր, և յարդեանց կենացն ընտրելով զոգիս մատուցանէր զառողջալար բանիցն զբժշկութին ըստ իւրաքանչիւր վիրաց: Նաև աստի յայսմանէ եղև, զի յետ ծաղկելոյ վարդապետութե նր՝ նմ հնարք բանսարկուին 'ի յայտ եկին: Նաև բազումք յօրինողաց՝ որոց խօսեցեալ էր առն, ընդ տեսանելն զնա՝ ոչ թէ անդստին յառագաստէ 'ի դուրս մեկնեալք՝ 'ի ծոց մօր եկեղեցւոյ հանդարտեն նստան, եղեն կուսանք քնի:

Զինչ ևս յերկարեցից. յամ աշխարհաց մարդիկ խուռն ընթանային առ նա. և յամ ազգաց զանազան լեզուք խնդրէին տեսանել զայրն քաջ պատերազմող՝ զարի ախոյեանն ընդդէմ դիւաց: Ոչ ոք զանգատ կալեալ երբէք իբրև յանօգուտ աշխատեն 'ի գալ անդ առ նա. ամենեցուն եղև շահավաճառ մեծ՝ զուարձալի և ցանկալի փոխան վաստակոցն: Զի աշխատութի ճանապարհին անդրէն զթոշակն յինքեան բերէր շահեկանութ. ոչ և արդեանցք յայտնի ցուցան: Զի յետ վախճանի նր՝ առ հերկ ոչ ոքք մնացեն լացին այր իւրաքանչիւր զհայրն իւրեանց:

Գլուխ. Ի։

Մերձենին [illegible] առ [illegible]
[illegible] Հայաստանի։

Իսկ թէ զինչպիսի եղեւ կատարած կենացն իւր, արժան է՝ ոչ ինձ յիշատակել, նոյնպէս եւ ձեզ յօժարութե լսող լինել. քզի եւ վախճանն նր նախանձելի եղեւ ամենեցուն։ Որդ՝ դէպ եղեւ նմա ըստ սովորութե իւրում գալ 'ի տես եղբարց, որք էին յարտաքին լերինն. եւ անդ տեղեկացեալ 'ի տեսչութենէ ածային խնամոց վն մահուան իւրոյ, խօսիլ սկսաւ այսպէս։ Լուարուք որդեակք զվերջին խրատ հօր ձերոյ. զի ոչ կարծեմ այլ եւս յայսմ [illegible]ի տեսանել մեզ զմիմեանս։ Ստէ-պէն կարէք բնութեն՝ յետ հարիւր եւ հինգ ա-մաց հասակի՝ լուծանիլ 'ի մարմնոյ։

Զայս իբրեւ խօսեցաւ, տրտմութի եկեց ընդ-միտ լսողացն. եւ սկսան հեծել եւ լալ վաղվաղակի՝ 'ի լուր բանից սորուն։ Փարէին զնովաւ ամենեքեան, ոչ թէ նոյնհետայն փոխելոց իցէ յաշխարհէս։ Այլ նա որպէս նժդեհ՝ զի թողու զերկիր օտար, փութալով 'ի հայրենիս իւր, լի ուրախութե մեծաւ՝ պատուիրէր նց ժրանալ, եւ չտալ տեղի հեղգութե 'ի փոյթ կոչման իւրեանց. այլ՝ ոչ եւ յառաջադոյն իսկ ասէր, համարելով զանձինս զօրհանապազ մեռանիլ՝ յաղտեղի խորհրդոց պահել զհոգին, եւ ըստ միշտ նախանձաւոր լինիլ սբց։ Իսկ առ մելիտինոսաց հերձ-

ուածս

ուածս բնաւ և հուպ լինիլ արգելոյր. քան-
զի գիտէք՝ ասէր, զխաղեմի հեստութին նց.
Նաև մի՛ ըն արխանոսս ասէ հաղորդութի արաս-
ջիք երբէք. զի ամբարշտութի նց յայտնի իսկ
է ամենեցուն: Նաև յաւել ասել և զայն, թէ
չէ՛ պարտ ուժեք 'ի քրիստոնէից՝ զանգիտել
և խոտորիլ 'ի ճշմարտութէն քնի, տեսանելով՝
թէ իշխանք ծիս բուռն պաշտպան լինին չա-
րութե արխանոսաց, և մելքիտխանոսաց. զի
այն ձեռնտուութի է առն մահկանացուի, և
ո՛չ յերկար ինչ մարթ է կալ մնալ ստապատիր
ցնորից: Այ որոյ պա՛րտ է ձեզ ասէ՝ պահել
զհաւատս բարեպաշտութե որ 'ի քն. և զող-
ջամիտ աւանդութիս հարց, զոր ուսայք ըն-
թերցմամբ ածաշունչ գրոց, և յաճախ խրա-
տուք նուաստութես իմոյ:

'Ի վախճանել նր զբանսն՝ բղխ թախան-
ձանօք աղաչէին զնա եղբարքն լինել առ-
նս, փափաքելով օրհնիլ 'ի նմէ յերջանիկ
փոխման հօր իւրեանց: Այլ նա ընդդէմ
եկաց նց վն բազում պատճառաց, զորս և
լուեր յայտ առնէր նց. այլ առաւելագոյնս
վն խորշելոյ 'ի սովորութէ անտի եղելոյ յե-
գիպտոս: Քանզի այս օրէնք էին եգիպտաց-
ւոց, զի զազնուականաց (կմ զբարեպաշ-
տից), և մանաւանդ զերանելի մարտիրոսաց
զմարմինս՝ թէպէտև կտաւօք պատէին, և
զամ կարգ թաղման անյապաղ կատարէին,
բայց չառնուին յանձն ըն հողով ծածկել,
այլ 'ի դահոյս ուրեք 'ի տան անդ ամփոփել
պահէին: Օ այս պատճառ առնել վախճանե-
լոց՝ աւանդեաց ունայնութին վաղնջուց սովո-

րուն ։ Ա՛ռ սոյին իրաց բազում անգամ ա-
ղաչեաց ամենոն եւ զեպիսկոպոսունս, զի եկե-
ղեցական պատուի՛ վկայութի եդեալ ուղղեսցեն
զժողովուրդն. ոչ եւ զաշխարհականս՝ զարս
եւ զկանայս ինքնին յանդիմանէր՝ եւ ասէր,
թէ ոչ օրէն է բանդ այդ՝ եւ ոչ հաճոյ այ.
զի աւանդական նահապետաց եւ մարգարէից
գերեզմանք, որք կան մինչեւ ցայսօր 'ի մէջ
մերում, յանդիման հարկանեն զայդ գործ ։
Եւ եւս առաւել հայեցարուք ասէ՝ եւ յօրի-
նակ տէրունեան մարմնոյն, որ եդաւ 'ի գե-
րեզմանի, եւ փակեցաւ մեծ վիմօք՝ մինչեւ ցեր-
րորդ օր յարութն ։ Եւ այսու օրինակաւ զառա-
ջադէպ օրէնս եգիպտացւոց 'ի վր մեռե-
լոց, թէպէտ եւ ոչ մարմինք էին, կշռամ-
բէր՝ ասելով. Ո՛րչ պատուականագոյն՝
կմ սուսուել ոչ քան զտէրունական մարմինն,
որ ըստ սովորութն ազգաց համօրէն 'ի հող եր-
կրի թաղեցաւ ։ Այս իրաւացի յորդոր 'ի
բաց կալեալ 'ի բազմաց զսովորական զայն
ախտ. մինչեւ այնուհետեւ թաղել նոցա զմեռեալսն
'ի հող, եւ գոհանալ զԱյ վր բարւոք վարդա-
պետութն նր ։ Արդ՝ քզի երկնչէր նա 'ի սովո-
րութէ առաւել, զի մի եւ 'ի վր իւր կատարեսցեն
զմոլար օրէնսն, փութով ողջոյն տուեալ միայ-
նակեցացն ժողովելոց՝ դիմեաց գնալ անդ-
րէն յառաքինարանն իւր ցանկալի ։

ԳԼՈՒԽ.

ԳԼՈՒԽ ԻԲ:

Վախճանումն 'ի կենաց, և Թաղումն աբեղայ
անարատն աբ̅յ :

Եւ յետ սակաւ ամսոց՝ իբրև ցաւ ինչ սաստկութ̅ նեղէր զծերացեալ մարմինն, կոչեաց առ ինքն զեղբարսն երկոսս, որք 'ի հնգետասն ամաց հետէ բնակէին անդէն փոքր ինչ հեռագոյն՝ դաստիարակեալ ը̅ ձեռամբ ն̅ր, և 'ի ծերութ̅ անդ ն̅ր պաշտէին զնա. և ասէ ցն̅ս. Ես ահա որդեակք՝ ըստ բանի գրոյն՝ * երթամ զճանապարհ հարց ‖. քանզի արդ՝ կոչէ զիս Տ̅ր, արդ ցանկամ տեսանել զերկնային փառսն: Այլ ձեզ ո՛վ սիրելի զաւակք իմ զայս խրատ աւանդեմ. մի՛ զբազմամեայ աւուրց վաստակս ձեր 'ի մի վայրկեան կորուսանիջիք. այսպէս դի՛ք 'ի մտի՝ եթէ այսօր բուռն հարիք զբարեկրօն կարգաց. և իբրև այն ինչ սկսելոյ կամացն զօրութ̅ օր քան զօր հաստատեսցի: 'Ի միտ առիք զազգի ազգի խարդախութ̅իս դիւաց. տեսիք և զյանդուգն յարձակմունս ն̅ց, և զտկարութ̅ անպիտան զօրութ̅ ն̅ց: Ու յս հեծեծեսջիք. և զհաւատս անուանն ն̅ր հաստատեսջիք 'ի միտս ձեր. և 'ի ճշմա-

րիտ հաւատոց դեք ո՟մ հալածէնք փախստական լինիցին ։ Եւ ես յոյժ լիցին ձեզ խրատք իմ, և սակայն 'ի մի՟տ ածէք զվաղանցուկ ընթացս համառօտօրեայ անստոյգ կենցաղոյս. և յաղթանակն երկնային անյապաղ շնորհեսցի ձեզ։ Բայց զգոյշ լերուք 'ի թունից հերձուածողաց և հերետիկոսաց, և նմանօղք ինձ եղերուք՝ թէ ո՟պ խորշէի 'ի նոցէ, զի թշնամիք են քո՟ի։ Դուք ինքնին գիտէք, թէ ո՟պ և ո՛չ բանիւ միով խաղաղութ վարէի երբէք ընդ նո՟ յաղագս թիւր կամաց նց, և քստամնրտ յանդգնութ նց ։ Այլ առաւել այսմ փոյթ կալջիք, զի պահեսջիք զպատուիրանս ո՟ն, և զի յետ մահուան ձերոյ սր՟ք ո՟մ իբրև զբարեկամս և զծանօթս *ընկալցին զձեզ 'ի յարկսն յաւիտենից ‖։ Զայս խորհեցարուք, և 'ի դոյն խոկացէք, և զայսոսիկ նորոգեցէք միշտ 'ի սիրտս ձեր։ Եւ եթէ փոյթ ինչ իցէ ձեզ վ՟ն իմ, և եթէ համարիք զիս ձեզ հայր, և զփոխարէն ինչ սիրոյ հատուցանել ինձ կամիցիք, մի՛ ոք ըզնշխարս իմ տանիցի յեգիպտոս, զի մի՛ ունայն շքով դիցեն 'ի պահեստ զմարմին իմ, և զօրէնան՝ զոր ես ինքնին յանդիմանէի, ո՟պ և գիտէք, յիմ վ՟ր կատարեսցեն. զի և առաւել վ՟ն դոցին իրաց եկի ես այսր։ Հապա դուք ծածկեցէք զիս հողով, դուք ամփոփեսջիք զմարմին հօր ձերոյ։ Եւ զայս ես պատուէր ծերոյն ձերոյ զգուշասջիք պահել. զի մի՛ ոք գիտասցէ զտեղի գերեզմանի իմոյ՝ բայց 'ի ձէնջ սիրելեացդ։ Վստահ եմ 'ի տ՟ր, զի յօր յարութեան անշուշտ յարիցէ այս

մար-

մարմին անապական ։ Իւրն զհանդերձս իմ այսպէս բաժանեսջիք ․ զմաշկեակն՝ և զկրկնոցն հնոտի, յորս վերայ անկեալ դնիմ, տուք աղքատաց եպիսկոպոսին, զոր մատոյց ինձ ինքն նոր ։ Զմիւս մաշկեակն առցէ Սրապիոն եպիսկոպոսն, և դուք առջիք զմազեղէն պարեգօտն իմ ․ և մնասջիք խաղաղութեամբ ով սիրելի զաւակք իմ ․ զի Անտոն փոխի յաստեացս, և այլ ոչ ևս եղիցի ընդ ձեզ յաշխարհիս յայսմիկ ։

Եւ իբրև կատարեաց զբանսն, և մատուցեալ համբուրեցին զնա աշակերտքն, տարածեաց փոքր մի զոտսն ; և հայէր զուարթերես 'ի մահ իւր ․ մինչև 'ի զուարթութենէ անտի դիմաց նորա յայտնի իմանալ զբազմութիւն հրեշտակաց սրբոց, որք իջեալ էին առնուլ զհոգի նորին ։ Հայեցեալ 'ի նոսա Անտոնի՝ իբրև զբարեկամս տեսանելով, աւանդեաց զհոգին ․ և յաւելաւ առ հարս՝ ըստ գրոց ձայնին ։ Կատարեցին աշակերտքն զհրամանն Անտոնի ․ և որպէս պատուէր տուեալ էր նոցա, պատեալ զմարմինն՝ ծածկեցին ընդ հողով ։ Եւ ոչ ոք մինչև ցայսօր՝ բաց 'ի նոցանէ՝ գիտաց զտեղին, յորում թաղեցաւ ։

Եւ ժառանգն կտակի երանելւոյն Անտոնի, (այն ինքն է անմահ փրօղ բանից), որ արժանի եղև ընդունիլ հրամանաւ նորին զկրկնոցն հնոտի՝ մաշկեկաւն հանդերձ, զԱնտոն յԱնտոնի պարգևօն համբուրէ ըղձմամբ, և իբր մեծագին գանձուց ժառանգորդ լեալ՝ խնդամիտ ուրախութեամբ յուշ ածէ 'ի ձեռն զգեստուց զպատկեր սրբութեան նորա ։

Պօղոս ․

Գլուխ. ԻԲ.:

Մերջաւորութիւն սրբոյն աւետարանի հայրապետութեանն՝ հեղձ-նակէն Վարդանայ սրբոյն անուանի աւետայի:

Այս եղև կատարած կենացն անտոնի, և այն սկիզբն վաստակոց նր. զոր թէ-պէտև սուղ բանիւք ճառեցի՝ որպ կանխաւէն ասացի, այլ կարօղ էք յայսմ ամէ 'ի միտ առնուլ, եթէ զիարդ այրն այ 'ի մանկութէ մինչ 'ի ծերութի եհաս. և թէ զիարդ զամ կարծիս մնոտեաց ցանգ արհամարհելով՝ ոչ 'ի մարմնոյն տկարութե, և ոչ 'ի բազմամեայ հասակ իւր երբէք խոնարհեաց: Այլ յամի միօրինակ ունելով զառաջի եդեալ կեան՝ ոչ զհանդերձսն փոխեաց, ոչ զոտսն լուաց, և ոչ 'ի խնդիր եղև փափուկ կերակրոյ: Որուն աչացն՝ և թիւք ատամանց ոչինչ նուաղեցան. թէպէտ վն ծերութե փոքր մի ատամունքն երևէին փշրեալ: Ձեռն և գնացք ոտիցն, և ողջոյն մարմնոյն զօրութի այնպէս պահեցան արտաքոյ օրինաց բնութե 'ի շնորհս արդեանց նր, զի և քան զմարմինս փափուկս լուացե-լոց 'ի բաղանիս և 'ի դրդանս յօրացելոց՝ մարմին նր կայտառ և չքեղ երևէր:

Իւ զայն ևս եղբարք, զի ընդ ամ երկիր անուն նր և համբաւն տարածեցաւ, (զոր ոչ յոդ-նապատում բանք սփիւռ մատենից, և ոչ պերճութիւք ճակատ իմաստից, և ոչ տոհմային ազնուականութի, և ոչ բազմակոյտ ընչից յաճախութի հրատարակեաց), որում այլ ու-

մեք

մեք արժան է վերագրել 'ի մի բերան, եթէ ոչ քո՞ւ, որոյ է այս պարգեւ. այն՝ որ ջերմեռանդն սրտի նո՛ր առ իւրն մեծվայելչութի յառաջատես լինելով, զայրն ծածկեալ իբրեւ յօտար աշխարհէ, եւ զ'ի խորին ամայութե մենացեալն՝ (ըստ յառաջադոյն խոստման իւրոյ) հանդիսացոյց առ հասարակ յափրիկէ, 'ի սպանիա, 'ի գաղղիա, յիտալիա, 'ի լիւրիկէ, եւս եւ 'ի մայրն քաղաքաց 'ի հռովմ։ Արարչին է գլխովին այս մարդասիրութի, որ զծառայս իւր՝ թէպէտ եւ չկամիցին՝ սովոր է մեծացուցանել, առ 'ի յայտ առնել օրինակօք սքչն, եթէ հնարաւոր է առաքինութի, եւ չէ ինչ 'ի վեր քան զմ̄դկեղէն բնութիս. եւ առ'ի յորդոր բարեսէր անձին իւրաքանչիւր՝ գնալ զհետ երանաւէտ կենացն՝ նայելով 'ի գեղեցիկ պտուղ արդեանց վաստակոց նոցա։

Այս փոյթ տարջի՛ք ստէպ ընթեռնուլ զգիրս զայս առաջի եղբարց. ո՞ր զի տեղեկացեալ հաւատարիմ վարուց երկնաքաղաքացի քրիստոնէից՝ եւ միայնակեցաց, խելամուտ լիցին՝ թէ փրկիչն մեր յ̄ս ք̄ս զփառաւորիչս իւր փառաւորէ, եւ զորս ծառայեն նմա, ո՛չ միայն ժառանգութ̄բ երկնից արքայութե պսակէ, այլ եւ յաստիս՝ զորս ցանկան ղօղիլ յանծանօթս 'ի փապարս լերանց, մեծաշուք պատուով անուանի առնէ. ո՞ր զի ոչ միայն ինքեանք յարդիւնս իւրեանց վայելեսցեն, այլ եւ այլք օրինակօք նոցին յորդորեսցին։

Նա եւ թէ հարկ ինչ լինիցի՝ եւ հեթանոսաց առա-

առաջի ընթերցջի՛ք զգիրդ. զի դովլին խակ ծանիցեն, թէ տէրն մեր յս քս ոչ միայն է ա՛ծ, և որդի ա՛յ. այլ և որոց մտադիւրն ծառայեն նմա, և ողջմտութ̃ հաւատան 'ի նա՝ տայ զիշխանութ̃ն կոխելոյ և հալածելոյ զդեւս՝ զկարծեալ ա՛ծս նց՝ զդաւաճանօղս ազգի մարդկան, և զգտիչս ա՛մ ապականարար հնարից չարութ̃ն:

Վ Ե Ր Ջ Ե Ն:

ՑԱՆԿ

ՅԱՆԿ

Գլխոց Մատենիս :

յերես.

Նախաբանութիւն հեղինակին, յոր է՝ ընծայն աշխատասիրութեան
Մեծի՝ աշխարհատիրութեան Հայրապետին : Է :

Գլ. Ա. Ծննդոցն, և որքանութիւն անուանց ան-
տոնի. և անկեալն մանկանց յիշատակին հինգից : 1 :

Գլ. Բ. Նախաճշմարտութիւն յաղթութեան անուանն ընդդէմ
չարին. և անձնական ծածկութեան նորին : 5 :

Գլ. Գ. Զհաւանութեան անուանն ՚ի գերեզմանս.
և եղանակօրինակ մեղանչ քրիստոնէից քրի-
ստոնէից : 11 :

Գլ. Դ. Մեկնել անուանն յանուսում : ոչ ամենեք
լեալ նոյն. և շնորհիւ նուիրելոց : 15 :

Գլ. Ե. Նորոգ անուանն առ եղբարս նման
հոգևորական քահանայ : 21 :

Գլ. Զ. Ողջունեալ ընդդէմ չարափառեալ
հնարից դիւաց : 27 :

Գլ. Է. Դարձեալ խորհուրդ պատուիրանաց յայտա-
րարութեան անուանն զօրութեան դիւաց : 34 :

Գլ. Ը. Պատմէր անուանն զի ընդդէմ չարին : 41 :

Գլ. Թ. Համաշխարհական խորհրդոյ՝
օրինակաւ քրիստոնէից, որք անուն ընդ
անձին անուանն : 45 :

Գլ. Ժ. Յորդոր քաջալերութեան անուանն առ ան-
հնարին. և սրբոյ խորհրդոյ նոր : 49 :

Գլ. ԺԱ. Վասն անուանն առ նահատակութեան.
և պատուիրելիք նորա : 54 :

Գլ. ԺԲ. Մեծարանաց անուանն ՚ի նեղութեան ան-
ձամբ. և քրիստոնէից որք անուն ընդ
նոսա անուն : 57 :

Գլ.

յերես :

Գլ. ԺԳ. Յաղագս ելանել Անտոնի յառաջին մե–նաստանն, և հաստատել զնա : 62 :

Գլ. ԺԴ. Պիտակաւորաց և ախտաժետաց բժշ–կութեան, և յայտնի լինել Անտոնի առ հեռաւորս : 69 :

Գլ. ԺԵ. Պարզեալ նշանագործութիւնք Անտո–նի. և տեսութիւն զիշխանն հոգւոց : 75 :

Գլ. ԺԶ. Յարգութիւն Անտոնի առ եկեղեցա–կանս, և ատելութիւն նորա ընդդէմ հերձ–ուածոց : 80 :

Գլ. ԺԷ. Մեծարանութիւն Անտոնի ընդ արքա–յին իմաստասէրս : 85 :

Գլ. ԺԸ. Գիր ընծայական առ Անտոն. և գուշակութիւն նորա վասն պատասխանաց ե–կեղեցւոյ : 95 :

Գլ. ԺԹ. Սնանք պաշտպանութեան Անտոնի ՚ի վր պատասխանելոյ : 101 :

Գլ. Ի. Մերձին խրատք Անտոնի առ միայնա–կեացս եւր մօտ յելս վախճանին : 106 :

Գլ. ԻԱ. Փոխումն ՚ի կենաց, և թաղումն սր–բոյ Անտոնի սբյ : 111 :

Գլ. ԻԲ. Մերձաւորութիւն սբյն Աթանասի հայ–րապետին՝ հեղինակի վարուցս սբյն Անտոնի աբբայի : 114 :